CAROLI
DE AQUINO
SOCIETATIS JESU
ORATIONUM
Tomus I.
Complectens Funebres.

PVB·FLORENTINAE·BIBLIOTH·

ROMÆ, MDCCIV.
Ex Typographia Antonii de Rubeis
in Platea Cerenſi.

Superiorum Permiſſu.

Digitized by Google

MICHAEL ANGELUS TAMBURINUS

Vicarius Generalis Societatis JESU.

CUM Tomum primum, & ſecundum Orationum P. Caroli de Aquino, Societatis noſtræ Sacerdotis, aliquot ejuſdem Societatis Theologi recognoverint, & in lucem edi poſſe probaverint, facultatem facimus, ut typis mandetur, ſi iis, ad quos pertinet ita videbitur. Cujus rei gratiâ has litteras manu noſtrâ ſubſcriptas, & Sigillo noſtro munitas dedimus. Romæ 29. Martii 1704.

Michael Angelus Tamburinus.

IMPRIMATVR.

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sac. Palatii Apoſtolici.

Dominicus de Zaulis Epiſc. Verul. Viceſg.

CUm Orationes P. Caroli de Aquino è Societate Jeſu Paternitatis Tuæ Reverendiſſimæ juſſu accuratè diligentèrque perlegerim, in iis non modò nihil offendi quod aut Religioni, aut honeſtis moribus adverſaretur: ſed omnia potiùs cum ſummi Oratoris laude digniſſima animadverti ob dicendi vim, gravitatem, atque elegantiam, tum iis ſententiarum luminibus illuſtrata, quæ veriſſimæ laudis aut ex literis, aut ex præclaris actionibus petendæ viam facilè oſtendant. Quibus ex rebus cum ſummam utilitatem legentibus afferre poſſint, ſtudiiſque literarum non parum prodeſſe, digniſſimas eſſe puto, quæ in publicam lucem edantur.

Vincentius Santinus.

IMPRIMATVR.

Fr. Jo. Baptiſta Carus Mag. & Soc. Reverendiſſimi P. Fr. Paulini Bernardini S. P. A. Mag.

IN-

INDEX ORATIONUM

Quæ Tomo I. continentur.

ORATIO I. *DE cruciatibus & morte Chriſti Domini. Habita in die ſacra Paraſceves in Sacello Pontificio ad Innocentium XII. P. M.*

ORATIO II. *In Funere Caroli II. Hiſpaniarum Regis. Habita in Baſilica S. Mariæ Majoris inter Sacra Parentalia.*

ORATIO III. *In Funere Jacobi II. magnæ Britanniæ Regis. Habita in Templo S. Laurentii in Lucina, dum eidem Juſta perſolveret Eminentiſſimus, & Reverendiſſimus Princeps Carolus S. R. E. Cardinalis Barberinus.*

Deſcriptio Ornatus Exequialis, exhibiti in Funere Jacobi II. magnæ Britanniæ Regis ab Eminentiſſimo, & Reverendiſſimo Principe Carolo S. R. E. Cardinali Barberino, in Templo ſui Tituli S. Laurentii in Lucina.

ORATIO IV. *In Funere Joannis III. Poloniæ Regis. Habita in Sacello Pontificio ad*

Innocentium XII. Pontificem Maximum.

ORATIO V. *In Funere ejuſdem Joannis III. Poloniæ Regis. Habita à nobili Polono in inclytæ Nationis Polonæ Templo S. Stanislai, inter Sacra Exequialia eidem celebrata ab Eminentiſſimo, & Reverendiſſimo Principe Carolo S. R. E. Cardinali Barberino, Poloniæ Protectore.*

Deſcriptio Exequialis pompæ, in Templo S. Stanislai inclytę Nationis Polonæ exhibitæ in Funere Joannis III. Poloniæ Regis ab Eminentiſſimo, & Reverendiſſimo Principe Carolo S. R. E. Cardinali Barberino, Poloniæ Protectore.

ORATIO VI. *In Funere Eleonoræ Auſtriacæ, Poloniæ Reginæ, Lotharingiæ Barrique Ducis. Habita in Aula maxima Collegii Romani.*

ORATIO VII. *In Funere Aloiſii Homodei S. R. E. Cardinalis. Habita in Templo S. Marcelli Ordin. Patrum Servorum S. Mariæ.*

ORATIO VIII. *In Funere Dominici Puteobonelli Ordinis Prædicatorum, Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtri. Habita in ejuſdem Ordinis Templo Deiparæ Virginis ſupra Minervam.*

IN-

INDEX ORATIONUM

Quæ Tomo II. continentur.

ORATIO I. *IN Electione Clementis XI. Pontificis Maximi.*

ORATIO II. *Expenditur & illuſtratur Epigraphe, tabulæ marmoreæ inciſa, & Fronti Collegii Romani præfixa,* RELIGIONI AC BONIS ARTIBUS; *& oſtenditur, nullas eſſe ſine Religione artes bonas. Habita in Aula maxima Collegii Romani, in ſolenni Studiorum inſtauratione.*

ORATIO III. *Sapientiam neque oſtentandam eſſe, neque occultandam. Habita in Aula maxima Collegii Romani, in ſolenni Studiorum inſtauratione.*

ORATIO IV. *De Armorum & Literarum ſtudiis componendis. Habita in Aula maxima Collegii Romani in ſolenni Studiorum inſtauratione.*

ORATIO V. *De ineffabili Humanæ Salutis reparatæ Myſterio.*

ORATIO VI. *De Sancti Spiritus adventu. Habita à Seminarii Romani Convictore in Sa-*

Sacello Pontificio ad Innocentium XI. P. M.

ORATIO VII. *De Sancti Spiritus adventu. Habita à Seminarii Romani Convictore in Sacello Pontificio ad Innocentium XII. P. M.*

ORATIO VIII. *De Sancti Spiritus adventu. Habita à Seminarii Romani Convictore in Sacello Pontificio ad Clementem XI. P. M.*

ORATIO IX. *In die Sacra Cinerum.*

ORATIO X. *De laudibus B. Aloiſii Gonzagæ.*

ORATIO XI. *De laudibus B. Aloiſii Gonzagæ.*

ORATIO XII. *De laudibus B. Aloiſii Gonzagæ.*

ORA-

ORATIO I.

DE CRUCIATIBUS ET MORTE CHRISTI DOMINI.

Habita in die ſacra Paraſceves in Sacello Pontificio, ad INNOCENTIUM XII. *Pontificem Maximum.*

NAVIS illa, B. P., quæ Ducem vehebat, cui venti & mare obediunt (*a*); quę novum deferebat Jonam (*b*) ad latiorem Ninivem à ſervitute ſcelerum vindicandam; quæ non Sabæ Reginam (*c*) ad ſapientiſſimum Salomonem, ſed rerum procreatricem Sapientiam ad mundi fatua adduxit; quæ non ad diripiendum aurum Ophir

(a) *Matt.*8. (b) *Jon.*1. (c) *Paral.*2.9.

Digitized by Google

Ophir (*d*), ſed ad terras cęleſtibus mercibus collocupletandas feliciſſimè ſolverat; illa, in quam, *Navis Inſtitoris, de longe portans panem ſuum* (*e*), noſtræ pretium ſalutis; illa, cujus rudis fuit delineatio, Noëmi (*f*) humani generis inſtauratoris Arca; quid loquar rei funeſtiſſimæ nuncius, aut quid potiùs in tanta infortunii acerbitate non loquar? venit (*g*) in altitudinem Maris, & fœdiſſima tempeſtate demerſa eſt. Rem dictu atrociſſimam, & lacrimis magis, quàm verbis commemorandam, nihil à nuncio tragico diſtans, tanta fide referam, quantâ, utinam ventorum aut maris, & non potiùs hominum perfidiâ, geſta eſt.

Antiochum Regem magnopere ſibi Judæorum animos conciliaſſe ſacra docent volumina, datis ad Simonem Sacerdotem & ejus gentis Principem hujus exempli litteris: (*h*) *Quoniam quidem peſtilentes obtinuerunt Regnum patrum noſtrorum, volo quidem vindicare Regnum, & reſtituere illud ſicut erat antea; & electā feci multitudinem Exercitus, & feci NAVES BELLICAS*. Ad hanc ferme ſententiam crediderim ſupremi Numinis de revocando ad priſtinam dignitatem humàno genere arcanum illud emanaſſe

(d) *Paral.2.8.* (e) *Prov.31.* (f) *Gen.6.*
(g) *Pſal.68.* (h) *Machab.1.15.*

naſſe conſilium, ad quod maturè delineandum, & tempori aggrediendum, immenſo æternitatis laborante ambitu, providentiſſimus rerum Opifex vim omnem divinæ mentis intenderat. Quocirca ut hominem ſuis coagmentatum manibus, ſuique ad cęleſtem vitam oris ſpiramine animatum, ab inferorum faucibus eriperet, ingentemque ſui Regni prædam à Tartareo raptore repeteret, Filium, eâdem ſibi atque individuâ naturâ conjunctum, cilicio noſtræ mortalitatis, quaſi repagulis imbecillæ navis, incluſit. (*i*) Exultavit ille, ut Gigas, ad currendam viam, eam ſcilicet viam, quam non uſu dumtaxat multò laborioſiſſimam, ſed vel cogitatu difficillimam Salomon reputavit, viam Navis in medio Mari (*l*). Egregios illi Socios ad expeditionem omnium operoſiſſimam amantiſſimus Pater adjunxit, exiguos quidem numero, ſed vividam bello, ut ajebat ille, virtutem.

Interminata & immenſa maris planities, tot monſtroſis belluarum molibus inhorreſcit, tot æſtuantium undarum aſſultibus, diſcordium ventorum præliis, ingruentium procellarum turbinibus eſt obnoxia, ut faciliùs fortaſſe quiſpiam fluctus ipſos, quàm pericula maris enume-

(*i*) *Pſal.* 18. (*l*) *Prov.* 30.

meret. Quam ob rem non immodicè, jactanter, aut temere dictum eſt, robur illi & æs triplex circa pectus fuiſſe, qui formidoloſa undarum ſpatia trajecturus, querceam aut pineam lignorum compagem primus ignoto mari commiſit. Iis etiam eâ causâ pene dixerim ignoſcendum, qui primam Argivorum navem, tanquam præmio felicis audaciæ, inter cæleſtia retulerunt Signa, ipſos verò vectores divinis honoribus affecerunt. Atque adeo minimùm idcirco fuerit demirandum, ſi cæleſtis ille Archithalaſſus, cujus animo præſentiſſimi aderant innumeri exantlandi labores, graviſſimæ expediendæ difficultatum ambages, & illa non tam undarum, quàm acerbiſſimorum caſuum infinita vaſtitas permeanda, pavere cœperit (*m*), & mœſtus eſſe. Nam ſi, quod verè eſt affirmatum à Tragico Scriptore, pejor eſt bello timor ipſe belli, quidni præguſtatus in otio duriſſimæ navigationis timor ipſa ſit navigatione moleſtior? Cum igitur peritiſſimi Navarchi animo obverſaretur, anguſti calicis objectu concluſus, amariſſimi fellis Oceanus, ejuſque aures veteris Oraculi voce perſonarent, (*n*) *Magna eſt velut Mare contritio tua*; nihil facilius fuit, quàm ut angoris & mœſtitudinis nu-

(m) *Marc.* 14. (n) *Thren.* 2.

nubem mente collectam in cruenti imbris fluenta diſſolveret. Utinam autem ſanguineas mihi lacrimas dolor & commiſeratio ſuppeditarent, ut aliqua ſaltem ex parte poſſem expingere divino ſanguine redundantem ſudorem, quem elicuit impendentis procellæ metus, futuri horror naufragii, & hac illac ex adverſo congredientium cogitationum triſtiſſima velitatio. Quamvis niſus ille, quo cum ſtrato ad terram corpore viſus eſt animus ipſe deficere, non tam ærumnoſum iter paveſcentis fuit, quàm provocantis. Diſertiſſimæ illæ ſanguinis guttæ geſtientis ad optatam metam animi prodebant impetum; ſævientium undarum atque ventorum moras & lentitudinem exprobrabant. Tædio demum non magnæ, ſed tardè nimis ſeròque advenientis calamitatis, impatiens cunctationis animus conflictabatur.

At, inquies, ſolutum fractumque viribus refovebunt Sociorum fidiſſimi, quos à piſcatoriis actuariis & viliſſimo mercimonio ad Prętoriam illam nuper evexerat; quos non ita pridem ad ſympoſiacam concionem coactos, ad rem præclarè gerendam, oratione incitaverat dignitatis benevolentiæque pleniſſima; quos, ut laborioſam navigationem fortiter ſuſtinerent, egregio priùs viatico, Epulo nempe immor-

mortalitatis, inſtruxerat. Verùm illi, veteris clientelæ & officiorum immemores, ſegnitèr obdormiſcunt. Obdormiſcunt tantum? Utinam impuriſſima non evigilaſſet ad oſcula nefarius Proditor, qui ſanguinei ſudoris diffuſione madentem adhuc Domini faciem exoſculans, inde ne guttulam quidem cruoris, ad impudentiſſimam frontem pudore obtegendam traduxit. Utinam Ancillæ voculâ exarmatus amicorum intimus eò graviùs commilitii fidem non ejuraſſet, quò ſæpe fidentiùs ſe periculorum mortiſque ſocium amantiſſimo Duci devoverat. Utinam fides & Religio turpi fuga potior fuiſſet reliquis Domeſticorum, quos ad præclariſſimam expeditionem, ampliſſimis ſtipendiis, & ſacramenti nexu authoraverat.

Cum inteſtinam hanc luem, & ſuum ipſa naufragium ferret navis infelix, quid adorientium foris fluctuum ferociam referam? quid immanium ſcopulorum ſævitiam? quid quatuor illas commemorem Annæ, Caiphæ, Pilati, & Herodis domos, è quibus, tanquam ex oppoſitis totidem ventorum ſedibus in miſeræ Navis exitium violenti vorticoſique turbines conſpirarunt? Quantâ vero, Deus immortalis, immanitate & licentiâ conſpirarunt! Æſtimate ſacro vultui, ubi ſedem ſtatuerat pudor,

dor, inflictas alapas, & in ipſum divinæ Sapientiæ os ab infimæ plebis purgamentis & fæce audaciſſimè inſultatum. Expendite hiſtrionicæ purpuræ dehoneſtamento contectos humeros, quibus univerſa Orbis vaſtitas leve pondus incumbit; additum ludicro Regi ſcurrile ſceptrum, & rerum creatarum effectricem manum ipſa arundinis levitate graviſſimè oneratam. Mira quidem & inaudita rerum converſio, cum furioſi homines pannoſo eum virum paludamento, & ſcenicis dementiæ Inſignibus ludificarentur, cujus ſupra humani captum ingenii effulgētem doctrinam vel in puerili ætate ſuſpexerant: cum, velatis oculis, tanquam jocularium divinatorem exſibilarent, quem Majorum ſuorum vaticiniis expreſſum, carminibus celebratum, votis longa ſæculorum expectatione non fatigatis, avidiſſimè ipſi præſtolabantur. Huncine fuiſſe reputaverim, de quo illæ toties iteratæ ſunt preces, illa toties vota concepta: (*o*) *Utinam diſrumperes Cælos, & deſcenderes*: & haud ita multò poſt; (*p*) *Ecce ego inclinabo ſuper eam fluvium pacis, & quaſi torrentem inundantem gloriam Gentium*. At verò ego ſacrorum Vatum fidem, furentis hujus populi Majorum memorias appello.

(o) *Iſai.*64. (p) *Iſai.*66.

lo. Eamne faciem excuſſiſſimis palmis verberatam, in qua illæ ab omni corporum concretione ſegregatę Mentes, felicitatis ſuæ regiam ſtatuunt? Eaſne arentis cannæ geſtamine illuſas manus, de quibus illud eſt illuſtre teſtimonium: (q) *Longitudo dierum in dextera ejus, & in ſiniſtra ejus divitiæ & gloria?* Ignominioſumne velamentum illam obnubilaverit ſerenitatem oculorum, qui (r) *de longe proſpiciunt, & illuminant omnem hominem?* Quid hic ego primum, quid proximum, quid extremum deplorem atque deteſter? O Judicum urnas tabulaſque nequiſſimas! O profanam impiorum Sacerdotum ambitionem! O inſcitiſſimi inſaniam populi cum turbæ militaris procacitate certantem! Non equidem immeritò, B. P., ab illis immitiſſimorum Judicum & Sacerdotum ędibus vehementer ſiniſtrum quidpiam ominabar. Præſagiebat mihi animus adversùs pretioſiſſimam Navem vim inde procellarum acerrimam erupturam. Huc procul dubio reſpexit ſanctiſſimi Vatis Jeremiæ (s) minax denunciatio: *Et inducam quatuor ventos à quatuor plagis terræ, & confringam arcum & fortitudinem eorum.*

Quid verò dicam, aut quibus lacrimis cum aman-

(q) *Prov.* 16. (r) *Job.* 39. (s) *Jerem.* 49.

amantiſſimo Patre de illatis Filio injuriis non expoſtulem, dum non modò æquiparatur cum buſtuario graſſatore, ſed, Optimatum & proclamatoris populi ſuffragio, longè flagitioſior ducitur, quàm ut præ homine palam facinoroſo morti ſubducatur. Actum nempe cum Duce fortiſſimo, ſempiternæque gloriæ Principe, tanquam cum probroſiſſimo Archipirata, qui non ſupernarum merciũ Onerariam ad terras divitiis augendas ageret; ſed cum infeſto Myoparone, ad vitam latrociniis ſuſtentandam, obſeſſa maria excurreret. Hanc ſcilicet benevolentiæ ſuæ mercedem & pretium reportat, qui hominum miſeratus egeſtatem, non Americanas ſed cæleſtes opes advehit, (*t*) *ut vitam habeant, & abundantiùs habeant*. Agite verò, & cujus dignitatem contumelioſè deſpectam non ſine horrore atque indignatione vidiſtis, ejus conciſa vulneribus membra, corpus verberibus laniatum proſciſſumque intuemini. Corpus inquam illud, Templum Divinitatis, Cortina Sanctuarii, diſcerpitur, diloricatur, excinditur. Quò, quò, ſceleſtiſſimi lictores, efferatum ingenium, inexpletam rabiem exſaturatum itis? Qui Romanum civem ad columnam obligare refugeretis, eo-

B dem

(t) *Johan.* 10.

dem ſupplicii genere in eum, (*u*) quem columnæ Cæli contremiſcunt, animadvertere non erubeſcitis? Sed quò tandem, inquam, vecors vos amentia pertrahit? Sampſon is eſt, qui non unius ædificii columnas, ſed Cæli tibicines uno valet vocis imperio nutuque convellere. Quem ad delaſſatas uſque vires, & deficientem ferociam cæditis, is eſt ſcilicet, qui (*x*) *reſpicit terram, & facit eam tremere, qui tangit montes & fumigant*. Sed quovis marmore ferroque duriora pectora irrita conqueſtione pulſantur. Longo beneficiorum uſu didicerunt, fortiſſimum Nazaræum non hominum ſitire ſanguinem, ſed ſalutem; non ruinam, quæ juſtè nocentes opprimat, anhelare, ſed fœdiſſimè jam dejectos ut in brachio forti & extento clementer erigat, unicè obnixèque contendere. Ipſa truculentos ſicarios Rei benignitas armat; ipſa beneficia parricidialem exaſperant rabiem, eòque illos perducunt, ut nullius compertum maleficii, & commentitia dumtaxat criminatione laceſſitum ſacrilegè denudent, ſaxo inhumaniter adſtringant, aſperrimis flagris, ferino plane more dilacerent. Dum verò ſæviſſimi virgatores tanquam fugitivo lora intentant, & cruentos in omni membro-

(u) *Job* 26. (x) *Pſal*. 103.

brorum parte ſulcos aperiunt, quid niſi armamenta jactatæ Navis disjicere videntur, omnem laterum compagem ſolvere, vela diſcindere, malum effringere, donec immodico illiſu quaſſata, ingentem vim non tam aquarum acciperet, quàm effunderet ſanguinis? Hæc victoriarum inſignia, hoc retulit roſtratę coronæ decus, qui (y) *naves Tharſis contrivit, qui diviſit mare rubrum, qui currus Pharaonis dejecit in mare*. Quamvis nec illi ferale defuit coronamentum, dumis aſperè cuſpidatis verè roſtratum. Nec roſtratam dumtaxat coronam invictæ claſſis Præfectus, ſed univerſi hominum generis Servator Civicam è quercu meruerat, è gramine Obſidionalem Tatari expugnator, Triumphalem è lauro qui Inferorum domuerat poteſtates. Sed quoniam novum illi contigit victoriæ genus, quo per extrema ſolùm corporis animique cruciamenta, & mortem deſpectiſſimam potiretur, novum propterea ſertum emeritæ fronti complicati in orbem ſentes adornant; ut quem Victorem fecerant deſpectio & dolor, Victorem etiam coronarent.

Vates ille, Græcorum longè ingenioſiſſimus, poſtquam Ulyſſem aliis ex aliis laborum

(y) *Pſal*. 134. 135.

difficultatibus agitatum diuturnæ navigationis errore fatigaverat, Ithacenſi demum patrio ſolo, popularium lætitiæ, propinquorum gratulationi, Sponſæ exilientis amplexibus ſoſpitem redonavit. Satis habuit fabuloſi Carminis Architectus protaſi turbulentæ epitaſim concitatiorem adſtruere: cataſtrophen ad lætos exitus reſervavit, minimè ratus humanarum eſſe virium, continenter miſerum eſſe; nec porrò vitam vocari poſſe, cujus utramque paginam calamitas faceret. Navigationem in abſceſſu difficilem, in progreſſione iniquiſſimam, in portu exitioſam ille ſolummodo nactus eſt, de quo Pſaltes cecinit: (z) *In mari via tua, & ſemitæ tuæ in aquis multis*. Teſtes voraciſſimæ Golgothæ Syrtes, ad quas diſciſſa Navi, velo nimirum humanitatis, quo Divinitas tegebatur, fluctus illum decumanus abſorbuit. (a) Manus illæ, quæ fabricarunt Auroram & Solem, rigidiſſimis affiguntur clavis, ut cruento mari demerſus cæleſtis Palinurus, tutiſſimum Crucis gubernaculum ne in ipſa quidem morte dimitteret. Pedes illi, quibus ſcabellum terra ſubſternit, ferro trajecti, expeditiſſimè adhuc (b) ambulant ſuper aſpidem & baſiliſcum, firmiſſimo adhuc ro-

(z) Pſalm.76. (a) Pſal.73. (b) Pſal.70.

robore Draconem Tartareum Leonemque conculcant. Immanis trunci pondere oppreſſus noſtræ adimit ſervitutis jugum; & à primo homine ad poſteros propagatum culpæ lethalis incendium extinctus extinguit. Verùm faceſſat rudis verborum pompa, ubi crudeliter perempti Numinis cauſam natura ipſa, publico quodam indicto juſticio, diſertiſſimè peroravit. Emota tellus, ne impios parricidas ſuſtineret, ſubſultim latè contremuit. Repentinis hiatibus diffiſſi montes Authoris ſui lacerationem & vulnera imitabântur. Ut improbitatem & audaciam viventibus exprobrarent, ex adapertis tumulis ad vitam prodierunt cadavera. Et quoniam nox infando ſceleri occultando ſatis tenebrarum & caliginis non habebat, ad congeminandam cæcis mortalibus noctem, Sol ipſe atratus inceſſit. Nihil aut ad commiſerationem, aut ad vindictam ſupereſſe debuit, ubi nihil ad ſceleris atrocitatem ſuperfuit; puduitque Naturā horrori ſuo teſtificando finem facere, ubi excogitandis infligendiſque pœnis nunquam erat hominum defatigata crudelitas.

Inſtructiſſima Carthaginienſium claſſis à Romanis, in ipſo Africæ conſpectu, ad Ægimurum cæſa, inæſtimabilem prædæ magnitudinem naufragio ſuo patefecit. Adverſis quippe

acta ventis, & ſaxis alliſa, cum opulentæ jactatæ merces ubique fluitarent, omnia demum latiſſimi maris littora, promontoria, inſulaſque ditavit. Profuit clades pompæ oſtentandæ; & disjecta claſſis ruinâ ſuâ major apparuit. Non unius tantùm maris littora, ſed omnia terrarum ſpatia divinæ Navis naufragium novis exaggeravit maximiſque divitiis. Eſtne quidquam, quod ei acceptum non referamus, qui nos ampliſſimi patrimonii hæredes, abjudicatos priùs & expunctos, inſtituit? Nobis ſanguineus ille ex tædio & pavore ſudor ſinceræ illibatæque in ejus amicitia pacis ſerenitatem peperit. Spoliatus ipſe noſtram immortalitatis chlamyde obtegit nuditatem. Nos, probroſè contemptus, gloriæ ſuæ conſortes aſſociat; dumis pręcinctus, ad ſertum evocat ſtellis contextum; in Cruce ſuſpenſus, triumphalem invitat ad currum. Ejus nos armat infirmitas, languor corroborat, depreſſio attollit. Servitutis noſtræ laqueos ſuis ille vinculis explicat. Sui livore corporis malagmata & amuleta noſtris exhibet morbis. Noſtrarum denique ſunt emblemata victoriarum, quas cruentis manibus pedibuſque retinet vulnerum cicatrices. Quamvis verò nullus ſit terrarum angulus tam abditus longèque ſubmotus, qui non aliquem cœpe-

perit fructum ex diſperſa poſt triſte naufragium gaza cæleſti, nuſquam tamen apertiùs eluceſcit, quantæ poſt eam ſubmerſionem opes ad nos pervenerint, quàm in hujus luce Conſeſſus, majeſtatis gloriæque pleniſſimi, & quo nullus in terris propiùs ad imaginem Divinitatis aſſurgit. Neque enim Tyrus aut Sidon, ſed ſui Navarchus ille effuſione ſanguinis has purpuras coloravit. Sua ille clade in hoc Vaticani faſtigio erexit atque firmavit ſanctiſſimi Faſces Imperii, de cujus dignitate & amplitudine ſplendidè eſt verèque dictum: (c) *Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes ſervient ei*. Poſtremò ſolatio eſt, poſt Naufragium illud exortam, curſum auſpicatiſſimum inchoaſſe alteram Navim, quæ à Petro, ſolicito impigroque Gubernatore, ad alios per manus tradita, licet ab innumeris hoſtibus ſæpiſſimè vocata ſit in altitudinem maris, & omnibus concuſſa Infernarum viribus poteſtatum, nullis tamen ventorum impulſibus, nulla unquam tempeſtate demerſa eſt.

(c) *Pſal* 71.

ORATIO II.

IN FVNERE

CAROLI II.

HISPANIARUM REGIS.

Habita in Baſilica S. MARIÆ MAJORIS *inter Sacra Parentalia.*

PRÆCLARE' ſapienterque inſtitutum, & ſummâ cum laude à Populis liberali ingenio præditis excultiſque uſurpatum eſſe video, ut, quarum virtutum ornamentis maximi Principes præcipuo quodam ſtudio effloruerint, earum appellationibus ipſorum nomina, ad omnem diuturnita-

nitatem futuri temporis,inſignirent. Hinc illos, aut à claritudine rerum geſtarum Magnos, aut ab animi ſuavitate atque clementia Pios, aut ab omni promeritâ commendatione in bellicis diſciplinis, Audaces, Fortes, Expugnatores Urbium nominârunt. Hæc decora Regum clariſſimorum, atque hanc in iiſdem efferendis conſenſionem, moremque populorum cogitanti mihi non fuit admodum laborandum, ut Cognomentum illuſtre, inuſitatum, ac prope divinum afferrem, quo Caroli Secundi Hiſpaniarum Regis cæleſtis virtus deſignaretur, & quo ſimul tot florentiſſima Regna per Orbem terrarum, quàm latiſſimè patet, diſſeminata, in ejus acerbiſſimo funere, orbitatem ſuam luctumque graviſſimum ſolarentur. Præcepiſtis animo appellationem illam longè nobiliſſimam, eamque permagni æſtimandam gentium omnium vocibus, Orbiſque Chriſtiani univerſi aſſeveratione, qui Regem Carolum Regem Angelicum non modò paſſim dicere, ſed palam prædicare, teſtimonium eſſe duxit, non aſſentationi, ut aſſolet, ſed præſtitum Veritati. Non igitur ad tenuem hunc exilemque modulum humanæ potentiæ conformatam, non coarctatam inter nimis anguſtos cancellos mortalium titulorum, quos noſtra ſolùm cupiditas,

&

& admiratio magnos facit, honorariam nuncupationem ſuam nanciſcitur Carolus; ſed illam ex altiſſimo domicilio, regnoque immortalitatis accerſit; ut cujus nulla pars vitæ quidquam habuit cum terræ ſordibus atque concretione commune, ejuſdem vel nominis inſigne, & monimentum è Cælo ſolùm, & puriſſima illa luce deſcenderet.

Ut autem conjecturâ aliquâ capiatis quàm abſolutè, cumulatèque Carolus ſuum Regis Angelici cognomentum impleverit, ad Mentes illas ab omni corporum admixtione ſegregatas cogitationes veſtras attollite. Nullo impenſiùs operæ pretio cæleſtes Aulici rerum Naturæ, atque hominum præſertim ſecuritatem tuentur & fulciunt, quàm impulſu & converſione cæleſtium Orbium incitatiſſimâ, quę tamen ad numerum, tantâque dimenſione conficitur, ut jucundiſſimo concentu noſtras etiam detineret aures, niſi harum hebetudo tanti ſonitus magnitudine vinceretur. Jam verò à beatiſſimo illo cęleſtis patrię proſcenio in terram revocatos animos in ampliſſima Catholici Regis regna defigite. Tot Populos non tàm linguâ, quàm morum diverſitate diſcordes, tot Regiones, vaſtiſſimorum marium interjectu diſterminatas, tàm effuſam Provinciarum Regno-

gnorumque laxitatem, ubique animo præſens Carolus tantâ conſilii maturitate, tantâ Imperii moderatione temperavit atque conjunxit, ut, ſi gentium longè diſſitarum tranquillitatem, fidem, concordiam reputemus, nihil ejuſdem Regnis ſupernorum Orbium concentui in Terris fuiſſe ſimilius fateamur, neceſſe ſit.

Occupare autem hìc liceat mihi, quod vos contra tacitâ, ut ſuſpicor, cogitatione ſtatuitis. Quorſum enim iſtam à me jactari tranquillitatem Regnorum, quæ, per omne fermè tempus impeditiſſimi Principatus, aſſidua bellorum incendia aut alerent, aut ſuſtinerent? Ubi enim, aut à quibus populis ceſſatum eſt? Itali, Sicilienſes, Hiſpani, Burgundi, aut in armis ſemper, aut in armorum metu. Nam de Belgis quid dicam? quos aſſidui Martis vices ſic exercent, ut tantùm non nati ſub caſſide videantur. Hancine rerum perturbationem, hos tumultus, hanc ſubditarum nationum trepidationem, conſtantem & æquabilem Principatus concentum appellas? Verùm hunc ipſum ego locum petebam, quem ſcopuloſum fortaſſe aliqui atque difficilem, ego explicatiſſimum eſſe cenſeo. Quinimò videte ingenuitatem meam, qui importunas illas hoſtium incurſiones, ſiniſtros illos prçliorum eventus, illas ubique graſſantium armo-

rum

rum injurias non modò nihil diſſimulatas, aut imminutas velim, ſed illis ultrò adjungam Aulam nullâ lætam ſuſceptâ ſobole, teneram plerumque Regis ætatem, corpus cauſarium, vires corporis imbecillas, valetudinem non affectam modò, ſed validiſſimis morborum aggreſſionibus ſæpè concuſſam, ſemper obnoxiam. Eſtne ut quidquam à me in tam adversâ Regis conditione aut callidè occultatum, aut dolosè prætermiſſum putetis? Agite verò, & quales vos eſſe haud obſcurum habeo, æquos rerum æſtimatores mihi vos hìc exhibete. In tantâ totius Europæ agitatione, in tam frequenti bellicorum eventuum adverſitate, in tot acceptis cladibus, & munitiſſimis Urbibus ab hoſtibus expugnatis, quæ mens ſubditarum Gentium, quæ conſilia, qui motus animorum in Carolum extiterunt? Veſtrum, opinor, fugerit neminem, ſub extrema hæc temporaſæpiuſcule tentatæ Regiæ valetudinis, falſos etiam rumores extincti Regis per univerſam Europam increbuiſſe. In tam projectâ omnium ſpe, ad illam perturbati humani generis faciem calamitoſam, oſtendite Regnum, quod imperium abruperit; Provinciam, quæ ſe commoverit; Civitatem, quæ de fide exuendâ vel leviſſimè cogitaverit. Tam ſtabilis, hoſte ubique valeſcente, obſequii

ſequii firmitas atque conſtantia; tam inconcuſſa in toties oblatâ novarum rerum commoditate fides, & obtemperatio; tam unanimis atque conſentiens apud diſperſas per utrumque terrarum Orbem Nationes in Principem obſervantia, aut magnopere me fallit animus, aut nimis apertè ſignificat prædicatque, Regem tam reverenter, tam amanter habitum in tantâ opportunitate licentię, ab omnibus non humanum, ſed planè Angelicum fuiſſe exiſtimatum. Per cæteros ſi libet Principes, qui ampliſſimam in terris obtinent poteſtatem, excurrite. De bello Chriſtianis provinciis inferendo Turcicæ gentis Regnator deliberet. Continuò Perſæ fœderati de repetenda armis Babylone cogitationem ſuſcipiunt. Continuò Arabes invadendæ Mecæ (ſic enim vocant quam veteres Marrabam nominarunt) impuriſſimique popularis ſui Mahometis ſepulcri aſſerendi conſilia ſociant. Nihilo ſegniores Ægyptii Memphim infeſtam habent. Scythæ ad Tanaim, Iberi ad Caucaſum obſequium exuunt, excurrunt infeſtè, effractis reverentiæ repagulis arroganter ſe & contumaciter inferunt. In ipſa Bizantii Regia legiones Prætorianæ in turbas diſcedunt, regias perrumpunt ædes, Principem circumſiſtunt, congiaria armati depoſcunt. Si numeran-

randæ pecuniæ mora protrahitur, è ſolio deturbati Regis jugulum ferro hauriunt, novos ſuffragio, ideſt, licentia militari, ſubſtituunt: quos iterum, ſi collibeat, avaritiæ ſuæ crudeliter immolant. Res eſt cuilibet exploratiſſima, Turcici regiminis diſciplinam multò maximè rigidiſſimam eſſe, utique ſi cum Auſtriacorum Principum imperio, quod omnium conſtat eſſe mitiſſimum, comparetur. Nullas infelices Subditi avitas opes, nullas Urbes & oppida privato poſſident nomine. Ad unius vivitur nutum: ad unius voluntatem cum precaria, quam tolerant, vita, vitæ etiam ſubſidia referuntur. Nam cenſus, hæreditates, patrimonia apud barbaras gentes barbaræ etiam voces ſunt. Sic autem mecum, Auditores, de tota hac controverſia cognoſcite. Si natio tam abjectè ſervilis, & quæ quorundam loco Numinum Reges habet, per externi tamen occaſionem belli, non ferendam libertatem uſurpat, & in ipſa Dominorum capita impunè inſoleſcit; quantam contra de Caroli virtute opinionem præcepiſſe neceſſe eſt innumeras prope gentes, quarum in illum fides, amor, obſervantia, luculentiùs pleniùſque inter perpetuas armorum tractationes enituit? Sed pudet me Caroli Regnum cum Othomannorum immaniſſima crude-

de-

delitate conferre. Scio vos eſſe certiſſimos, Romanam Rempublicam optimarum legum temperatione ad aliarum etiam nationum exemplum normamque floruiſſe. At illa partam foris gloriam, & procul victrices aquilas quantis domeſticarum ſeditionum tumultibus luit? In remotiſſimis regionibus rem ſtrenuè agebat: ultra Tigrim & Euphratem imperium propagabat. Sed nuncii victoriarum vix aditum in Curiam inter armatæ plebis ſicas invenire poterant. Obſtinatiùs & majori ſanguinis copia Romæ pro lege Agraria, quàm in Parthia vel Armenia pro finibus certabatur. Quoties occupatum Janiculum? Quoties Aventini munitiones inſeſſæ? Quoties illa, Patribus exitioſa, Tribunitia poteſtas Forũ Nobilium cruore reſperſit? Mitto Gracchanas, Appulejanas, Druſianas ſeditiones. Mitto concertationes illas civiles, ſanguinolentas & diuturnas, Bellum Sociale atrox ſævumque, quarum vel recordatione cladium Annales funeſtantur. Herdonii, Euni, Athenionis, Spartaci, ſervórum nomina, ad ſempiternum principis gentium Populi dedecus & ignominiam ſuperſunt. Nimirum ut inter Punicas, Creticas, Mithridaticas expeditiones, legerentur etiam Bella Servorum. Jam verò ab illa acerbitate temporum ad ſuſce-

pta

pta à Carolo bella cogitationes reflectite. Flagret, ut ſolet, Belgium armorum incendio: quanta alibi populorum quies, quanta tranquillitas? Reverentiâ ubique in Principem, obſequio, amore certatur. Hoſtium impulſæ machinis validiſſimæ arces procumbant: fides pectorum non labaſcit. Repetitis cladibus exercitus afficiantur: viget ſervitutis conſtantia. Siniſtri undique eventus ingruant: fides & obtemperatio, quæ ſumma eſt & pulcherrima gloria Principatus, ipſa fortunæ adverſitate corroboratur. Id verò eſt, Auditores, quod planè non video quî poſſit niſi ab Angelico Rege præſtari. Hoc erat, quod populos, fruſtra obnitente iniquiſſimi difficultate temporis, in officii perſeverantia firmiſſimè retinebat.

Et quidem, quò minùs de Angelico prope Principe addubitarent, multæ illis cauſæ atque juſtiſſimæ ſuppetebant. Feliciſſimæ illæ Cælitum Legiones, dum Cæli curſus viceſque moderantur lege certiſſimâ, naturæ magis uſui & ornatui, quàm ſolidæ mortalium felicitati immortales curas credas impendere. Ad longè uberiores fructus à nobis capiendos illa pertinet propior beneficentia, quâ vitæ noſtræ Præſides, Tutelares Genii, dum rerum noſtrarum, animorumque curam amantiſſimè obni-

xèque

xèque ſuſcipiunt, Conditoris ſui ſplendorem nomenque ſuapte Majeſtate ſupra omnem captum exaggeratum, noſtrorum quantulacumque demum piorum operum acceſſione, latiùs proferunt explicantque. Ego verò, ſi tot tamque præclara Pietatis tuæ, Rex Carole, monumenta non dicam efferre exornando, ſed recenſendo perſequi vellem, in tam amplum me, latumque campum conjicerem, quàm ſunt Regna, quibus cum imperio præfuiſti, omnium, poſt hominum memoriam, longè latiſſima. Dicerem in immenſos Americani Orbis tractus Romanam Religionem à te aut indagine ſupra fidem laborioſâ recenter invectam, aut novis ubique Templis atque Sacrariis excitatis amplificatam, aut per incredibilem auri profuſionem, auctis Religioſorum hominum cœtibus, qui ad rudes populos erudiendos excurrerent, firmiſſimè in poſterum ſtabilitam. Commemorarem, pro eâ, quâ pollebas gratiâ apud Summos Pontifices, Princeps Apoſtolicæ Sedi in omne tempus addictiſſime, enixis precibus, & ſummo ſtudio te contendiſſe, ut tot cæleſti inter mortales virtute fulgentes Viri Cęlitum faſtis ariſque reciperentur; aut prolixior iiſdem à diurnis ſacrorum hominum precibus, & re divinâ honor accreſceret. Concelebrarem ef-

fuſum Regium Ærarium aut alendo Turcico bello, aut perfringendæ improbitati, Romanę Eccleſiæ perduellium. Tot erectos honeſtiſſimarum Virginum Parthenones, validiſſima munimenta tuendæ Virginitati: Tot condita Religioſis familiis cœnobia, ad capeſſendam immortalitatis curam tutiſſima perfugia: Tot ab erroribus in Septentrione graſſantibus vindicatæ Juventuti aut poſita, aut opulentiſſimis proventibus aucta Ephœbæa, ad retundendam Hæreticorum audaciam munitiſſimas arces & propugnacula.

Quemadmodum autem cæleſtes illi ſupremi Numinis Adminiſtri non alio magis incitamento ad omnem divini cultus rationem proferendam exardeſcunt, quàm illo igne ſuis mentibus penitùs inſito & ingenerato, quo ſuaviſſimè ipſi incenduntur; ad eum planè modum Caroli animus, eximio virtutum omnium ſtudio incenſus ipſe & inflammatus ad Religionis Pietatiſque ardorem ubique collatandum, ad tot laudatiſſimas Cælo tranſcriptarum gentium prædas, & lucra conquirenda redundabat. Utinam ſecretiores Regii Conclavis ſeceſſus, utinam tot Templa, tot divinis beneficiis in primis illuſtria Sanctuaria narrare poſſent ardentiſſimas illas preces & vota, quibus Regnorum ſuo-

ſuorum incolumitatem, aſſiduâ ad Deum Cæliteſque ſupplicatione ſuſtinebat. Quid autem hìc pluribus exornem illibatam illam vitæ morumque integritatem, quâ ita omnia ad religioſiſſimam virtutis præſcriptionem exegit, ut animus tunc verè maximèque Regius, nihil magis metueret, imo id unicè reformidaret & perhorreſceret, ne ullâ unquam criminis labe deſponſam innocentiæ mentem adſtringeret? Quid referam, quàm obſequenter ſubmiſsèque ſe geſſerit, quantâque obſervantiâ excoluerit Parentem ſuam Mariannam, Reginam ad omnia virtutum exempla genitam, & ſupra omnia laudum præconia à cæleſti quâdam vitę ratione ſuſceptâ collocatam? Quid demum perſequar, ſacrarum rerum Antiſtites, viroſque divinis myſteriis initiatos tam honorificè, tantâque palam reverentiâ proſecutum fuiſſe, ut illis deoſculandam de more manum porrigere, quadam tactus Religione, refugeret? Ad illud venio Fortunæ Auſtriacæ certiſſimum pignus, & à multis ſæculis receptum præſidium, Epulum Euchariſticum. Cæleſtem itaque Dapem, ſive ſolenni pompâ, certis anni temporibus, per Urbem deduceretur, detecto ipſe capite, pedibus incedens, cereoque funali manu ſublato, comitabatur; ſive ad publicam in Templis venera-

tionem radiatâ pixide incluſa effulgeret, defixis in illam oculis Carolus Numinis præſentiâ alloquioque ſaturabat animum; quibus deliciis ſolida horarum ſpatia dulciſſimè tranſigebat. Atque utinam huc poſſem ipſam Mantuam Carpetanorum, rei ad omnem ſæculorum memoriam clariſſimæ admirabundam ſimul atque prægeſtientem teſtem, adducere. Lectiſſimo Procerum Comitatu curru per Urbem Carolus vehebatur, cum Sacerdotem, infimæ ſortis homini è vitâ decedenti divini Ferculi commeatum deferentem, obvium habuit. Continuò, equis ſubſiſtere juſſis, deſilire è curru, in terram devolvi, tum ſacrum Dapiferum in currum inductum ad obſcuram ægroti domunculam ipſe pedibus ſubſequi tantâ ſubmiſſione, tantaque apud omnes admiratione gloriâque ſibi conciliatâ, ut jam nemo unus ambigeret, Regem ſibi Angelicum contigiſſe, qui tanto Panis Angelici ſtudio cultuque teneretur. Demum quantâ animi inductione cæleſtium agminum Dominatrici Deiparæ mancipatus fuerit atque devinctus, non tam plurima, eademque celeberrima per Hiſpaniam Templa ſummis opibus aucta teſtatiſſimum faciunt, quàm hæc ipſa Liberiana Baſilica, Regiæ liberalitatis Pietatiſque perpetuum Monumentum. Quæ, ſi clariſſimo

in ipsâ mœſtitiâ ſplendore latè diffuſo, emortuali pompâ, pulloque amictu conveſtitur, intelligatis velim, hæc Juſta Solennia, & luctuoſam hanc gratiſſimi animi ſignificationem, quâ ſacer hic auguſtuſque Conventus rite perfungitur, non ad Caroli Regis ſortem, quæ feſtivas, non funebres faces, candidiſſimâ veſte coopertos, non atratos parietes poſceret, eſſe accommodatam, ſed ad noſtram, totiuſque Orbis Chriſtiani vicem dolendam, qui, Angelico Rege deſtitutus, ejuſdem deſiderio luctuque meritiſſimo contabeſcit.

Digitized by Google

ORATIO III.

IN FUNERE

JACOBI II.

MAGNÆ BRITANNIÆ REGIS

Habita in Templo Sancti Laurentii in Lucina, dum eidem Juſta perſolveret Eminentiſſimus & Reverendiſſimus Princeps Carolus S.R.E. Card. Barberinus.

SE-

SERENISSIMIS JACOBO III. REGI, *ET* MARIÆ ESTENSI REGINÆ MAGNÆ BRITANNIÆ

CAROLUS DE AQUINO FELICITATEM.

SI, *quantùm materia præſtat amplitudine, tantùm ingenii artiſque luminibus explendeſceret Oratio in Funere Ja-*

Digitized by Google

cobi II. glorioſiſſimi Parentis Tui, Jacobe Rex, amantiſſimi Tui Coniugis, Maria Eſtenſis Regina, iuſſu Eminentiſſimi S. R. E. Cardinalis Caroli Barberini, à me recèns habita, non ingratum Vobis fore ſperarem qualecumque hoc obſervantiæ in Vos meæ, & obſequentiſſimi animi teſtimonium. Quid enim iucundiùs Conjugis oculis incurrat, quàm præconia Conjugis? Quid Regia Soboles avidiùs perlegat, quàm conſignata litteris exempla Maximi Genitoris? Ad hæc, cum Jacobi Regis præclarè geſtorum ita teſtis fuerit Conjux, ut eundem conſilio prudentiâque ſuâ juverit & confirmaverit; ita admirator fuerit Filius, ut paternas virtutes præſtanti animo penitus imbiberit; eo planè fit, ut du-

plici

plici uterque titulo extincti Regis laudes, ut proprias, accipiat habeatque; primùm vinculo ſanguinis, quod eſt utrique commune; iterum, Altera ſocietate laudis, Alter æmulatione Virtutis. Neque verò quidquam obſtat in ſummi Regis Virtutibus efferendis facultatis meæ tenuitas; quam nimirum ornatus cæteri ſplendore Eminentiſſimus Princeps Carolus Cardinalis Barberinus ita inumbravit & obruit, ut cum parietes ipſi Numiſmatis, Emblematis, aliiſve Jacobi Virtutum Symbolis cooperti de eius laudibus diſertiſſimè loquerentur, minimum ſanè ab Oratoris voce expectandum ſupereſſet. Ea certè opulentia operis univerſi atque Majeſtas effulſit, ut Eminentiſſimi Cardinalis multis experimen-

tis

tis ſpectata Romæ magnificentia, in hoc adornando Funere ſeipſam omnino ſuperaſſe ſit viſa. Expreſſiore nullo monumento oſtendere potuit, quàm ſanctè religiosèque coleret Jacobi Regis memoriam; quanto animi ſtudio & obſervantiâ in Majeſtates Veſtras afficeretur; poſtremò quàm altè impreſſa animo gereret, quæ jampridem à magno Patruo Urbano paterni amoris, & Apoſtolicæ Charitatis erga Catholicos inclytæ Britannicæ Nationis hauſerat documenta. Huc demum perſanè congruit, quod de Romani Equitis in Priſcillam Conjugem pietate ſcriptum reliquit ſplendidiſſimus Vates.

Sic auferre rogis umbram conatur, & ingens
Certamen cum Morte gerit, curaſque fatigat
Artificū; inq; omni te quęrit amare metallo.

Ego

Ego verò, quemadmodum ſummo honori meo gloriæque duxi, ut in partem tam illuſtrium Exequiarum, & ad tanti Regis laudes exornandas vocarer; ita plurimùm debere me ſentio & fateor prolixæ in me voluntati Eminentiſſimi Cardinalis, qui aditum mihi ad Majeſtates Veſtras adeundas, Ipſiſque Orationem *hanc Funebrem inſcribendam patefecit. Ac Vobis demum feliciſſima omnia, ut, quicumque aliquo Religionis ſtudio flagrant, certè faciunt, ex animo voveo.*

ORA-

ORATIO.

NON unam hodie cladem uno vulnere accepimus, EE. PP. Uno magnæ Britanniæ Rege humanis curis exempto, prolixam ſummorum Virorum ſeriem è medio ſublatam requirimus. Illuſtre Orbis Chriſtiani lumen deſideramus, Jacobum Ducem Eboracenſem; longè ſplendidius, Jacobum Regem; clariſſimum ac ferme divinum, Jacobum Exulem. Nihil illo Duce præſtantius antiquitas prodidiſſet, niſi Jacobum Ducem Jacobus Rex antecelleret. Nihil illo Rege ſublimius Poſteritas oſtentaret, niſi Jacobus Rex à Jacobo Exule vinceretur. Regios titulos Eboracenſis explevit; Rex anteceſſit; Exul.... quo tantam virtutem nomine dicam, neſcio: Vos de illius pondere, æſtimatores æquiſſimi, judicate. Perorare hìc potuiſſem, ſi, quemadmodum

dum

dum brevi hoc verborum ambitu, de Jacobo II. magnę Britannię Rege abunde multa perſtrinxi, ita eadem eſſent ad veſtri doloris delinimentum ſatis. Ut hujus vulneris acerbitati, quod meritò in Reipublicę Chriſtianæ pectus, ſupra quàm cuiquam æſtimare liceat, altè deſcendit, levationem adhibeam aliquam, aliquantò latiùs hęc ipſa de ſummo Rege, non alia referam: neque porrò quid ipſe poſtulet, ſupra omnem ambitioſæ laudationis audaciam conſtitutus, quàm quid veſtra hęc pręſens mœſtitia flagitet, reputabo. Nihil proinde ab inſtitutæ partitionis ratione deflectens, conabor oſtendere, militarem diſciplinam ad ſummam gloriam evexiſſe Jacobum Ducem Eboracenſem; vetus & agnatum Anglicis Regibus cognomentum Fidei Defenſoris æquaſſe Jacobum Regem; fines humanæ conditionis prætergreſſum Heroem expreſſiſſe Jacobum Exulem.

Expendite autem quantam ad rem bellicam commendationem afferat, qui duodecim ſupra centum Scotorum Regum Inſignia Faſceſque percenſet; qui tot Domi exempla, tot ſummæ gloriæ monumenta circumſpicit. Fulgores Avorum illos ſuſtinuit inconnivens decennis Puer. Armis ſagoque inter bullas & crepundia candidatus, Caroli Regis Parentis ſui propugna-

gna-

gnator, primos, eoſque armatos amores Pietati, prima odia factioſis partibus Anglici Scoticique Senatus litavit. Gloriæ ſuæ ipſa annorum acerbitate maturior, vitam, quam recèns acceperat, Patri feſtinat impendere, egregius fœnerator beneficii, quod vix cognoverat. Atque utinam conatus ille tam feliciter proceſſiſſet, quàm fuit honeſtâ causâ ſuſceptus. Nec idcirco fortiter audentem uſquequaque eventus deſeruit. Nam qui præſeptus undique interverſæ dominationis Legionariis, Oxonii, Londini, ad Caſtrum Richemondiæ, ad Caſtrum Novum, in Curia demum Hamporiana, honoris ſpecie, captivitatis nomen tegebat, ſuppetias venire non potuit Parenti Regio, ad cujus vitæ exitum, ſupra omne exemplum fidemque calamitoſum, omnis Poſterorum memoria obrigeſcet. Sed nulla illi obſtitit ſeditioſorum vis, quò minùs virili conſilio ſolertique, à calcata Hoſtibus Regia, à Patria furioſorum hominum tabe inquinata generoſum effugium impetraret. Diſſimulaverat ille quidem Ducem Eboracenſem, amictu fœmineo adoptato, ne ſcilicet hoc etiam Britannico Achilli deeſſet, ut, mentito ſexu, aliquantulum deliteſceret. Verùm, cum aureæ Periſcelidis, quam imprudens non dimiſerat, teſſerâ detectus, nihil

hil eſſet propius, quàm ut ad Cuſtodes iterum raperetur, elata fronte, habituque oris interrito, Subſiſtite, inquit, Milites; veſtræ poteſtatis eſt Dux Eboracenſis, pietatis veſtræ, ſi de illius ſalute ſtatueritis, perfidiæ, ſi de injuria, per omne tempus memor futurus. Exarmavit odia, perterrefecit hoſtium vultus conſtantia Pueri, & quidem fœminam mentientis. Itaque, immutata divinitus mente, moras omnes abrumpunt; ad Navigium Præſidiarium Ducem deferunt; ſimulque ipſi fauſtiſſimæ tunc navigationis, mox periculorum omnium ſocii futuri, Middelburgum apud Zelandos Ducem Eboracenſem, Regale depoſitum, ſpes Angliȩ, publicæ ſecuritatis Palladium appellunt. Ampliſſimum hìc illi Theatrum ad bellicam parandam laudem obvenit Belgium, multis experimentis illuſtrȩ Martis Domicilium.

Aſſentior planè Scriptori veteri, qui teſtatum reliquit, non minimùm referre, in quȩ cujuſque virtus tempora incidat, quem potiſſimum campum, in quo poſſit excurrere, nanciſcatur. Actum certè minùs commodè cum Romanis, cùm ſegni diuturnoque bello conſeneſcerent apud Fidenas & Vejos, obſcura nomina. Per ea tempora Belgium maximorum Europæ Regum armis obnoxium flagrabat. Quas ibi

ibi partes ſummi Imperatoris Eboracenſis non obiit? quæ decora non expreſſit? quas laudes vel ab hoſtibus non extorſit? Militem in caſtris morigerum, ad imperia paratum habere; feſſis ſolatio, ægris præſidio eſſe; nihil à cæteris, niſi virium præſtantiâ differre. Mores gentium, locorum opportunitates ſituſque cognoſcere. Hoſtem adoriri cautè, firmiter ſuſtinere, aſtu decipere; primus inire prælium, poſtremus deſerere. Quoties per tranſverſos hoſtium cuneos cum expeditiſſimo Equitatu felici audacia evaſit? Quoties inclinatos Ordines aſpectu nutuque in gradum reſtituit? Nam documenta illa ſummæ virtutis, atque ſolertiæ militaris, quæ ad obſeſſum Atrebatum, & iterum memorabili pugna ad Dunquercam edita, palam exhibuit, non eſt, quòd tenuitate præconii minora faciam. Præſertim cum virtus illa non modò ad meritiſſimæ teſtificationem laudis, ſed ad ſingularem admirationem rapuerit Ludovicum Borbonium Principem Condæum, & Henricum Vicecomitem Turennium, lumina illa bellicæ artis, de quibus faciliùs judicaveris, utrumque maxima, quam uter majori gloria enituerit.

Præſtantes terreſtribus copiis Imperatores perinde ſumma navali laude floreſcere, longè

ope-

operoſiſſimi laboris eſſe, cum res ipſa, tum exemplorum infrequentia jubet eſſe perſpicuum. Ego verò vos, Bataviæ ſinus, appello, quos Eboracenſis in perpetua Victoriarum ſuarum monumenta convertit. Dicite veſtras Claſſes iterato prælio fuſas atque disjectas; recenſete direpta ſigna, avectas prædas, nauticam turbam, militemque captivum; Obdenii Batavici maris Præfecti præcipitem fugam, & indecorem commemorate. Ad extremum quidem diſcrimen Obdenius Britannicam Claſſem, & Ducis vitam adduxerat, cum, directis ex alto in prælium navibus, comprehenſam Anglorum Prætoriam, valido Militum egreſſu, circumſtetit. Eboracenſis, in re ſubita trepidaque, arrepto Regiæ puppis vexillo, per diſcurrentes faces, per diſploſas pilas huc illuc tranſvolantes, ubi Mars erat pugnaciſſimus, ſibi gladio viam aperit, ſaltuque in ſcapham tranſiliens, ſubmiſſam à tergo Preſidiariam conſcendit. Quam cum nihilo ſegniores Batavi ferreis harpagonibus arriperent ſiſterentque, & circa Ducem conglobati, non levi Nobilium ſtrage, manus conſererent; iterum Dux Inſigne Regium attollens, per ſuorum cadavera, per ingruentium hoſtium tela, in aliam Auxiliariam ſe conjicit, non intellecta periculi magnitudine,

D nisi

niſi poſtquam vitaverat. Tunc verò exarſit animus, præclaro aliquo documento, de ſuorum virtute commonere Batavos; quos inauditę fortitudinis felicitate obſtupefactos, haud cunctanter inſequutus, ingenti parta gloria, in ipſos Bataviæ portus premit fugatque; Claſſemque omnem trepidam & paventem, nullo negotio, tormentis globiſque incendiariis abſumere potuiſſet, niſi, quos armis vicerat, iterum ſuperare clementiâ maluiſſet.

Sed video vos de Jacobi Ducis Eboracenſis ſpectatiſſima in armis laude minimè dubios ad illum Fidei Defenſorem Jacobum Regem ſubſultantibus animis inhiare. Jampridem ille regale pectus, validiſſimum Fidei munimentum, nefariis Procerum artibus atque commentis objecerat; cum aditum ſibi ad regios honores omnem præcidit eodem calamo, quo iniquis Religioni legibus, conceptiſque à Calvinianis Architectis conditionibus ſubſcribere detrectavit: ſi tamen qui ita ſe regalibus titulis & inſignibus abdicat, projicit honores, nec potiùs fœneratur, longèque nobiliorum quæſtum, atque compendium facit. Tu verò, maximorum Principum præclarè geſtis ſubſerviens, Fama, calamum illum, quem Jacobus tantopere refugit,

git, ſuſcipe; notiſque nullâ temporum injuriâ perituris, hoc ipſum lucidiſſimè ſcribas, Jacobum ſcribere exhorruiſſe. Nullus certè calamus de Jacobi laudibus ſcribet uberiùs ipſo Jacobi calamo non ſcribente. Quid verò illa prædicem ſpolia ab Hæreſeos caſtris relata, cùm Annam, priorem Conjugem, elati cæteroqui, & præſtantis ingenii fœminam, ſed alienorum à Fide dogmatum contagione contaminatam, ad Vaticani ſigna perduxit? Quid opimam illam præclaramque prædam, Carolum Regem Fratrem ab ipſis ſempiterni interitus faucibus vindicatum? Unum ſiquidem Fratrem ſanctiſſimi authorem conſilii, impulſorem unum habuit Carolus; cùm à trita tot annis pravarum opinionum ſemita, ſub ipſum vitæ exitum feliciter aberravit; cùm, lecto, ubi decumbebat, in arenam commutato, ægroque corpore validiſſimum Palæſtritam animo induens, eliſo Impietatis jugulo, in ipſo Romanæ Fidei complexu, non tam extremum ſpiritum, quàm recentem longèque pulcherrimam de teterrimo hoſte Victoriam conſecravit. Carolus morti proximus Fratri Regnum, Jacobus Carolo Cælum reſtituit, non Carolus ſplendidiorem Hæredem habiturus, non Jacobus fortem ma-

gis & ſtrenuum Deceſſorem. Ubi verò Regnum obtinuit, tametſi, Imperii ſpecie, ingentes illi calamitates evolvendas Carolus reliquiſſet, ipſe verò non falſus animi proſpiceret in funeſtiſſimum excidium erupturum impendentem turbinem, popularium odiis, Potentium ambitione collectum; non idcirco Religionem, jus faſque poſt privata commoda, regnique rationes habuit. Cujus, rogo vos, firmitatis animi fuit, in clariſſima gentium luce, in omnium oculis, Catholicorum ſacra profiteri; rem divinam peragenti publicè intereſſe; ad cęleſte convivium accedere; Romanis ritibus initiatos intimè admittere, efferre, exornare, in ea Regia, quam ſciret obſeſſam ſibi ſtirpique ſuæ alienis, & infeſtis, quia offenderant; in ea Civitate, quò longè faciliùs, quàm reliqua mercimonia, novarum colluviones confluunt doctrinarum? Præſertim cum eventilandis ambitioſorum flammis Hæreſis præſtò eſſet, vulgato jam Monſtri ingenio, obtentu Religionis abrumpere Principibus obſequium molientis. Quàm altè Religionis ſtudium ejus animum occupaverat, cum in Aulam Londinenſem ſummi Pontificis Oratorem, illis utique Regionibus diu occultum atque ſubtractum Sidus, indu-

xit;

xit; ut luce è Vaticani culmine diffuſa deformatam Inſulæ faciem inauraret; atque in tot Populorum animis inuſtas nequiſſimorum notas errorum cæleſtibus flammis aboleret atque detergeret? Et quoniam virus illud in regni viſceribus penitùs inoleverat; paſſimque homines privatim degeneres, in publicum exitioſi, nihil in factis moderatum, nihil in doctrina ſanctum habere, libertatis partem credebant; nullas Rex officioſæ benignitatis, nullas ſingularis prudentiæ partes intentatas reliquit, quò in certam perniciem ruentes ad ſaniora conſilia pelliceret. Præterire profectò neminem poterat, Regem, ut erat parabili venia, & ingenio mira quadam ſuavitate ad lenitatem remiſſo, ſinum non modò pœnitentiæ, verùm etiam beneficiis laxaturum iis, qui ad obſequium remigrare potiùs, quàm fallaci rerum novarum eſcâ illecti & irretiti, ſe, Patriam, liberos, fortunaſque ſuas perditum ire conſtituerent. Ad hæc, ut in poſteras etiam ætates vigiles & ſalutares curas extenderet, adaperta inſtituendæ Juventuti Lycea, viris perſpecta probitate ſuppleti Magiſtratus, conſignatæ Urbium Præfecturæ, quibus integritas, fides, Reipublicæ ſtudium ſuppeteret. Poſtremò cum homines, quibus nul-

la ex honeſto ſpes, publica mala ambitioni ſuæ remedium quærerent; & non divini, non humani juris memores, eò palam tenderent, uti ex ſcelere jus facerent, & Principis clementiam in alimentum perfidiæ verterent, poſtquam remedia ex lenitate quæſita in immenſam perniciem proceſſerant, illuc invitus pertrahitur, ut armis belloque impendentibus malis occurreret. Neque enim ultra blandiendum erat peſti monſtroque, quod elato inflatoque collo Urbes funeſtaret, vaſtitatem induceret, Domum Regiam nomenque protereret. Æquiſſimam armorum cauſam eventus admodum læti exceperunt. Verùm, propterea quòd arcano Divinæ mentis conſilio factum eſt, ut cædes, proſcriptiones, tragicæque rerum converſiones poſterioribus annis pateſcerent, acerbiſſimi temporis ſeriem illam omnem, memoratu atrociſſimam, conſpectui veſtro ſubducam. Nimirum Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ Regnis diſertiùs Roma ipſa Romanę Fidei fortiſſimum exerit Defenſorem. Hærent adhuc, opinor, omnium mentibus feliciſſima illa tempora, cum ampliſſimo genere, ſed ardore Pietatis illuſtrior Princeps, Palmerius Roggerius Comes de Caſtelmain à Jacobo Rege, obſequii deferen-
di

di profitendæque Obedientiæ ergo Orator miſſus ad Romanum Pontificem, Anglicorum Regum Legationem, iniquitate temporum perdiu intermiſſam, reſtituit. Quantâ verò comitatus lectiſſimi pompâ, quanta auri profuſione, aulicique apparatus cultu, elegantiâ, copiâ reſtituit? Iterum veſtris oculis ſubjicerem, ad ſpectaculum, ſæculorum interjectu non uſurpatum, exilientem Urbem: cum confertiſſimus ubique populus prętergredientis currus ſtiparet: cum paſsim ad Cælitum Aras Deo grates perſolveret: cum ſummi Regis ſtudioſiſsimi Viri Principes regium Oratorem regiâ magnificentiâ exciperent. Sed quò tunc lætabamur effuſiùs, vehementiùs nunc mœrore conficimur, & ex illorum felicitate temporum magis magiſque hęc pręſentia vulnera recrudeſcunt. Ego certè, nobiliſsime Comes de Caſtelmain, cum te ex alio ſuggeſtu * præſentem alloquerer, tibique inaugurationem optimi Regis, cui noſtri Ordinis homines, multis perſpectiſque de cauſis, devinctiſsimi eſſent, publicè gratularer,

 con-

* *Author, Collegii Romani nomine, Rogerium Palmerium, Comitem de Caſtelmain, Jacobi II. Regis ad Innocentium XI. Pontificem Oratorem, Epico de ejuſdem Regis laudibus Carmine ſalutavit, dum ab eodem Collegio ſolenni pompa exciperetur.* Vide Author.Carm. Tom.2. pag.22.

conſtituendum à Jacobo firmiter Regnum, glorioſè amplificandum, lætiſsima demum omnia præcipiebam animo; non hujus diei mœſtitiam, non pompam iſtam exequialem cogitabam; me verò, qui recèns inaugurati Regis laudator fuiſſem, acerbiſsimi hodie funeris præconem futurum.

Sed ab invicto Jacobi pectore diſcat conſtantiam dolor. Qui certè, ut ſibi vel maximè imperet, intraque rationis ſepta conſiſtat, vereor tamen, ut ipſius caſus tam fortiter ferre poſsit, quàm ipſe pertulit ſuos. Faſtos evolvite temporum prę̨teritorum; memorias omnes percurrite (ſincera, non declamatoria fide, ingenuè, non jactanter dico) nullum vobis ſummi Herois pectus occurret, in quo fortis & excelſi animi magnitudo vires ſuas validiùs exeruerit, ſua inſignia extulerit glorioſiùs. Ab aviti Regni poſſeſsione dejectus regio faſtigio elatiorem Exulem agit. Non deliteſcit in exilio dignitas; vigor in caſu non deficit; Majeſtas in umbra non obſoleſcit. Reditum ſibi ad Regnum undique intercluſum proſpiciebat; cum furor & ſævitia intus aleretur, vis & metus foris ingruerent; ſed prægeſtiebat, ſubductâ illâ veluti ſarcinâ, expeditiorem ſe ad ſupremi Numinis clientelam

tranſ-

tranſire, ſe ſuaque omnia in ejus nutu reponere. Fluxam ſuorum fidem apprimè noverat, eorum quàm maximè, quos arctiùs ſibi beneficiis, & ſecretorum conſcientiâ illigaverat. At eò curatiùs adniti, ut ſua in Deum fides conſtaret, quò ipſe graviori ſuorum perfidiâ impeteretur. Neque verò ſimplex Jacobi Exilium, ſed planè multiplex fuit. Nam qui lectiſsimam Conjugem, Mariam Eſtenſem, ſuaviſsimam verò Sobolem, Vallię Principem, in exilium ſecum adduxerat, iterum exulabat in calamitate Conjugis, per omnia Virtutum exempla tanto Heroi planè comparis Heroinæ, atque alio rurſus exilio afficiebatur in dulciſsimę Sobolis caſu, quam patrias virtutes, perinde ac vultus, ſpirantem, haud ſatis ſcio, ærumnarumne levamentum, an acerbioris curæ cauſam haberet. Ego verò nimis inſcitè Jacobi Exilia percenſui, qui omnium graviſsimum præterierim, Exilium à ſuis regnis deturbatæ Religionis. Alia ſiquidem Exilia minimùm ſentire potuit, à Rege Chriſtianiſsimo tantâ habitus excultuſque magnificentiâ, quanta, & qui exciperet, & qui exciperetur, Regem deceret: Religionem verò à ſuis Regnis exulantem eò gravatiùs ferebat, quò Regnum, in quo verſabatur,

Re-

Religioni addictius eſſe cernebat. Imò verò, cùm profligatam in Anglia Religionis cauſam, cum Catholicos Proceres à Magiſtratibus deturbatos, cum tot præſtantium hominum ab illis Regnis ejectorum egeſtatem, ſqualorem, rerumque omnium penuriam paſsim Europæ regna ſummâ triſtitiâ, lacrymis, commiſeratione proſequerentur; lugubres illæ omnium voces, ille Populorum luctus & querimoniæ, Romæ præſertim, pulcherrima fruſtrata ſpe nobiliſsimæ Inſulæ ad avita Fidei ſigna reducendæ, ſuſpiria, in Jacobi animum graviſsimo quodam impetu recidebant. Se mœroris publici cauſam incuſare; ſuis unicè criminibus factum eſſe palam profiteri, ut tantæ curſus felicitatis intercideret, ut illa Regnorum acceſsione Fides & Religio viduarentur. Interea admirabili illa Exulis pietate, conſtantia, ſubmiſsione, quantavis Regnorum adeptione jucundiùs Religio lætabatur.

Nullo facilè iniquiore loco res Romanæ fuerunt, quàm cum, circumvento ab Hoſtibus Capitolio, Roma, ut ſunt Hiſtorici verba, nihil habebat reliquum, præter Jovem obſeſſum, & Camillum Exulem. Calamitoſiſsima certè magnæ Britanniæ facies fuit, cum Religio nihil reſiduum obtineret, præter validas

qui-

quidem, ſed exiguas Catholicorum copias ibidem miſerè exagitatas, & Jacobum Exulem. Gemino illa ſpectaculo media, hinc commiſerationem in Regnum, amores illinc ſuos partiebatur in Regem. Inſula, quæ olim Pietatis ſtudio ad invidiam maximarum gentium effloruerat, fœdiſsimis nunc erroribus deturpata, illam vehementer angebat; ſed Regis animus ſupra caſus & incerta viciſsitudinum à virtute poſitus ſublevabat. Ab Anglia teterrimis opinionum portentis mancipata incredibilem ægritudinem, ab inconcuſſa Regis extorris fortitudine fructus capiebat uberrimæ voluptatis. A Regnis olim ſibi acceptiſsimis depulſa languebat; in Jacobi pectore firmiſsimè retenta triumphabat. Quidni verò in ejus animo triumphum multò ſplendidiſſimum explicaret, qui omnes fortunæ vires elideret, tela frangeret, impetus retardaret? Neque enim adverſa invenire aditum poterant, ubi fores omnes Conſtantia præmuniverat; non trepidatio aut metus irrepere, ubi voluntas divinæ mentis arbitrio ſe fortiter adjungens, in ipſa rerum omnium perturbatione pluſquam Halcyonię tranquillitatis dies agitabat. Quòd ſi pateretur juſtæ modus Orationis, ut decora virtutum omnia perſequerer,

quæ

quæ generoſum illud Exilium illuſtrarunt, hanc ipſam præ Religionis cura mortalium titulorum admirabilem deſpicentiam mirari deſinerent, qui Jacobi animum rerum cæleſtium ardore unicè flagrantem, ac beatæ illius Cælitum Patriæ rivulis largiſſimè irrigatum pernoſcerent. Profectò extremos vitæ annos ad ſimillimam ſupernis Civibus vivendi normam exegit. Divina ſolùm per continuatas precibus noctes, Divina ſacrorum Voluminum lectione, Divina piis alloquiis, mente, oculis, ore uſurpabat. Cum verò ſomni exiguitate, & parciſſimo cibatu vires attereret; cum, voluntaria corporis afflictatione, flagella ſanguine imbueret, laqueiſque chalybe intextis latera adſtringeret; quò demum ſpectabat, niſi ut corpus, tanquam oneroſum impedimentum paulatim dimitteret, quò ad cæleſtem Regiam promptior animus revolaret? Reditum autem illum nequaquam ſimplicem, aut ſolitarium adornaverat, qui Annam Conjugem, qui Carolum Regem Fratrem, qui tot ab Hæreſeos ſignis divulſas illuſtrium bellatorum copias præmiſerat: qui immenſam auri vim, ſuis uſibus detractam, iis ſuſtentandis impenderat, quos ab Anglia, Scotia, Hibernia, Fidei & Regis amor abduxerat. Qui

de-

demum Romanæ in Anglia Fidei firmiùs in poſterum ſtabiliendæ, vigili ſolertique cura, nobiliſſimam Sobolem, Valliæ Principem, in ſinu Religionis inſtituerat. Quid autem Valliæ Principem dico? Imo vero Jacobum III. bonorum omnium animis lætitia geſtientibus, à Ludovico Magno Chriſtianiſſimo Rege, maximo, laudatiſſimoque Fidei, Pietatis, Religionis exemplo, magnæ Britanniæ Regem ſalutatum. Is, ut ex hoc ætatis flore certiſſima ſe produnt auſpicia, laude bellica, Jacobum Ducem Eboracenſem; Fidei propugnatione, Jacobum Regem cumulatiſſimè referet: Ejuſdem vero Exilium Chriſtianæ Reipublicę meritiſſimo jure acerbiſsimum, optatiſsima diuturnaque penſabit, quod Regnorum Soſpitator annuat Deus, regnandi felicitate.

DE-

DESCRIPTIO ORNATUS EXEQUIALIS

EXHIBITI IN FVNERE

JACOBI II.

MAGNÆ BRITANNIÆ REGIS

Ab Eminentiſs. & Reverendiſs. Principe

CAROLO

Sanctæ Romanæ Eccleſiæ

CARDINALI BARBERINO

In Templo ſui Tituli Sancti Laurentii in Lucina.

IN eos præcipuè Filios toto animi ſtudio Matres ferri ſolent, quos intermiſsâ diu fœturâ procreatos, ipſa facit longinquitas deſiderii, & ſolicita expectatio cariores. Eorum verò partuum amiſſione vehementiùs eædem triſtantur, quos majori

jori jucunditatis fructu poſt diuturnæ ſterilitatis ſpatia ſuſceperunt. Utraque hæc communium parentum proprietas mirandum in modo eluxit poſtremis hiſce temporibus in hac veritatis Magiſtra, & Chriſti Fidelium Matre, Apoſtolica Sede Romana. Tot ſiquidem tantiſque ſingularis lætitiæ teſtimoniis Jacobum II. magnæ Britanniæ Regem ab ipſis Regni primordiis proſequuta eſt; tam eximiâ benevolentiâ amantiſſimum Filium amplexa, nulla materni amoris ſatietate, pectori adſtrinxit, ut longæ, quam in Regia Stuartorum Familia ſuſtinuit, damna orbitatis, hac una ſuſcepta prole, abunde ſibi rependi, atque penſari viderentur. Accepto autem nuncio de ejuſdem interitu acerbiſſimo, eò graviùs indoluit, quò majorem anteà lætitiam atque voluptatem animo præceperat. Graviſſimi certè luctus ſinceras atque certiſſimas notas palam prodiderunt CLEMENTIS XI. *Pontificis Maximi verba illa, quibus ad Purpuratorum Patrum Senatum, & Regis de Religione optimè meriti laudes, & ſuam, ejus cognito interitu, ſummam ægritudinem luculenter expreſſit. Nihil autem ad tanti mœroris teſtificationem accommodatiùs excogitare potuit, quàm ut, indictis ad Vaticanum extincto Regi Sacris Funebribus, de ejuſdem*

dem virtutibus ſplendidiſſimam Orationem habere juſſerit D. Annibalem Abbatem Albanum, Fratris ſui Filium natu maximum, Adoleſcentem lectiſſimum, & ad omnem veram laudem, per ſummi Patrui veſtigia, ſtrenuè naviterque enitentem.

Laudatiſſimis Optimi Pontificis exemplis inſiſtens, iiſque, præter inſitum ſibi generoſæ Pietatis ſtudium, incitatus Eminentiſſimus Princeps Carolus Cardinalis Barberinus, aliquod etiam erga eundem Regem publicè extare voluit ſtudioſiſſimæ voluntatis ſuę teſtimonium, quod illuſtria Regis in Romanam Fidem promerita ſibi vindicarent. Præſertim cum non pauca accederent nomina veterum officiorum, quibus idem Eminentiſſimus Cardinalis ſe Regiæ Familiæ vehementer obſtrictum, Anglici verò Regni veræ ſolidæque felicitatis magnopere ſtudioſum profiteretur. Ut enim præteream, Maffæum Barberinum, cum apud Regem Chriſtianiſſimum Pontificium Oratorem ageret, confirmandæ promovendæque in Anglia rei Catholicę ſtrenuam, nec unquam intermiſſam operam impendiſſe; atque ipſi in primis Jacobo I. Regi Catholicæ Religioni reſtituendo, ſolertis ingenii neceſſarium familiaremque ſuum Londini detinuiſſe, cujus literis de Regis voluntate,

conſi-

conſiliis omnibus, ac vitæ ratione in dies ferme cognoſceret: ut omittam, ab eodem humaniter ſuſceptum, ſolicitè porro impigrèque præſtitum Catholicorum patrocinium, ac potiſſimùm interpoſitis Chriſtianiſſimi Regis officiis, contendiſſe, ne per extrema miſeriarum vitam in Anglia agitarent, qui per ſummam injuriam inſimulabantur pulverarię illius conjurationis, tot mendaciſſimis Hæreticorum ſcriptis, ac tragicis pene declamationibus toties inculcatæ, nihil certè ad tanti Viri, ac non ita multò poſt ſupremum Eccleſiæ regimen adituri, memoriam conſecrandam illuſtrius, quàm quòd Paulus V. Pontifex Maximus Maffæum ob res Angliç, Regnique ſecuritatem ſummo Religionis ardore in Gallia procuratam, non modò inter Proceres Purpuratos retulerit, ſed Scotiæ Protectoris titulo auxerit, quo pridem Eminentiſſimus Cardinalis Scipio Burgheſius, ejuſdem Pontificis Fratris Filius, honeſtabatur. Ille verò mirificam quandam inclytæ Nationis fovendæ voluntatem ubique præſetulit, maximèque erga Collegia Scoticæ Juventutis, ex quibus, Catholicis tutandis partibus, ſubſidiariæ acies, pietatis ac literarum prævalidis munimentis inſtructæ, ſubinde in patriam remigrarent. Verùm ubi, Urbani VIII. nomine ad

ſummi Pontificatus faſtigium eſt evectus, ut magnæ Britanniæ Regna ad priſtinam Religionem & gloriam revocaret, poſtulatas à Carolo Valliæ Principe cum Maria Philippi IV. Hiſpaniarum Regis Filia nuptias benignè probavit: quæ cum, abrupta tractatione, non coaleſcerent, Pontificiæ authoritatis beneficio eidem indulſit, ut Mariam Henricam, Chriſtianiſſimi Regis Sororem, uxorem acciperet; id unicè ſpectans, & confidens omnino fore, ut ille nexus ſublevandis Catholicorum animis, Hæreticiſque ad ſanam mentem reducendis momenti eſſet plurimum habiturus. Et Carolus quidem magnæ Britanniæ Regnum adeptus, literis ad Urbanum Pontificem datis, eidem minimè infeſtum in Catholicos & Romana ſacra animum eſt pollicitus: quam Regis voluntatem Urbanus peramanter accepit; utque ad majorum ſuorum exempla Fidemque reſpiceret, paterno Regem ſtudio benevolentiaque, Apoſtolicis litteris commonuit. Pontificium amorem illum pro viribus opitulandi nobiliſſimis Regnis, obnixo animo exceperunt Eminentiſſimi S. R. E. Cardinales Franciſcus, & Antonius Barberini: quorum cum alter Angliæ & Scotiæ, alter Hiberniæ Protectoris titulo eſſet inſignitus, ampliſſimum uterque munus ſumma cum laude,

pa-

parique emolumento fructuque geſſit. His atque talibus permotus Eminentiſſimus Princeps Carolus Cardinalis Barberinus, eam de vera Angliæ Religione benemerendi provinciam ſibi à Majoribus ſuis veluti per manus traditam non modò tueri, ſed pro virili parte proferre, æquum ſanctumque duxit. Et quoniam Jacobi II. eximiis virtutibus, & ſingulari illa, præ Romanæ cultu Religionis, deſpicientia mortalium titulorum mirum in modum capiebatur, ubi primùm eundem Regem mortalitatem explevisse percepit, nihil antiquius habuit, quàm ut ſumma alacritate adjiceret animum, celebritati, quantam maximè poſſet, conciliandæ tam inſigni Romanæ Fidei Defenſori. Conſtituit proinde die vigeſima octava Januarii Jacobo II. Magnæ Britanniæ Regi Juſta perſolvere in Templo, quod in Ordinis Cardinalitii Titulum præfert, S. Laurentii in Lucina dicto.

Inſignis Urbis Architectus Sebaſtianus Cyprianus Operi eximia cum laude præfuit. Ea certè fuit elegantia, ſplendor, majeſtas ornatus univerſi, ut in unam expreſſamque vocem omnium ſuffragia conſpiraverint, palam profitentium, quod attinet ad exhibita maximis Principibus Sacra emortualia, nihil ab ipſis magnificentius Romæ viſum. Tametſi verò ipſo

Exequiarum die incredibilis quædam frequentia, ex præcipuo Romanæ Nobilitatis flore collecta, Templum confertiſſimè occupaverit, tamen, ne avida aſſiduè confluentium pietas laudabili ſtudio fraudaretur, neceſſe habitum eſt, ad decem dies ornatum omnem intactum relinquere. Quod ipſum producti temporis ſpatium nihil obſtitit, quò minùs effuſiſſima multitudo ad ſacram illam Ædem continenter atque certatim accederet, nullumque ſibi modum ſtatueret regiæ molis amplitudinem demirandi, & meritis laudibus efferendi ſummam Eminentiſſimi Principis magnificentiam cum ſumma pietate certantem. Verùm maximam Operi celebritatem, & longè clariſſimum decus conciliavit Clemens XI. Pontifex Maximus, qui Honorarium Tumulum, & ſingula fermè ejuſdem ornamenta præſentiâ ſuâ nobilitare dignatus eſt; verbiſque benigniſſimis largiter comprobavit Religionis ſtudium, quo Eminentiſſimus Cardinalis ad ita excolendam Religioſiſſimi Regis memoriam exarſerat. Hæc autem idcirco à me dicta velim accipiant ii, in quorum manus Narratio hæc noſtra pervenerit, ut planè intelligant, conſpicua illa pompæ funebris lumina, in hac deſcriptione, multis partibus facilè mutila, certè rudi & emortua, jacere penitùs

atque

atque vileſcere. Quid ni verò? cum etiam peritiſſimi Artifices, qui colorum pigmentis dimicantes exercitus, aut maris tempeſtates mentiuntur, quantavis ſucceſſus felicitate potiantur, adhuc probè pernoſcant, aliud demum eſſe mutas ſegneſque tabulas, aliud veros aut pugnarum tumultus, aut fremitus procellarum.

Templi facies, pulla veſte contecta, laciniis inter Porticus Columnas molliter decidentibus, prægrande monſtrabat Inſigne Regium, luteis coloribus ſubobſcurè illuminatum. Excipiebant Teſſeram Effigies geminæ: Spem altera, altera Fortitudinem referebat; quarum baſibus alatæ radiabant Calvariæ. Latera verò ipſa Trophæa quatuor militaria, totidem ferme diſtincta Pyris flagrantibus, tuebantur.

Porticum undique atratam quatuor ornabant perampla Numiſmata, totidem Regis eximias dotes affabre coloratas referentia, Tolerantiam, Potentiam, Conſilium, & ſacrum divinæ Majeſtatis Timorem: pendebant autem, tæniis ſcitè excurrentibus, inter mortis calvas utrinque ſublatas.

Templum ingredientibus continuò conſpiciendam ſeſe exhibebat moles regia Cenotaphii, ad lacunar uſque Templi perducta, quod auro picturâque diſcriminatum mirè novo orna-

tui congruebat. In media ejuſdem area quatuor à ſingulis angulis procurrebant in ſublime Columnæ, ad Corintbiæ normam Architecturæ, tortuoſis flexibus in ſpiram convolutæ. Columnarum baſes è luteo erant marmore colorato, calculoſis maculis intermiſto. Ab earum facie, coronidis inauratæ fulcris ſuſtentata, extabant quatuor Mortis ſimulacra, quæ integra corporis mole, aureiſque veſtium involucris expreſſa, coronâ itidem aureâ præcinctam frontem, & argenteum ſceptrum efferebant. Altera verò manu Numiſmata oſtendebant, quatuor magnę Britanniæ Regna eleganter adumbrantia. Baſium facies, Spartano ementito marmore, Regis Inſignia excipiebant, inter flexus decurſuſque frondium cupreſſinarum, ramoſque laureos oleaſque multis męandris implexas, & mutuis nexibus interceptas.

Tractus verò integer Columnarum ab infimo ad ſuperiorem ſcapum contortis voluminibus perpetuò ſtriatus excurrebat, ramuſculis per certa intervalla oleaginis, cupreſſinis, laureiſque concinnè diſcriminatis. Nec à diſpari Emblemate Zophori, Epyſtilia, & Capitella, ex opere anaglyptico, ornatum recipiebant. Nam auro contecta omnia ludicros ramorum encarpos, turbinato ſinu, à prominentibus latuſcu-

lis

lis effundebant. Poſtremo in ipſis Columnarum faſtigiis quatuor emicabant Trophæa bellica, quæ auro argentoque illuminata, expanſis vexillis, ferratis clavis, frameis, omnigeniſque promiſcuè complicatis armis, ſplendidum quendam metum incutere videbantur.

Editiſſimum ſpatium inter medias Columnas relictum implebat ingens ampliſſimæ Coronæ textum, quod fictitiis unionibus gemmiſque confectum & ſaturatum, in morem regalis umbellæ tumulum tegebat; in cujus extremo apice præfulgens pila, & inauratum deſuper auguſtiſſimæ Crucis Inſigne minimùm à lacunato Templi tecto diſtabat.

Ad tumulum infra defixum, eundemque undique avulſum dilucidèque perſpicuum, per oppoſitos in gyrum gradus, patebat aditus. Ac primùm ſtilobata orbiculatus, lutei marmoris maculoſas venas aſſimilans, directis adverſus Columnas projecturis, quatuor Genios ſpectandos objiciebat, mœrore dejecto vultu, & extinctas faces manu geſtantes.. Ipſæ verò ſtilobatæ facies Trophæis, ſertiſque mœſtarum frondium renitebant. Altera erumpebat inde baſis quadrata, ſenſim in proceſſu deficiens, quatuor à totidem angulis efferens argentea Mortis ſimulacra, integræ eminentiæ, coronis porro

aureis redimita, & auratas alas explicantia. ſummis verò capitibus Urnas aureas lacrimatorias ſuſtentabant. Obibat latera quadrigeminum Cornucopiæ, unde egreſſæ aureoque haſtili diſpoſitæ funales faces, inter totidem Pyras prætaltis è ſolido argento urnis injectas, ardebant.

Elatioris hujus Pegmatis facies, quatuor delineata ſymbola, Regis Virtutes indicantia, complectebatur.

Primum. Veritas dexterâ Solem attollens, levâ blandiens Monoceroti, cum Lemmate. LEX VERITATIS FUIT IN ORE EJUS, ET INIQUITAS NON EST INVENTA IN LABIIS EJUS.

Alterum. Serpens adductâ in os caudâ, circulum efficiens, coronato Sole intus recepto, ſparſiſque foris ſtellis, cum Lemmate. FATO PRUDENTIA MAJOR.

Tertium. Leo coronatus enatas herbas proterens, cum Lemmate. VIRESCIT VULNERE VIRTUS.

Quartum. Laurus inter excuſſas & ſerpentes circum ſagittas, cum Lemmate. VIRTUS UBIQUE TUTA.

Poſtrema Tumuli ſolea metallo expreſſa, Leopardos quatuor auratos anaglyphicè exciſos,

Ur-

Digitized by Google

Urnæ ſepulchrali amplectendæ extollendæque admovebat. Urnam verò ad Lydii ſimilitudinem marmoris expolitam, ac mutulis illuſtri cælatura exornatis elatam atque ſuſpenſam, Simulacrum obumbrabat, ad integram eminentiam, exculptæ Mortis coronatę, & ſtrato corpore decumbentis. Et illa quidem alterâ manu regale ſceptrum, alterâ ſcriptoriam Tæniam eleganti flexu diſſectam gerebat, hac exaratam Epigraphe. JACOBUS II. ANGLIÆ, SCOTIÆ, HIBERNIÆ REX, FIDEI DEFENSOR. *Hinc oblongum Numiſma aureum, undique abſciſſum præciſumque, pendebat, dimidio anaglypho, ex vero expreſſam Regis effigiem utrinque referens, præcinctumque venuſtiſſimo encarpo, laureos ramos argento ſimulante. Majeſtatem ſpirans Religionis ſtatua ad Cælum Numiſma, regios vultus inſculptum, ſublevabat; debitamque Heroi ſummo immortalitatem ſpondere videbantur, hinc Hiſtoria, hinc Fama, ſimulacris elegantiſſimis adumbrata.*

Eccleſiæ apſidam veſtis violacea, & quæ Arę maximæ propiora erant, villoſum holoſericum ejuſdem coloris velaverat. Exteriorem verò apſidæ frontem tergeminę obduxerant tabulæ, non uſitatæ magnitudinis, miræque con-

cin-

cinnitatis; quibus explicata vexilla, trophæa, criſtatæque caſſides alludebant.

Prima Regis natalitium diem repræſentabat; exerebatque ſeſe Civitas Londinenſis; atque ipſum expreſſius Vvhitheallium, Jacobi Regis natale Caſtrum, conſpiciendum offerebat exorientem Solem ab alato Genio coronatum, cum Lemmate. EMERGIT NITIDISSIMUS.

Altera Occidentem proferebat Solem, cum Lemmate: MERGITUR, ET FULGET; *aderatque Lutetia Pariſiorum, & S. Germani Caſtrum, hoſpitio Regis, & morte clariſſimum.*

Tertia Solem monſtrabat, nitidiſſimo meridie, mediâ Zodiaci Zonâ effulgentem, cum Lemmate. PERGENS FERVET, ET CLARESCIT SUB MERIDIE SPLENDIDISSIMO. *Inferiori Tabulæ parte Hadriana Moles, Baſilica Vaticana, Forum Columnatum, Ædeſque Romani Pontificis magnificentiſſimę ſpectabantur.*

Cæterùm pullus ubique decidens amictus, receptis, per diſcreta ſpatia, in nodum laciniis, & picturatis ſubinde Emblematum Tabulis variatus, Templi latera contegebat. Summum continenter procurrentis Coronæ ſpatium candela-

delabra ſubobſcurè delineata fulciebat, quæ funales Cereos quadrilibres in gyrum flagrantes regebant. Omnia verò latè diffuſo ſplendore complebant decem, ad lateritias Templi pilas, à ſolo ad Coronam productæ haſtæ præaltæ, opulentiſſimâ cereorum copiâ undique coronatæ. Eas pulcherrima ſpecie, multa auri vi & egregiis cælaturis inciſæ baſes ſuſtinebant; ſuperinducta ſingulis, integræ eminentiæ, Mortis ſtatuâ, variiſque permiſtarum frondium luſibus, atque mæandris, & inauratis nexibus Coronarum.

Tabulæ atrata Templi latera diſcriminantes omninò quatuordecim numerabantur. Quarum ſex magnæ Britanniæ Stemmata ſuis coloribus, & Symbolis ad verum expreſſa; octo reliquæ Emblemata oſtendebant, Regias Virtutes aptiſſima varietate indicantia.

Primum Emblema. Fidei effigies pectore radiantem Solem, dexterâ ſanctiſſimam Crucis Teſſeram gerens, cum Lemmate. IN FIDE SVA PROBATUS EST, ET COGNITUS EST IN VERBIS EJUS FIDELIS.

Alterum. Ex Olea arefacta viridis enaſcens ſurculus, ad propitii Solis aſpectum, cum Lemmate. RENOVABITUR.

Tertium. Ad Noemi Arcam undis, actatam

Co-

Columba advolans, ore virentem Olivæ ramum adſtringens, cum Lemmate. SPERNIT IMPAVIDA FLUCTUS.

Quartum. Annoſa Quercus, inter adverſos ventorum ingruentium impulſus, cum Lemmate. INCONCUSSA MANET.

Quintum, quod primo Emblemati in arcu Apſidis erat adverſum. Effigies Zeli Gloriæ divinæ, bipenni appoſita, & prefulgenti lychno, cum Lemmate. ZELANDO ZELUM DEI ACCEPIT TESTAMENTUM ÆTERNUM.

Sextum. Monoceros, Tameſinis aquis cornu immergens, cum Lemmate. VENENA PELLO.

Septimum. Exerta Leonis manus evaginatum gladium capulo adſtringens, cum Lemmate Græco. ΑΠΛΑΝΟΣ.

Octavum, depreſſo Palmæ ramo inſertum Pſalterium, cum Lemmate. INCLINATA RESURGIT.

In Interioris Januæ Fronte prefixum erat ingens ſanè, & omniū luculentiſſimum Numiſma, trophæis, galeis criſtatis, pennatis jaculis, multoque illito auro ſpectabile. Solem emiſſis radiis nubes fugantem cum Epigraphe, SUA LUMINA SERVAT, *& procelloſi maris*

flu-

ſluctus ad ſcopulum alliſos expromebat, addito aureis characteribus Lemmate. PERSTAT IMMOTUS. *Deſluebat inde ampliſſimæ ſpatium Tabulæ Regis Elogio inſcriptæ: quo clariſſima Regis geſta & laudes graviter, ornatèque perſtringebantur. Tabulam hinc inde complectebantur & efferebant Effigies geminæ; quarum altera Conſtantiam, altera Æternitatem ad vivum reddebat. Elogium autem, quod ſupra memoravi, eſt hujuſmodi.*

IACOBO II. MAGNÆ BRITANNIÆ REGI

IVRE SVO ROMA PARENTAT; QVÆ ENIM EST TOTO TERRARVM AMBITV COLVMNA, ET FIRMAMENTVM CATHOLICÆ VERITATIS, ÆQVISSIMVM PLANE' EST, VT INVICTVM ILLIVS DEFENSOREM, CONSTANTEMQVE CVLTOREM, NON TAM HOMINIBVS EREPTVM LACRYMIS ATQVE SVSPIRIIS PROSEQVATVR, QVAM CÆLITIBVS SOCIATVM, ET BEATA SORTE ÆTERNA EORVNDEM FELICITATE POTITVM LÆTISSIMA GRATVLATIONE CONSECTETVR. HOC EXIGVNT PRÆCELSÆ TANTI

ÆVO

Digitized by Google

ÆVO NOSTRO HEROIS OMNIGENÆ VIRTVTES,QVIBVS CVM SEIPSO VNIVERSAM ORTHODOXAM ECCLESIAM ILLVSTRAVIT, DVM SVI GLORIOSISSIMVS DOMITOR SEMPER IMPAVIDVS, SEMPERQVE IMPERTERRITVS, BELLICIS TERRA MARIQVE VICTORIIS CLARVS, CLARIOR TAMEN ELVXIT VICTORIA SVI, QVA HVMANIS CONTEMPTIS TERRENA DIADEMATA POSTHABVIT CÆLESTIBVS, SICQVE SEIPSVM EVICIT INCLYTVM SÆCVLORVM TRIVMPHATOREM. HOC TOTAM ERVDIENS ECCLESIAM DOCVIT, PRÆCEPITQVE PRÆSTANDVM SVO DIVINÆ SAPIENTIÆ ORACVLO SVMMVS ATQVE SANCTISSIMVS SACRORVM ANTISTES CHRISTI IN TERRIS VICARIVS PONT. OPT. MAX.

CLEMENS XI.

QVI ILLVM, QVEM ADHVC INTER APOSTOLICÆ SEDIS LVMINA CONSTITVTVS OFFICIIS OMNIBVS SVSPEXIT DEMERVITQVE, MOX AMANTIS-

TIS-

TISSIMI PATRIS SENSV VTI FILIVM CHARISSIMVM COMPLEXVS EST, EVNDEM NVNC, QVAM IN DEO REPOSITAM SPEM HABEBAT IAM ASSECVTVM, PIIS VOTIS PROSEQVENDVM ESSE VERITATIS PRÆCO ENVNCIAVIT: HVNC IGITVR, QVEM CHRISTIANA RELIGIO STRENVVM PROPVGNATOREM HABVIT IN TERRIS, AVXILIATOREM HAVD IMMEMOREM IMMARCESCIBILI REDIMITVM CORONA REGNANTEM EXPERIETVR IN CÆLIS.

Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo Domino Philippo Michaeli Ellis Epiſcopo Aureanapolenſi rem divinam peragenti, inter præſtantes Muſicæ concentus, interfuerunt S. R. E. Cardinales, quot fermè Romæ aderant, cum corona Illuſtriſſimorum Præſulum frequentiſſima, Romanęque Nobilitatis. De Regis laudibus Orationem habuit Carolus de Aquino Societatis Jeſu: quâ abſolutâ Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Præſules Joannes Monrealis Archiepiſcopus Rheginenſis, Ulyſſes Joſeph Gozzadinus Archiepiſcopus Theodoſiæ, Antonius Felix Zondodarius Archiepiſcopus Damaſcenus, & Jo-

Joſeph Vallemanus Archiepiſcopus Athenienſis, Eccleſiæ ritu, Abſolutiones ad Cenotaphium perſolverunt.

Tabularum atque Numiſmatum, quę ſuperiùs expoſuimus, Icones chalcographicas videre, Lector, poteris in prima hujus Orationis & appoſitæ Deſcriptionis editione; quæ peramplis formis ſeparatim prodiit Romæ Typis Barberinis MDCCII.

Digitized by Google

ORATIO IV.

IN FUNERE

JOANNIS III.

POLONIÆ REGIS

MAGNI LITUANIÆ DUCIS,

Habita in Sacello Pontificio Quirinali

AD

INNOCENTIUM XII.

PONTIFICEM MAXIMUM.

Digitized by Google

Excellentiſſimis, atque Inclytis SENATORIBUS Sereniſſimæ Polonæ Reipublicæ, Magnique Ducatus Lituaniæ, eorumque ſupremo Præſidi Eminentiſs. ac Reverendiſs. Domino D. MICHAELI S.R.E. Presb. Card. RADZIEOUSKI Archiepiſcopo Gnesnenſi, Primati, & Primo Principi

Carolus de Aquino Societatis JESU Felicitatem.

M*Ulta me, Eminentiſſime PRINCEPS, Excellentiſſimi atque Inclyti SENA-*

Digitized by Google

NATORES, deterrere potuiſſent, quominus, tam alieno præſertim tempore, Vobis obſtreperem, quos, nunquam animo minùs vacuo, graviſſimis curarum oneribus diſtringi, & rem, unam omnium mortalium operum difficillimam, moliri probè eſſem conſcius. Verùm duo potiſſimum in cauſa fuerunt, quamobrem Vos, incolumi pudore, adire non extimeſcerem. Primum, ipſum Orationis, quæ Veſtro Nomini inſcribitur, argumentum. Etenim Virtutum, quoquot Regium faſtigium inſignire poſſunt, exemplar abſolutiſſimum Vobis proponimus, JOANNEM Tertium, cujus immortalia facinora ita amplectentur ætates omnes, ut nullum ſibi finem in eorum prædicatione conſtituant.

Nam

Nam ſi Cyri Regis Perſarum geſta, à diſertiſſimo Græcorum Scriptore literis tradita; ad præclaram aliorum Regum inſtitutionem mirificè profecerunt; quidni ad excelſam, quam animis conſiliiſque ſtruitis, tam præclari Operis exædificationem nonnihil conferat qualiſcumque hæc demum, & obſcuris, ut planè ſentio, coloribus adumbrata effigies Regis, qui claritudine rerum geſtarum, non cum Cyro ſolùm, ſed cum omni audeat antiquitate contendere? Alterum eſt, ne ad dignitatis locique Veſtri ſplendorem iſtum, ſine parario affectarem viam, primos mihi ad Vos aditus patefeciſſe Eminentiſſimum Principem, CAROLUM Cardinalem Barberinum, Polonici Regni Protecto-

rem ampliſſimum: de cujus prolixa & effuſa in Vos voluntate, quid attinet prædicare, tot tamque luculentis paſſim exemplis teſtatiſſima? Ejus certè ſingulare de Veſtra virtute judicium, & in JOANNEM Tertium, cui florentiſſimi Regni Patrocinium gratiſſimo animo refert acceptum, erecta ſtudia efficiunt, ut nullo genere officiorum impenſiùs capiatur, quàm quibus, Veſtris laudibus faveat, Nomini veſtro celebritatem conciliet, omnique, ut ajunt, pede in Inclyta Natione honeſtanda conſiſtat. Is abundantia quadam humanitatis mecum egit, ut de Regis longè clariſsimi laudibus verba facerem, ad INNOCENTIUM XII. Pontificem Maximum, cum univerſo

Digitized by Google

Cætu Patrum Purpuratorum, Eidem Juſta Funebria perſolventem. Qua deſignatione Princeps limatiſſimi cæteroqui judicii, magis rationem habuit, quemadmodum humanitati ſuæ indulgeret, quàm ut pudori meo parceret. Geminis hiſce munimentis inſiſtens non eſt, ut crimen audaciæ deprecer, dum à Nomine Patrocinioque Veſtro, orationi meæ ſplendorem, atque præſidium accerſo; etiam dum Regni, Patriæque clavo aſsidentes ejuſdem ſecuritati gloriæque conſilia omnia, cœpta, cogitata Veſtra devovetis. Quæ profectò, (quæ Veſtra Sapientia eſt) ad Regni diuturnam felicitatem, ad uberrimam ſegetem gloriæ Veſtræ, non modò ſupra ſpem, verùm etiam ſupra vota provenient.

ORATIO.

QUOD afflictis Europæ rebus ab interitu vindicandis pręſidii fuerat penè reliquum, BEATISSIME PATER, quod in ſupremo armorum Duce, quod in ſapientiſſimo Rege inſtituendo, Veteres adumbratum literis reliquerunt, è medio ſuſtulit Joanni Tertii Poloniæ Regis interitus, Chriſtianæ Reipublicæ peracerbus. Quidni etenim ejus caſus omnia ſecum fermè traheret, cujus beneficio factum eſt, ne omnia aliquando ad exitium traherentur? Me verò ſuper hæc, rerum copia, loci majeſtas, & circumſcripti laudationi fines ità perturbant, ut vehementer timeam, ne, dum exaggeratæ virtutis ſimulacrum in arctiſſimum modulum contraho, non tam inelegantem typum facultatis tenuitate, quàm magna ex parte mutila-

tum

tum inopiâ temporis, videar poſuiſſe.

Polonici Principatus natura, eximii Ducis, & Regis optimi prærogativas indiſcretas habet atque promiſcuas. Gens ad labores impigra, & læta bello, laudes ſuas amat in Rege: vulgato jam more Populorum, ut, quibus ipſi virtutibus potiores ſunt, iiſdem Principem æſtiment. Quod autem tibi, Joannes, ſplendidius ad Principatum Tyrocinium eſſe potuit, recepto Chocinio, aſſerta Podolia, validiſſimo Coſaccorum atque Turcarum exercitu exuto caſtris, occidione deleto? Eo ſiquidem ipſo die, quo Michael Rex mortalitatem explevit, Turcicum bellum in cervicibus erat. Morbus Regem, hoſtes in Chocinienſi arce Regnum obſidebant. Polonia minimè neſcia, ſe, illo extincto, viduam, hoc victore, nullam futuram, Tuam, Joannes, dexteram fidemque reſpexit; ne, qui ſupremus Regi aderat dies, noviſſimus affulgeret & Regno. Viciſti Patriæ vota: ita confirmaſti de Regno ſolicitam, ut nec Regis orbitatem illa ſentiret: fruſtra jam Comitiis in Rege deligendo cunctantibus, quem ſuo ſuffragio Victoria coronaverat. His auſpiciis Regnum ingreſſus, deformatam ſeditionibus Polonię faciem, ac prope Poloniam Poloniæ reſtituit.

Di-

Digitized by Google

Dicerem novas ad Tyram & Boryſthenem excitatas munitiones,auctam præſidiis utramque Volhyniam, Scytharum populationes coercitas, crebris incurſationibus Chamenecium obnoxium habitum,niſi in expeditionem illam Germaniæ, Europæ, Religioni longè feliciſſimam, erectos animos cernerem, & dicentem ad ſe non tam alliceret Vienna, quàm raperet. Juvat autem memoriâ repetere, calamitoſi illius temporis faciem, cum ingens nos trepidatio inceſſeret, ne per Illyricum & Carnicas Alpes, turbo ille Otomannici belli ſe in Italiam effunderet: cum non deeſſent, qui trepidantibus animis paveſcerent Muſtaphum, ſęviorem Annibalem ad portas minantem, incenſa ædificia, exciſa Templa, Hoc ipſum .... ſed horret animus in auguſtiſsimum Religionis Domicilium,etiam commentitios metus inferre. Quamvis dum hic larvatis terriculis agimus atque fictitiis, veros timores de Germaniæ fronte diſcutit Joannes, minaci equo præfulgens, explicata fronte, decora facie, Regno poſthabito aulâque deſertâ ſplendidior, non laborem ullum, non vitam, non ſanguinem, ante publica commoda poſiturus. Quid hìc dicam collatis ſignis cæſas Barbarorum acies; quæ, tanquam ſiniſtro

ſtro ſidere afflatæ, nc primos quidem velitationum impetus ſuſtinuerunt? Quid referam turbatos ordines, ab Equitatu graviter incumbente pulſos atque protritos, quibus ſubito terrore lymphatis, fœda fuga decorâ morte potior fuit? Profectò ille tantarum virium Polonorum exercitus, in Sarmatiam ſuam, ipsâ nullo ſatis præclaro laborum pretio parabili gloriâ, expoſitâque, rediiſſet inglorius, niſi haud ita multò poſt, Turcarum edita ad Barchanum clades, adhuc expertes ſanguinis gladios imbuiſſet. Peregit Viennenſis Victoria, ut, ſervato Imperii Palladio Germania explicaret frontem, quam longus timor arctaverat; Barchanenſis præſtitit, ut, quæ timere deſierat, timeretur: illa inclinatas res à caſu ſuſtinuit; hæc ſecuritati in poſterum, latiùſque proferendis Imperii finibus Religioniſque, proſpexit. Nego etenim in Hungaria, in Dacia, in Peloponneſo, in Dalmatia, ullam poſtea expugnatam arcem; nego, victoriam ullam de hoſtibus reportatam, in cujus gloriæ ſocietatem, Polonici Regis expeditio illa non venerit. Cujus partem aliquam is mihi demum aſſequutus animo videatur, qui æſtimaverit, decus illud non aliorum modò, ſed ipſius Joannis facinora, quæ conſequentes

tes annos mirificè illuſtrarunt, ſpecioſa quadam inducta caligine, inumbraſſe. Nam exquiſitos Militum delectus ſuſtentando Fœderi imperatos, trajecto ſæpius Tyra inundatam Moldaviam, occupatum Jaſsium incenſumque, Regni fines quâ communitos arcibus, quâ latiùs propagatos, Chamenecium ipſum pavitare ſemper juſſum, ſi ſemel vinci non meruit, quæ decora, fidem hominum Superumque! ſed quoniam Vienna fulgore ſuo perſtrinxerat oculos, hæc tàm excelſa tamque præclara, quædam Polonici Martis otia atque ceſſationem interpretamur. Verùm meritiſsimis in Joannem Regem congeſtis præconiis, luſiſſe me operam planè ſentio: dum laudem omnem decorum pulcherrimorum, in longè alium authorem Joannes ipſe tranſcribit, datis poſt Viennenſem Victoriam ad Innocentium XI. Pontificem Max. in hanc ſententiam literis. *Veni, Vidi, & Deus Vicit*. O gloriæ abdicationem, gloriæ multò maximè quæſtuoſam! Virtute, geſtis, felicitate æquaſti Cæſarem, Rex invictiſsime; tam luculento moderatiſsimi animi teſtimonio, de ipſius ſuperbia triumphaſti. Et quidem rerum divinarum ſtudioſiſsimum Regem nihil non piè, nihil cum Religione non cogitaſſe conjunctum, teſtes ſunt,

ex-

excitandæ Fidelium pietati, Patrum Capuccinorum ex Italia, Velatarum Virginum ex Familia Divi Benedicti, evocata primùm ex Gallia in Poloniam Sodalitia: teſtis ille ipſe Viennenſis triumphi nulla temporum viciſſitudine obliterandus dies, cum primo diluculo cæleſtem Hoſtiam immolanti de genu miniſtraret, ſocio præſtantiſſimæ indolis Filio, non tam in laborum gloriæq; partem, quàm in paternæ pietatis æmulationem vocato. Teſtes ſecretiores aditus in Regiis caſtris, ubi ſubtractum bellicis curis animum ſupremo Numini repræſentabat. Teſtis demum Militare Vexillum, ab arce Barchanenſi direptum, & ad Ædem Virginis Lauretanę tranſmiſſum. Nam Regium alterum, quod inter Prætoriani tentorii ſpolia, ſua Rex ipſe manu detraxerat, tunc enimvero altiſſimo in loco, maximèque Terrarum Orbi conſpicuo erectum jure cenſuit, cum ad Innocentii XI. pedes devolveretur. Pontificiæ ſiquidem Dignitati, & Apoſtolicæ Sedi quàm impensè fuerit ſingularis obſequii ſtudio mancipatus, exploratiſſimum fecit, cum ſplendidiſſima Radzivilii Ducis Legatio, ab ipſo Principatus exordio ad eundem Pontificem obita, tùm dies ille Religioni fauſtiſſimus, cum, eodem Sequeſtre,

coacto

coacto Purpuratorum Patrum Conventu, ex eodem Ordine lectiſſimi Proceres, in leges Hungarici Fœderis Sacramentum dixerunt. Quò plus obtinent commendationis & laudis hęc mœſtitiæ imitamenta, & pompa emortualis, quâ ſuprema officia peraguntur non tam acerrimo Romanæ Sedis propugnatori, quam obſequentiſſimo Filio, Joanni Tertio Poloniæ Regi; quem ætates conſequuturæ ultrò fateantur gloriæ quidem ſuæ ſatis ſuperque, felicitati publicæ plurimùm, bonorum omnium deſiderio minimùm ſanè vixiſſe.

ORATIO V.

IN FUNERE

JOANNIS III.

POLONIÆ REGIS

Habita à nobili Adoleſcente Polono in Inclytæ Nationis Polonæ Templo S. Stanislai, inter Sacra exequialia, eidem celebrata

Ab Eminentiſs. & Reverendiſs. Principe

CAROLO

Sanctæ Romanæ Eccleſiæ

CARDINALI BARBERINO.

SI dolori publico, Eminentiſſimi Principes, tantum lacrimarum liceret impendere in Funere Joannis Tertii Poloniæ Regis, quanta illius in Europam univerſam, & Orthodoxam Religionem fuere promerita, non ad exigui

exigui oſtentationem temporis ſqualor iſte exequialis mutos parietes tegeret, contuentium oculos contriſtaret, ſed in futuras ætates, ut Regis Optimi beneficia, ita jacturę acerbiſſimę ſignificatio luctuſque tranſmitteretur. Iniquiſſimum enim eſſet, in ejus Principis amiſſione lacrimas exareſcere, cujus virtute atque felicitate Polonia, Germania, Europa, Religio ab ęquiſsimo metu ad priſtinum nitorem dignitatemque reſtituta refloruit. Succenſerem ferme Naturę, quę non æterni doloris uberrimam venam indulſerit, ubi immortalia eſſe voluit officia meritorum. Ego verò per tanti Principis laudes atque virtutes, brevi Orationis ambitu juſſus excurrere, non abſurdè doloris ingenium videar imitatus, ſi funere luctuoſo confectum animum ipſo neglectu ac prope ſqualore incomptæ Orationis oſtendero.

Excelſi animi magnitudo, & regia planè Joannis indoles, ſe inter ipſa pueritię crepundia exeruit. Vix enim cunas egreſſus, tam ſingularem morum maturitatem præſetulit, ita ad omnem verę laudis provocationem exarſit, ut ex firmiori ætate, & longiori rerum experientiâ, nihil illi potuiſſe videretur accedere. Crederes, aut pueritiam Joanni, aut Joannem

pue-

pueritiæ defuiſſe. Sub auſpiciis Ducis Potocki, ad omnem poſteritatem clariſsimi, poſitis militiæ rudimentis, tam inuſitato genere laudis inclaruit, ut, cum inteſtinę Regni diſcordię egregii Imperatoris neceſsitatem feciſſent, nihil moræ fuerit, quin à Rege Caſimiro ſupremus armorum Arbiter renunciaretur. Tam præclaro exiſtimationis regię teſtimonio inſignitus & auctus, quàm latè Polonici exercitus terrorem diffuderit, quantam ipſe continuò fuerit celebritatem nominis conſequutus, te, Polonia, teſtem appello; quam ſeditioſorum hominum tumultibus agitatam, laceratam odiis, perfidiâ collabentem, ita communivit, ſuſtentavit, erexit, ut collatum in Joannem armorum Imperium Regni hoſtes contremiſcerent, ſibi nũquam ſatis Polonia gratularetur. Seditionum civilium motibus mirâ celeritate compreſsis atque ſedatis, expeditiorem viam aperuit Polonicis armis, ut externi hoſtis conatus audaciamque retunderent. Nullo certè juſtiore metu Sarmatiæ res in diſcrimen adductas expavimus, quàm cum, obſeſſo Chocinio, innumeræ Turcarum acies ad Tyram amnem conſiderent; ſi ſemel validiſsimum illud Regni munimentum, virium omnium concertatione labefactatum corrueret,

actum de univerſa Polonia reputantes. Et actum quidem fuerat, niſi Joannes Equitatu florentiſsimo inſtructus, non tempori, non ſibi, non Patriæ defuiſſet. Animo ac pene oculis obverſatur mihi, ipſo terrore gratiſsimus ille Polonorum impetus, cum hoſtium munimentis, quibus ſe ſe conſepſerant, caſtriſque perruptis, per dirutos aggeres, per vias cadaverum acervis obſtructas, per conculcatas barbarorum cervices, ad aſſerendam oppugnatam arcem, ad ſolvendam à funeſtiſsimo metu Poloniam convolaret. Cum fortiſsimus Ductor.... Sed quid ego Ductorem appello, quem libertatis ſuæ glorioſiſsimum vindicem, Regem etiam ſuum Polonia, ultro collatis inſignibus, ſalutavit? Cum inquam, Rex potentiſsimus, amorem ſuorum, timorem hoſtium, omnium admirationem, victorię ſuę dulciſsimum pretium reportavit. Polonię rebus in hunc modum compoſitis, tantâque domi partâ gloriâ, non ille ad palmarum ſuarum atque laurorum umbram ignavum latus depoſuit, nec otio Polonicus Annibal, deſidiâve conſenuit. Sed poſtquam Patriam armis latè victricibus in tuto locaverat, Germanię nutantes res, Europam in Viennę oppugnatione ancipiti timore ſuſpenſam, Religionem ad extre-

mum

mum penè diſcrimen adductam, victoriâ ſublevavit poſt hominum memoriam clariſsimâ, quęque non expectationem modò ſuperavit, ſed etiam vota populorum. Neque enim ſe, Regnique ſui vires omnes in ancipitem caſum conjicere dubitavit, poſtquam ſe Hungarico & Veneto Fœderi illigaverat. Certè de Romanę Sedis amplitudine & dignitate detractum fuiſſet fortaſſe plurimum, & Germanici Imperii vix umbram forſitan aliquam haberemus, niſi inextricabilem illum nodum, & pluſquam Gordianos nexus Joannes Rex gladio ſuo explicaſſet. Caſtris latiſsimè poſitis atque communitis, Viennam, firmiſsimum Germaniæ propugnaculum, hoſtiles copiæ vallaverant. Jamque decuſsi murorum apices, & crebris tormentorum ictibus verberata mœnia aggreſſorum aſſultibus idoneum ruinâ ſpatium aperuerant ad irrumpendum. Nobiliſsimæ totius Europæ Civitates, Roma præſertim, de cujus maximè Imperio in illis Auſtriæ campis certabatur, ſiniſtri eventus expectatione ſuſpenſa, nuncium expugnationis ſibi fatalis in ſingulas fermè horas præſtolabatur. Adfuit tandem citatiſſimo impetu raptus è Germania Curſor; ſed qui .... O triumphum Religionis omnium longè pulcherrimum! O

laudem Joannis Regis nullâ unquam temporum futurorum oblivione delendam! Sed qui, inquam, non mœſtiſsimo luctu principem Gentium Urbem, ſed liquidiſsimâ voluptate compleret. Lætiſsimus nempe rumor continuò totâ Urbe percrebuit, Viennam in libertatem aſſertam, fugatos hoſtes, impedimenta omnia, commeatus, ſarcinaſque militares in potentiſſimi Regis poteſtatem veniſſe: animis eò jactantiùs in omnem hilaritatem effuſis, quò propiùs deſperationem res fuerat. Alii celeritatem victoriæ prædicabant; cum ſolus penè Regis aſpectus copias hoſtium latè diffuſas, veluti Sol denſiſsimas nubes, disjeciſſet. Alii ſociati cum Germano milite exercitus conſilium extollebant; cum Turcæ nihil magis, quàm Lotharingiæ Ducis & Poloniæ Regis, tanquam fatalium ſibi ſiderum conſpirationem, paveſcerent. Sed regia in primis pietas per omnium ora ſummis laudum decorata præconiis incedebat. Ad Cęlum paſsim efferebant generoſiſsimam animi demiſsionem illã, cum, regio diademate ad Virginis Deiparæ pedes relicto, non tam Regem ſe, quàm militem ex gregariis unum, contra Romanæ Fidei hoſtes futurum in poſterum profiteretur. Quid autem ad exemplum generoſæ pietatis illuſtriùs

ſtriùs, quàm cum ad imminentem immortalis pugnæ conflictum, non alia velitatione præluderet, quàm Sacra facienti Miniſtro provolutus in genua, eidemque dexterâ illâ, ſceptro virgæque Imperatoriæ aſſuetâ, ſubſerviens? Sed nihil æquè omnium animos excitavit & extulit, quàm cùm ad Principis Apoſtolorum Baſilicæ valvas defixum ſuſpicerent militare vexillum, quod ex ipſo Muſtaphi Viſirii tabernaculo, Regiâ manu convulſum atque direptum, perpetuum eſſe voluit monumentum ſui ergà Sedem Apoſtolicam teſtatiſſimi ſemper obſequii. Verùm dum Romæ religioſiſsimi Regis prærogativę efferuntur, ille collatis iterum cum hoſte ad Barchanũ ſignis, generosâ irâ ſuccenſus, bellico pulvere ſpecioſiſsimè inhorreſcit. Turcarum exercitus ille ad Viennam propulſatus ſolùm atque disjectus, in agro Barchanenſi Polonorum ultioni gladiiſque planè ſuccubuit: fuga illa hoſtium, hæc clades fuit: ibi diſturbati Ordines, collectis iterum ſignis, inſtaurare bellum potuerunt, hìc acciſis Otomannæ potentiæ nervis, & procumbentè veteranæ Militię flore, ita de hoſtibus triumphatum eſt, ut vaſtiſſimum illud, totque evolutis ſęculis formidatum Imperium, veluti cadaver ſenio mor-

Digitized by Google

boque confectum, non ſolùm comminari atque inſoleſcere non auderet, ſed vix commovendi ſe ultra oſtenderit, ac prope reſpirandi fiduciam. Nec porrò ea victoria luculentiſsimo pietatis teſtimonio caruit. Nam ex editiore vallo detractum vexillum alterum, Matri divinæ addictiſsimus Rex, ad ejuſdem fanum, Lauretum tranſmittendum curavit. Quę Civitas nunquam appellatione ſua dignior fuit, quàm cum tam ſingularis victoriæ monumento nituit laureata. His laudis perpetuæ titulis in Germania partis, condecoratum Regem ſuum quot inter pæanas, quantâque mox feſtiviſsimæ gratulationis pompâ Polonia exceperit reducem, nec ſatis complecti animus, nec verbis exæquare poteſt oratio. Ea certè fuit prægeſtientis ubique lætitiæ, & exilientium Ordinum admurmuratio, ut gaudia ſua Polonia ipſa non caperet. Adderem hìc Tartarorum catervas iterum iterumque disjectas, Moldaviam ſępius devaſtatam, direptos agros, expugnatas arces, Jaſsium ipſum, Provinciæ caput, flammis traditum; ſi qualiacumque demum victoriarum decora, inter Viennenſis expeditionis ſplendorem illum noſci, nedum oſtentari poſſent. Ea ſcilicet eſt Oceani vaſtitas, ut incrementa fluviorum minimè ſentiat;

& quædam immenſæ opulentiæ laus eſt, ignorare opes ſuas. Sed mirum profectò, ac prodigio ſimile videatur, bellicis curis diſtentiſſimum Regem ita ab omnibus doctrinæ præſidiis inſtructum fuiſſe, ut niſi militari fortitudine præclariſſimam famam eſſet adeptus, ſolis literarum ſapientiæque dotibus meritiſſimam videri poſſet immortalitatem nominis conſequutus. Quàm illuſtris in Joannis ore verborum apparatus & dignitas! quàm ſolidâ ex adytis Sapientum doctrinâ elimatum ingenium! quanta dicendi copia ex intimo penu totius antiquitatis exprompta ad ſplendorem affluebat! Dubitares, utrum magis Bellonæ, an Muſarum Gratiarumque ſinu exceptus atque innutritus eſſe videretur. Verùm, o incerta Vota! O ſpes Mortalium fluxas, atque fallaces! qui per omnia fueras mortalem conditionem egreſſus, iniquiſſimo Reipublicæ tempore deſiiſti, glorioſiſſime Rex, eſſe mortalis. Ipſa te Heroem ſuum, adverſus Romanæ Fidei hoſtes propugnata, Religio amplexu fovet, exornat laudibus, corona nunquam interituræ lucis impertit. Tu verò è ſublimi, ut par eſt credere, beatiſſimæ regionis faſtigio illo Poloniam tuam, quam imperio, Europam, quam beneficiis Apoſtolicam Sedem, quam

obſequentiſſimo ſtudio feciſti tuam, tuearis atque confirmes, &, quo demum nihil Poloniæ tuæ eſſe poteſt optatius, à ſupremo Numine impensè contende, ut illi Rex tui ſimilis, & Virtutum tuarum cultor æmulatorque, contingat.

DE-

Digitized by Google

DESCRIPTIO EXEQUIALIS POMPÆ
IN TEMPLO
D. STANISLAI
INCLYTÆ NATIONIS POLONÆ
EXHIBITÆ IN FUNERE
JOANNIS III.
POLONIÆ REGIS
MAGNI LITHUANIÆ DUCIS,
Sub Auſpiciis Eminentiſs. & Reverendiſs. Principis D.
D. CAROLI
CARDINALIS BARBERINI
POLONIÆ PROTECTORIS.

Quan-

Digitized by Google

Quantam, Joanne Tertio Poloniæ Rege è vivis erepto, doloris luctuſque acerbitatem Roma perceperit, non aliunde magis licet conjicere, quàm ex tot tamque effuſis publicæ gratulationis lætitiæque teſtimoniis, quibus immortales invictiſſimi Regis laudes, ſuperioribus annis, in eâdem Civitate, mirâ omnium Ordinum alacritate plauſuque perſonuerunt. Quicumque ad tot victoriarum fauſtiſſimos nuncios, illam animorum commotionem, illos turbæ etiam compitalitiæ feſtivos fremitus, & innumeris ubique virtutum prȩconiis uſurpatum Regium nomen in memoriam revocaverit, is demum deprehendere poterit atque colligere, quàm altè graviſſimus recèns inflicti vulneris cruciatus in omnium corda deſcenderit; in quantum univerſam Urbem mœrorem dederit. Quamvis luctu proſtrata Civitas dum Regis decora commemorandi extollendique nullum ſibi finem conſtituit, occulto quodam jucundiſſimæ voluptatis ſenſu nunc etiam capitur; ut oſtentare palàm poſſit Joannem Regem in ipſo mœſtitiȩ publicȩ gremio ſpecioſiùs triumphantem.

Cæterùm ubi primùm ſupremum diem obiiſ-

ſe

ſe Joannem Regem in Polonia reſcitum eſt, Eminentiſſimus Princeps Michael Cardinalis Radzieouski, Archiepiſcopus Gneſnenſis & Primas, Supremuſque Senatus Polonici Prę-ſes, Joannem Caſimirum Bokum Canonicum Gneſnenſem & Cracovienſem, illuſtri genere & eximiâ virtute virum, Romam legavit, ut eo Internuncio, ſuis Senatuſque verbis, Innocentius XII. Pontifex Maximus de Regis morte cognoſceret. Ablegatus ſtatim atque Romam appulit, ab Eminentiſſimo Principe Carolo Cardinali Barberino, Polonię Protectore, ad Pontificios pedes, nobili ſplendidoque comitatu, deductus eſt. Apud quem depromptis literis, quibus publicę fidei authoritas inerat, ea addidit, quibus Pontifici Joannis Regis interitus, & Polonę Reipublicę in Romanam Sedem reverentia innoteſceret. Pontifex ſingulari humanitate exceptum habitumque, certiſſimum eſſe juſſit, nihil ſibi acerbius contingere potuiſſe, quàm, ut in eo pręſertim rerum articulo, tàm pręclarum Orbis Chriſtiani decus & fulcimentum deſideraretur. De inſitâ Polonorum animis in Romanam Sedem obſervantiâ, non eſſe, cur ullo unquam tempore poſſet ambigere. Ea uti Reipublicę ſuis verbis diſertè nunciaret, cunctationi locum ne faceret, ſimul pater-

no

no animo vellet commonitam, ut, dum de non abſimili ſubſtituendo Rege deliberaret, tranquillitati publicæ, Regnique incolumitati ſervandę tuendæque proſpiceret. Se hoc interim ſpatio nihil morę eſſe interpoſiturum, quin primo quoque tempore, Regi de Pontificia Dignitate & Apoſtolica Sede prẹclariſſimè merito, ſolennia Juſta perſolveret. Quibus Ablegato benè precatus, eundem novo ſpectabilique dignitatis titulo auctum dimiſit, ut inter Præſules utriuſque Signaturæ, ut vocant, Referendarios recenſeretur: quò & muneris, quo ad Apoſtolicam Sedem eſſet defunctus, perpetuam commendationem haberet, & Sacris Exequialibus, in Pontificio Sacello proximè concelebrandis, honeſtiori loco intereſſe poſſet. Et ea quidem Sacra, cum Pontificis Maximi & Apoſtolici Senatus conſeſſus auguſtiſſimus, tum lectiſſima exterorũ hominum frequentia nobilitavit. Eminentiſſimus Princeps, Carolus Cardinalis Barberinus, Polonię Protector, rem divinam ſolenni ritu fecit. De Regis laudibus P. Carolus de Aquino Societatis Jeſu orationem habuit.

Sub hęc Eminentiſſimus idem Princeps Cardinalis Barberinus agitabat animo, quam potiſſimùm rationem iniret, ut in Templo Divi Stanislai Nationis Polonę, ſuo privatim nomine,

Digitized by Google

mine, ſignificationem aliquam publicè conſignaret ſuę in Regem demortuum, & Polonorum Rempublicam ſtudioſiſſimę voluntatis. Multa & pręclara meditanti anguſtię loci obnitebantur. Quibus demum invitis, Funebris Pompa in eodem Templo ſplendidiſſimè exhibita, ita ad ſe omnium animos admirationemque convertit, ut in ipſa arctioris iniquitate loci ejuſdem Pietas atque Magnificentia latiſſimè eluceſceret. Acceſſerunt reliquo ornatui Inſcriptiones pręfixę tabulis, Regia facinora coloribus adumbrantes, quas ingenii ſui curęque partus eſſe voluit idem Eminentiſſimus Cardinalis. In Templi facie, pullo amictu contecta, extollebantur regia inſignia, ſubobſcuris coloribus illuminata, velorum laciniis ex utroque latere aptè defluentibus. Ejuſdem coloris veſte, ſed candidis bombycinis interiectis, conveſtiti erant Templi parietes, quos larvatę Mortes, regii Stemmatis Teſſerę, & bellica Symbola, argento auroque illita, certis intervallis per extantes pilas diſtincta, diſcriminabant. Pulla item Zona ex Templi Corona tractim continenterque decidens, mirum in modum elegantiam operis commendabat, candidis è carbaſo flexibus identidē adoptatis, prægrandibuſque cereis longo ordine collucentibus,

bus, & mira concinnitate diſpoſitis. Fornix, quaſi ipſe etiam condocefactus eſſet ad luctum, atratum Cęlum, ſtellaſque lugubres, tęniis ad earum figuram ſcitiſſimè turbinatis, mentiebatur. Ipſum verò Cenotaphium, quadrato pegmate ad Doricam Joniamque normam appoſitiſſimè excitatum, pręmagnis funalibus, candelabris è ſolido argento ſuffultis, & Regiis inſignibus Symboliſque, opere picturato elegantiſſimè variatum, ſpirabat planè Regiam Majeſtatem. Urna Honoraria Attalico peripetaſmate inſtrata effulgebat; in cujus faſtigio pulvilli gemini è villoſo boloſerico violaceo, ſuſtinebant regium diadema aureo ſceptro gladioque in tranſverſum jacentibus ſuperimpoſitum. Molem univerſam ſiparium obibat violaceum, laciniis in nodum coactis, ad imaginem bellici tentorii conformatum. Sed pręcipuo ornamento erant Tabulę pręgrandes omnino ſex, luteis coloribus ſuboſcurè delineatę, formę operiſque pręſtantiâ ſingulari: quibus pręfixas Inſcriptiones apponimus, earum argumenta exprimentes. Continent autem præcipua geſta, ſummamque illuſtrium operum belli domique, quæ Joanni Regi maximam, donec præſtantiſſima virtus in pretio erit mortalibus, gloriam adſtruxerunt.

In-

Inſcriptio prǽfixa primǽ Tabulǽ, Regis effigiem, ardoris bellici Majeſtatiſque pleniſſimam, referenti.

JUSTISSIME PARENTATUR
IN HOC INCLYTÆ POLONORUM
NATIONIS TEMPLO
JOANNI III. POLONIÆ REGI
MAGNO DUCI LITHUANIÆ
QUI
ANIMI PIETATE PECTORIS ROBORE
BELLICA FORTITUDINE
INSIGNIS
FIDEM ORTHODOXAM ECCLESIAM
CATHOLICAM
REM CHRISTIANAM UNIVERSAM
ACERRIMUS AC INVICTISSIMUS
DEFENSOR
STRENUE SEMPER
SUSTINUIT ASSERUIT CONFIRMAVIT.

Inſcriptio præfixa ſecundǽ Tabulǽ.

SPONSAM LECTISSIMAM
NONNISI BENEDICENTE PONTIFICIO
NUNCIO
ANTONIO PIGNATELLIO
ARCHIEPISCOPO LARISSÆO
MATRIMONIO SIBI SOCIAVIT
QUANTA ESSET JAM TUM
AUCTIORQUE IN DIES FUTURA
VE-

VENERABUNDI FILII IN PARENTEM
MAXIMUM
AC AMANTISSIMI PATRIS
IN OBSEQUENTISSIMUM FILIUM
AMORIS VICISSITUDO
PRÆCLARUM TUM SPECIMEN TUM
DOCUMENTUM.

Inſcriptio præfixa tertię Tabulę.

POLONAM REMPUBLICAM
PROPUGNAVIT
SCEPTRUM SIBI DEMERUIT
TURCA CUM COSACCO APUD
CHOCINUM
IN IPSIS CASTRIS
AD TYRAM AMNEM DEBELLATO.

Inſcriptio præfixa quartę Tabulę.

RADZIVILIO DYNASTA AFFINE SUO
CELEBRI LEGATIONE
AD CHRISTI VICARIUM
SEDEMQUE APOSTOLICAM MISSO
SUÆ INTEMERATÆ FIDEI
AC FILIALIS OBEDIENTIÆ
LUCULENTISSIMUM TESTIMONIUM.

Inſcriptio pręfixa quintę Tabulę.

CHRISTIANA REPUBLICA IN TUTO
POSITA

VIEN-

VIENNA GERMANICI IMPERII SEDE
OBSIDIONE LIBERATA
VISIRIO FUGATO
EJUSQUE EXERCITU AD BARKANUM
DELETO.

Inſcriptio prȩfixa ſextȩ Tabulȩ.

CAPUCCINORUM FAMILIA EX ITALIA
SANCTIMONIALIBUS VENERABILIS
SACRAMENTI
E GALLIA IN REGNUM ACCITIS
EISQUE TEMPLO COENOBIOQUE
MUNIFICENTISSIME EXTRUCTIS
EXIMIÆ SUÆ IN DEUM PIETATIS
AC RELIGIONIS
PERENNE MONUMENTUM.

Sacris, ſolenni Eccleſiȩ ritu, operatus eſt Illuſtriſs. ac Reverendiſs. Dominus Conſtantinus Brzoſtouski Epiſcopus Vilnenſis, & primus Senator Magni Ducatus Lithuaniȩ. Quibus interfuerunt Eminentiſſimi ac Reverendiſſimi DD. S.R.E. Cardinales,

Maidalchinus.
Barberinus.
De Carpineo.
Nerlius.
Mareſcottus.

Denhoff.
Colloredus.
De Fourbin.
Judice.
Coſtagutus.
Noris.
Pamphilius.
Otthobonus.
Bichius.
Laurentius Alterius.

Oratione de Regis laudibus abſoluta, duo Illuſtriſſimi ac Reverendiſſimi Patriarchæ, nempe Odoardus Cybo Patriarcha Conſtantinopolitanus, & Michael Angelus Matthæjus Patriarcha Antiochenus, ac totidem Archiepiſcopi, videlicet Franciſcus Antonius Delcius, Archiepiſcopus Piſarum, & Franciſcus Martellius Archiepiſcopus Corinthienſis, Eccleſiaſtico ritu abſolutiones ad prædictum Cenotaphium perſolærunt.

ORA-

Digitized by Google

ORATIO VI.

IN FVNERE

ELEONORÆ AUSTRIACÆ

POLONIÆ REGINÆ, LOTHARINGIÆ, BARRIQUE DUCIS,

Habita in Aula Maxima Collegii Romani.

OCCUPAVIT hæc multorùm animos & illexit opinio, ut, ſi minùs ad fovendos atque corroborandos conatus illos, quibus præſtantia ingenia informantur ad virtutem, certè nonnihil ad hujus commendationem & ſpe-

Digitized by Google

ciem ſuffragatione ſua ſibi perſuadeant conferre fortunam. Sic enim ſtatuunt, vitæ curſu uſuque rerum ſemper incommodo, perire nobis potiſſimam excolendæ honeſtatis illecebram, & difficilis cujuſdam ingenii atque moroſi rem eſſe, virtutem infelicem. Quamobrem à Pompeji Magni diſertiſſimo laudatore rectè & ordine factum eſſe contendunt, quòd inter bellicæ diſciplinæ prærogativas felicitatem retulerit, & Romano Imperio accidiſſe vel maximè glorioſum, quòd ad illius amplitudinem conſtituendam, ut ſunt Hiſtorici verba, contendiſſe Virtus & Fortuna viſæ ſint. Quod ſi cumulatiſſimam ſæpenumero laudem obtinuit etiam fortunæ cognatione atque complexu ſublevata virtus, quo ego nomine, aut quibus laudum præconiis cenſeam efferamque Eleonoram Auſtriacam Poloniæ Reginam, cujus ad exaggeratæ comparationem gloriæ natum ingenium ita exornandum virtus ſepoſuit ſibi, ut in illa honeſtanda, extollenda, illuſtranda, nullum fortunę, ne vulgaris quidem gratiæ locum reliquerit? Ut unam in pauciſſimis numerari fas ſit, ad quam omni laudum complexione atque concentu condecorandam Virtus toto quidem decorum ſuorum choragio, ſed nullo inito

cum

cum Fortuna commercio conſpiraverit.

At nonnemo aſperioribus hic me fortaſſe verbis accipiat. Itane verò Eleonoram nullis Fortunæ promeritis fuiſſe devinctam, quæ inter Gonzagarum & Auſtriacæ familiæ lauros faſceſque ad Solis prodiit, invidiamne dicam, an lucem? An tot luculentiſſimis exemplis parum quis eſſe teſtatum duxerit, partus Auſtriacos, in ipſo fortunæ ſinu, avito quodam veluti jure, ſoboleſcere? Verùm, ut iſtiuſmodi quantacumque demum imaginum atque titulorum inſignia fortuna illi debuerit, non debuit illa fortunæ: ſuſtinuit exortu ſuo tot decorum honeſtamenta, non ſenſit; nec perrepſit in illa, ſed incidit. Patere tamen, Eleonora, ſummam hanc generis claritudinem in laudum tuarum contubernium utcumque recipi, quæ ſæpe utramque commendationis paginam facit. Neque idcirco Gonzagarum hìc vetuſtiſſima ornamenta, multis abhinc ſæculis nobilium Scriptorum conſignata monumentis, ſupervacanea prædicatione adæquare inſtituam. Nam Auſtriacę familię ſplendorem illum, fruſtra ſim, ſi vel intento procul digito oſtendam, aut inopiâ dicendi minora veris faciam, quæ ſolum poſcunt obſequium religioſi cujuſdam, ut veterum ſacra, ſilentii.

Hac majorum amplitudine, & tanquam rudimentis ſplendidiſſimæ laudis initiatam indolem, ad præſtantis ſolidæque virtutis diſciplinam limamque tam impenſo inflammatoque illa ſtudio exegit, ut jam tum in illa ætatula, vitęque lucidiſſimæ exalbeſcente veluti Aurora, eximium ſpecimen conſtantiæ pluſquam virilis præ ſe non obſcurè ferret.

Næ illi ſupra modum deſipiunt, qui ſinceram germanamque fortitudinem aut inacceſſarum arcium munimentis, aut denſiſſimis armatorum cuneis contineri putant. Quem illa ſubigendum ſibi confirmandumque unicè poſcit, animus eſt. Is ruinoſo hoc mortalique hoſpitio receptus, non metallis chalybum, non loricis adamantinis, ſed periculorum contemptu, adverſorum caſuum tolerantiâ, evanidarum rerum atque fluxarum deſpicientiâ, fulciendus eſt; conſilio, firmitate, conſtantia muniendus. Quæ ſanè arma nec in Cyri alicujus caſtris invenias, nec fabuloſis Cyclopum incudibus excuderit Homericus ille immortalis clypei machinator & artifex. Nemo ſiquidem multiformis ſtructuræ propugnaculis ita Regni ſui Arces hactenus communivit, & à metu hoſtium aſſeruit, ut inteſtinas etiam animorum turbas, metus, curaſ-

que

que ſuſtulerit. Mortalia in poſtremis ducere, imperare fortunę, commotiones animi ſubitas in poteſtate habere, ea demum ſunt, quæ virtuti ſplendidè mancipata pectora, rectâ in gremium atque complexum Felicitatis ferunt. Quibus cęleſtium armorum præſidiis inſtructum Eleonorę animum nulli infeſtiſſimę ſortis aſſultus labefactare, nullę ſiniſtrorum eventuum oppugnationes infringere, nulli calamitatum coacervati impetus comminuere potuerunt.

Michaeli Polonię Regi in matrimonium collocata, cum hic citiſſimo raptus interitu inter mortales degere deſiiſſet, à tædarum connubialium luce ad faces emortuales, à thalamo ad feretrum, à regiæ Sponſæ delinimentis ad mœſtiſſimę conditionem delabitur orbitatis: cum non tam Regno à Polonis, quàm hoſpitio recepta, nec tam Sponſi dexteram videretur eſſe complexa, quàm cineres. Oſtendit illam Poloniæ Regno fortuna magis quàm tradidit: nimirum ut ſtrenuiſſima Natio invictiſſimæ fortitudinis documentum, nulla obliterandum temporum viciſſitudine injuriaque, ſuſpiceret. Perexiguum illi regnandi ſpatium indulſit; ſed ut ipſa adminiſtrationis regię brevitas omnium virtu-

tum exemplis meritiſſimo jure ſibi conciliatam glorię diuturnitatem intenderet. Primos hoſce calamitoſi ſterilisque Conjugii caſus, Eleonorę tentamenta quædam, rudemque velitationem interpretari liceat, longè graviorem majoremque cum fortuna congreſſum meditantis.

Michaele Rege laboribus mortalis vitæ perfuncto, ſtudia ſua omnia, officia, diligentiam accommodavit, ut indicta Procerum de more Comitia, Polonici Regni gubernaculis admoverent Carolum Lotharingię Ducem, virum uſui publicæ felicitatis unicè natum; decus illud lumenque Germanię; Propugnatorem illum Chriſtianę Reipublicæ invictiſſimum; Othomanici Imperii terrorem illum, ſiduſque formidoloſum; quo nemo imperatorias artes exactiùs calluit, cumulatiùs obtinuit, feliciùs adminiſtravit. Verùm pulcherrimę deſignationi graviſſimas, ut aſſolet, exortas concertationes officere, & ſua conſilia conatuſque interpellari, facili conjectura aſſequebatur: jam tum ſcilicet Joannem Sobieski, alterum illud belli fulmen, providentiſſimi Numinis manu ad Sarmatię Regnum, velut in altum efferente, ut in capita quietis publiblicę hoſtium aliquando ſummo fragore, majori

jori clade corrueret. Adverſitas illa ſuſceptę inſtitutæque tractationis Eleonoræ vota fortaſſe, neutiquam profectò animum remorata eſt. Eò firmior fuit voluntatis propenſione Lotharingi virtutibus oppignoratę atque deſponſę, quò dignitatis ipſius amplificandę efferendęque cōſilia minùs bellè ſentiret è ſententia procedere. Magnetici lapidis admirabile ingenium dixeris ęmulatam, qui ſi chalybis maſsā, aut iniquiore pondere pręgravem, aut degeneri temperatione vitioſam attollere in ſublime non poteſt, eidem certè defixus arctiſsimè adhęreſcit; neſcio quæ amoris inchoamenta nexuſque etiam in ferri viſceribus moliēte natura. Itaque dum alter in alterius animo collucentium virtutum fulgore perſtringitur, Leopoldo Cęſare nuptiarum Auſpice Auguſtiſsimo, Carolo Lotharingię Duci Eleonora Auſtriaca, Polonię Regina, vitę ſociam ſe, thalamique cōſortem adſtrinxit. Tametſi conciliatos jampridem animos annorum omnino quatuor interjectu thalamus junxit, dum Noviomagi lentarum, ut moris eſt, atque cunctantium diſceptationum exitum opperiuntur, ubi à partium Sequeſtribus de Carolo in avitum Principatum reſtituendo, longâ laborioſâque contentione habitâ, re demùm irritâ infectâque utrin-

utrinque diſceſſum eſt. Singularis morum ſimilitudo, quâ alter alterius ingenio, indole, elegantia inſatiabiliter capiebatur, utroſque facilè ſociavit. Mores aderant graves, compoſiti, non pigmentis quibuſdam infuſcati, ſed ingenita facilitate conditi, quique amari, quàm timeri mallent; odiſſe verò, niſi virtute ipsâ infeſtè abdicatâ, non poſſes.

Eam contubernii vitęque ſimul actę jucundiſsimam ſocietatem propiùs nihil fuit, quàm ut interventu iterùm ſuo diſcinderet, certè non deſiit pro viribus diſturbare fortuna. Siquidem in Germania, in Hungaria, ad Rhènum, ad Danubium immaniſsimi bellorum turbines excitati Carolum, perpetuis fermè avocationibus, ad pręlio cum hoſte decernendum, ad munitiſsimarum arcium oppugnationes, ſuâ ſcilicet tranquillitatem ſalutemque omnium in manu gerentem, diſtraxerunt. Quas verò ille artes, machinaſque commentus eſt, ut Sponſę frequentiſsimo juxta, acerbiſsimoque digreſſu ſuo ægreſcentis mœrorem, anxietatem, ſolicitudinem falleret? Quoties per ſemirutos murorum anfractus evadendum illi fuit, ut à lacrimis ſupremi congreſſus, ubi ſenſus doloris, in Sponſa pręſertim, ſolet eſſe tenerrimus, maturè ſe tempeſtivèque

vèque ſubduceret? Quoties per ſimulationem officii ſalutari apprecatione ab illa impertitus, clam poſtea furtimque ſe, nullo pompę ſtrepitu fraudem redolente, proripuit? Quoties, ut ſemel dicam, amatiſsimam Conjugem ne proderet, prodidit? Ergo duriſsimâ tot diſceſsionum neceſsitate, & triſtiſsimo illa deſiderio contabeſcebat. Subibat animum, huc demum recidiſſe res ſuas, ut, quę Regio in Polonia Sponſo nuper elato debitas lacrimas nondum abſterſiſſet, alterius nunc chariſsimique toties iterato diſceſſu, in perpetuo ſcilicet mœrore ſqualeret. Expeditiones perſanè incommodę, incerti bellorum eventus, prælìorum caſus, etiam fortiſsimis pertimeſcendi, aſsidua trepidatione agitatum animum evibratumque conficiebant. Potentiſsimus hoſtis, quîcum ſigna conferret, fallacis ſemper infidęque Turcicæ gentis ingenium, rebellium Hungarorum in ſumma etiam capita multis compertiſsimę documentis inſidię, & ſicę venales, ante oculos obverſabantur. Dimicantis labor ille, ille ſudor, ille pulvis animo sẽper anxio atque prętrepido relictę Spõſę oberrabat.

Relictamne potui Eleonoram per ſummam imprudentiam & inſcitiam dicere? Aderat illa lateri Conjugis ſui, communem cauſam feliciſ-

liciſsimo gladio perorantis, individuo ſemper animo. Aderat aſsiduâ ad Deum, Cęliteſque nuncupatione votorum. Cum pro Caroli ſalute ſupplicem ſe ante aras abjiceret; cum pro illius tuenda incolumitate, Religioſorum Ordinum, ſacrarum Virginum occurreret egeſtati; cum regales manus impenderet atque demitteret excerpendis è tenuiſsima carbaſo linamentis, quibus iń Hungariam ingenti quadam copia tractim jugiterque tranſmiſsis, milites ſua vulnera imbuerent; tunc, inquam, pręcipua ſui parte indiſcreta illi penitus aderat. Quacunque ille gradum ferret, in jugorum aſcenſu, in trajectu fluminum, in hoſtilium aggreſsione caſtrorum, unà juxtaque erat. Illa tubarum ac lituorum clangoribus excitabatur; efferatæ barbarorum voces, cæſorum indignabundi gemitus illius feriebant aures; illa vaſtationes agrorum, agminum conflictus, Urbium incendia ſuſtinebat; tota Turcici belli mole, omnibus illa tormentorum, ac volitantium telorum ictibus petebatur. Quę haud dubiè bellorum diſcrimina cum præverteret animo, & Carolo maturiùs occuparet, eò enixiùs perpetua in dies nocteſque ſupplicatione, divinæ Fidei, ac Cælitum patrocinio commendabat Sponſum, quo nihil habe-

haberet in terris charius, in cujus virtute ſalus publica atque felicitas, in cujus vita Sponſæ felicitas ſaluſque contineretur. Hinc illę ad cæleſtium Civium, ac præſertim Deiparæ Virginis ſacras icones pervigilatæ cum lacrimis noctes, hinc producta jejunia, hinc illa in penitiſsimo conclavi flagrorum acerbitas, ferrea illa aculeatis cuſpidibus cingula, ad quorum lanienam, prodigii ſimile eſt, delicatiſsimos artus non penitus concidiſſe; meus certè ipſa commemoratione animus perhorreſcit.

Et hæc ſanè ſtudia Chriſtianæ pietatis non eſt quòd in dubitationem quiſquam adducat ad Caroli victorias, ad prodigioſam illam armorum proſperitatem, adjumenti plurimum attuliſſe. Splendidam hanc gloriæ tuæ inuſtam injuriam, ut non æquo ſolùm, ſed jucundiſſimo feras animo, Lotharinge, rogo & obteſtor. Eleonora in ſuo ſacri privatique Lararii receſſu longè validiores copias tuis illis plurium victoriarum quam ſtipendiorum militibus, explicabat. In hoſtium capita firmiore impetu, certiore ęxitio, fortior, quia inermis, inſiliebat. Tuum illa ętiam acuebat gladium; tuos animos inflammabat. Illa procudebat fortiſſima tela, quæ tu in pulverem progreſſus ſolemque torquebas. In machinario quodam

velu-

veluti horologio, occultis illa atque fallentibus curis diſpertiebat lætiſſimos Europæ dies, fauſtiſſima Religioni ſpatia temporum futurorum, quæ Tu gladii tui cuſpide lingulâque palam oſtenderes, & reſonantium denuntiares murmure metallorum. Cum verò reditu Carolus, ut ſemper, feliciſſimo, diuturna exſpectatione ſolicitam reviſeret atque reficeret; cum novis ſubinde lauris lætiſſimum thalamum, & cunas nobiliſsimæ ſobolis obumbraret; cum gratulationibus maximorum Principum, effuſis populorum occurſibus, Scriptorum omnium calamis, hymnis, pæanibus exciperetur; cum demum victricem dexteram, aram illam & commune perfugium publicæ ſecuritatis, innumera populorum certatim confluentium impreſſa oſcula defatigarent; tunc, inquam, haud cuiquam credibile eſt, quantis illa lætitiis incederet, quanto exiliret gaudio; cum à narrantis ore ſuſpenſa penderet; cum de Lotharingi ampliſſimis ornamentis ac prope divinis, quæ non immeritò ſua duceret, ſuperbiret; aſſertâque ab illo Chriſtiani nominis, Vaticani, ſummique Sacerdotii Majeſtate, incolumitate verò publica reſtituta, in ipſo victoris ſinu ſpecioſiſſimè triumpharet.

Ve-

Verùm, heu! nulli faciliùs arbori inſeritur ſurculus, quàm lauro cupreſſus. Enimvero Carolus, maturo quidem gloriæ ſuæ, ſed ſupra fidem alieno Reipublicæ tempore, de vita decedens, ſpes Europæ in ſe unicè erectas eluſit; victoriarum incitatiſſimum curſum abrupit; Conjugis ærumnoſæ ſpes omnes ac vitæ prope cauſas peſſumdedit. Ad quem ego dicendi locum perdifficilem ſa[illegible], & multis, ut video, ſalebris ſcrupuloſum adductus, hærendo identidem reticendoque diſertiùs aſſimilabo extremi doloris acerbiſſimum ſenſum, quem ſumma infortunia non exacuunt lacrimis, non querelis exaſperant, ſed maligni afflatu quodam veluti ſideris hebetant atque percellunt. Velamentum illud, ab eximio Pictore ad ingenioſiùs dolendum excogitatum, Eleonoræ vultui injicere liceat, ad urnam, ad amplexos Caroli cineres exulcerato animo procumbentis. Fugite autem ſuſpicari aut effrenatam doloris impotentiam, aut naturę ſexuſque imbecillitatem lacrimas illas non viriles modò ſed planè regias expreſsiſſe. Novimus apud Homerum, Martem ipſum, accepto vulnere, muliercularum leviſsimo gemitu turpiter deformatum, Achillem verò Patrocli morte ſic fuiſſe commotum, ut amicum de la-

niato

Digitized by Google

niato pectore refoſſum ire videretur. Ita luctum, quo nihil cęteroqui intractabilius, moderabatur Eleonora, ut mortali ſe nuptam eſſe meminiſſet; ut licet amoris ſui maximam rationem, ęquitatis atque conſtantiæ longè majorem ſibi habendam eſſe intelligeret. Hinc ubi primùm de Caroli morte cognovit, excepto genibus corpore, demiſsâ fronte, palmiſque compreſsis ſuppliciter ad pectus admotis, vetus illud Vatis divini verbum dulciſsimè uſurpabat: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum*. O vocem, certiſſimum indicem integerrimi pectoris, pietatis verò fiduciæque pleniſſimam! O firmitatem animi ſupra ſexum, conſtantiam ſupra Mortalem! Ejuſdem roboris fuit, cum non multis ante menſibus lectiſſimam Filiam, in Gratiarum ſinu adoleſcentem, morbus præripuiſſet, ſuis ipſam manibus extinctę attrectare corpuſculum, conveſtire, ornare cultu lætiſſimo; ſatis conſciam ad cujus Sponſi Regiſque immortalis complexus fortunatiſſimam Infantem nuptum tranſmitteret.

Carolo è terris erepto, quæ ſolùm reliqua habebat viduitatis ſolatia, Filiorum convictu ſolitudinem mitigabat, ſuaviſſimo conſpectu amorem explebat. Eos ad ſumma virtutum exem-

exempla genitos, educatos ingenuè, liberaliter inſtitutos, ita ad rerum cæleſtium virtutumque illi faſtigio congruentium ſtudium incendebat, ut divini Numinis metum ſalutarem imbiberent, amarent inter ſe plurimùm, animorum concordiam, voluntatum conſenſionem tuerentur. Ipſa ſingulis, ſive animi æquitatem, moderationem, honeſtatem requirerent,exemplo;ſive Religionem in Deum, in ſacros homines reverentiam exigerent, erat incitamento. Nihil æquè ſe in optatis habere palam teſtata ſæpiſſimè, quàm ut fato ſubito ad ſuos pedes de vita migrarent, priùs quàm ulla unquam gravioris culpæ mortifera labe reſpergerentur. Quid autem ad ſempiternam pietatis teſtificationem illuſtrius, quàm cum à Leopoldo Cæſare ſumma ope contenderet, ut Filius natu maximus, in cujus ingenio paternæ virtutis ſignificationes omnes & radii emicabant, non ad Rhenum recuperandæ Lotharingiæ ſtudio, ſed in Hungaria bellici ſudoris tirocinium poneret? Auguſtiſſimum verò fratrem certiſſimum eſſe juberet, fore ſibi gratiſſimum, ſi Filius adversùs Religionis hoſtes fortiſſimè dimicans, vitam profunderet; cujus cæteroquin amiſſionem nullis in Germania Regnorum acceſſionibus ſatis redimi

 poſſe

poſſe arbitraretur. Quàm verò ſingularem admirationem extorquent illa Religionis exempla, cùm ſemel, iterum, ac tertiò cæleſtis Hoſtiæ immolationi quotidie intereſſet, nec ſubſtratos pulvinos holoſericos, quaſi in ipſa demiſſione faſtum, accerſeret: cum quotidie ad perſolutam Deiparæ Virgini, ex Eccleſiæ ritu, pſalmodiam, ad expiatorias piè ſanctèque demortuorum preces, horarias etiã precationes impendiò longiores adſtrueret: cum frequentiùs per annum in Hallenſem divino cultui dicatarum Virginum Parthenonem de rebus cæleſtibus commentandi ſtudio ſe abderet; ac ſibi tunc demum beatè eſſe diceret, cum ſacrorum voluminum lectionem in ſolidas horas continuaret; cum vitæ ſuæ rationem ſedulò à ſe perquiſitèque repeteret, ac divinis illis exercitationibus excoleret animum, quas cæleſti ſibi lumine pręmonſtratas, Divus Ignatius Familiæ noſtræ Inſtitutor, ſingulari beneficio poſteris propagavit. Sicubi audiret ad vegetandos ęgrotorum animos publicè deferri, è Catholico inſtituto, Ferculum immortalitatis, non modò ſolenni pompâ commigrantem Myſtam reverentiſſimè ſubſequebatur; ſed decumbentium, infimę plerumque conditionis locique homi-
num

num lectulis aſſidens, pio eoſdem recreabat alloquio, auroque largiter erogato in poſterum ſuſtentabat. Egenorum certè difficultatibus & inopiâ ita commovebatur, ut ejus generis hominum non minùs ducentis certam pecuniæ ſummam viritim quotidie de manu traderet! Argentum autem recens ſignatum ad hujuſmodi largitiones adhibebat ſemper, ut eorum uſui ſimul, deliciiſque proſpiceret. Quanto demum obſervantię ſtudio in Apoſtolicam Sedem ſemper exarſerit, teſtes appello Innocentii XI. Pont. Max. litteras, ex quibus cum ſacro Romanæ Eccleſiæ cœtui adſcriptum intellexiſſet Principem Carolum, tanquam non humanis conſiliis, ſed divinitus acceptâ Filii ſorte ab ipſo Interprete Divinitatis, ſolutiore ſe ab ea cura in poſterum animo futuram, Filium verò feliciſſimum prædicabat. Quod autem pręcipua quadam inductione animi Innocentii XII. virtutibus mirificè raperetur, & viciſſim ſingularia Pontificis Optimi in Eleonoram benevolentiæ teſtimonia ſemper extiterint, mirari deſinet quicumque ab eodem, dum in Aula Viennenſi Pontificium Legatum ageret, Eleonoram ſacro Chriſmate delibutam fuiſſe reputaverit. Ut nulla jam admiratione me afficiat firmiſſimus

ille Reginæ animus, quem ad tot ſuſtinenda certamina, ſtrenuiſſimum veluti Palęſtritam, ſacra moderatricis olim terrarum manus inunctio pręparaverit.

Et his quidem virtutum exemplis ita Filiis pręlucebat, ut ſolicitum animum, indeſidem operam in omne tempus, curaſque converteret ad eorum exiſtimationem tuendam, amplificandam dignitatem, longè clariſſimi patrimonii redintegrationem curandam. Diſcruciabatur illa animi, ac vehementer angebatur, dejectos fortunis omnibus, viciſſitudinum humanarum oſtentui eſſe Principes ea ſtirpe procreatos, ex qua, nunquam intermiſſa ſerie, ſeptem ſupra ſexaginta Lotharingiæ Duces prodierint: cujus verò ita ſplendidæ propinquitates, atque cognationes fuiſſent, ut nullas cenſere liceat regias in Europa Familias, quę in ſe Lotharingii ſanguinis partem aliquam derivatam eſſe non fateantur. Multa de eorum in Lotharingiam reditu molienti, omnia pertentanti, iniquitas temporis ſemper obſtiterat. Arriſit demùm Eleonoræ votis aura illa felicior, quę Europam, ab æſtu tot armorum atque diſcordiarum renavigantem, ad optatiſſimæ ſinum retulit tranquillitatis. Etenim cum pacis inter Europæ Principes conciliandę

Reſ-

Reſvichii apud Batavos inſtituti Caduceatores & Arbitri deturbatas multorum Principum rationes accuratè definitèque tranſigerent, uti Leopoldus Eleonoræ maximus natu Filius in Lotharingiam longo poſtliminio reduceretur, honeſtiſſimis conditionibus ſanciverunt. Verùm, ò rerum humanarum vices ſemper incertas, ſæpe fallaces! dum impetrato demum Dominorum reditu, Lotharingiæ vota longâ expectatione diſtenta conquieſcunt; dum Nationis ab omni laude ſpectatiſſimæ incredibili voluptate perfunduntur animi; dum Civitates omnes ſecundiſsimâ admurmuratione plauſuque perſtrepunt; dum elegantiſſimâ pompâ magnificè apparatèque inſtructa omnia Reginæ triumphalem cum filiis reditum præſtolantur, in ipſo Lotharingiæ aditu inter ipſa geſtientium populorum obſequia, Eleonora, quo demum cunque mortali Regno major atque ſublimior, ſupremum diem explevit.

Cum verò illa tanta decorum laudumque ſuarum luce perorandi materiam omnem pręceperit, tot adversùs fortiſſimam Heroinam viciſſitudines, tot injurias tuas liceat hìc mihi tantiſper tecum expoſtulare, Fortuna. Quænam iſthæc tui cordis durities? quænam inge-

nii tui protervitas eſt? breviſſimam illius in Polonia regii thalami, regnique ampliſſimi uſuram eſſe voluiſti. Carolo fortunis ſuis deturbato, abſenti plurimùm, bellis duriſſimis ſemper exercito, demum in ipſo rerum maximarum curſu è vivis ſublato, iterum colligaſti: ipſam verò alterum ferme pedem in Lotharingiam inferentem, ſæviſſimâ inde funeris acerbitate rejicis, atque depellis. Quid tibi conſilii eſſe putem? quid cogitas? quid moliris? Offenſiones iſtas tuas, & graviſſima vulnera in monumenta illa vertit gloriæ ſuæ: te invita, & vaniſſimis ſcilicet conatibus obſtrepente, feliciſſima prædicabitur. Nulla erit tam ingrata poſteritas, quæ illius memoriam obſoleſcere patiatur;nulla illam non requiret ætas; nulla non demirabitur efferetque religio populorum. Vos verò excelſiſſima indole, præſtanti in hoc etiam flore ætatis virtute, Principes Lotharingi, quorum nunquam ingenium ab inſtitutione, voluntas à conſiliis, pietas ab exemplis præſtantiſſimæ Matris diſcrepavit, vos, inquam, in extrema orationis meæ parte hoc exorare me ſinite, ut, cum vobis Parentem longè pręclariſſimam gratulari me dixero, non ex conſuetudinis formula certis conceptam verbis, non aſſentandi ſtudio ambitio-

ſè quæſitam, ſed ex animo depromptam, ac ſummis Genitricis veſtræ atque certiſſimis virtutum documentis expreſſam gratulationem meam putetis. Quod ſi de ejus laudibus dicere aggreſſus, excelſa demiſsè, illuſtria inornatè, ampliſſima parcè delibavi atque perſtrinxi; ſi obſcura colorum adumbratione immenſorum illius decorum ne leviſſimam quidem partem ſum aſſequutus, eximio eidem decori fuerit atque ſolatio, longè ſplendidiorem imaginem ſui, eandemque vivam atque ſpirantem in veſtris animis circumferri, in veſtris moribus efflorefcere. Nulla certè delineamenta Eleonorę conſtantiam illam apertiùs ſubjiciant oculis, quâm ardor ille tuus, Dux Leopolde, generoſiſſimus, cum tenerum adhuc annis, ſed virtutę firmiſſimum animum Hungarici belli laboribus conſecraſti. Quemadmodum etenim Publius Scipio, cum vix flexâ in adoleſcentiam ætate, ac ferme prætextatus adversùs Annibalem in Italia congrederetur, jam tum ſubigendæ Africæ, & Carthaginis evertendæ ſpem certiſſimam faciebat; ita profectò in illis abs te poſitis militiæ rudimentis, ea illuſtrium facinorum auſpicia relucebant, quæ paternæ Te gloriæ non modò hæredem digniſſimum, ſed egregium aliquando amplificatorem & æmu-

lum prænunciarent. Auſtriacæ verò Parentis pietatem quàm luculenter appoſitèque omnibus repræſentat tui candor & integritas animi, Princeps Carole, de cujus virtute Innocentii XI. Pont. Max. illuſtre præjudicium atque præſagium extitit; cum Tibi adhuc ſexenni ampliſſimi Sacerdotii titulis inſignito indulgeret, ut in ea ætatula verticis in coronam raſi, prima ſcilicet Eccleſiæ Romanæ tuendæ propugnandæque authorati Militis geſtares inſignia; quem porrò quintum decimum agentem annum Innocentii XII. Pont. Max. longè prolixior beneficentia ſplendidiſſimis Olomucenſis Eccleſiæ infulis honeſtavit & auxit. Agite itaque, Nobiliſſimi Principes, & per Parentum veſtrorum æternæ laudis monumentis impreſſa veſtigia ad ſublimem glorię verticem enitamini. Quod ſi Parentis Veſtræ ſine fortunæ calculo eximiam virtutem indicare contigit mihi, confido, fore, ut feliciores me veſtrarum laudum Præcones ſuarum partium eſſe aliquando ſtatuant, oſtendere, ad conciliandam nomini veſtro immortalitatem, ſummam conſenſiſſe cum ſumma Virtute Fortunam.

ORATIO VII.

IN FUNERE

ALOISII HOMODEI S.R.E. CARDINALIS.

Habita in Templo S. MARCELLI, Ordinis Patrum Servorum S. MARIÆ.

SI in alio quovis conſeſſu, quàm apud vos, ſapientiſſimi Patres, de virtutibus Aloiſii Cardinalis Homodei, ampliſſimi Protectoris veſtri, mihi eſſet inſtituenda laudatio, etiamſi rerum copiæ atque præſtantiæ haud dubiè imparem, non omni tamen ex parte contemnendam orationem contingere mihi poſſe con-

conſiderem. Certè, quæ duæ res in ſplendidorum Funerum partem Oratorem ſolēt admittere, ut ſolatia dicendo comparet dolori publico, & illuſtrium virorum decora cum eorum vitâ extingui atque aboleri non ſinat, ejuſmodi ſunt, ut me incredibilem in modum ab hoc mœſtiſſimo munere abſterreant. Ut enim ſqualorem iſtum, luctum & ægritudinem, quæ vos altiſſimè obſidet, mitigem atque deliniam, quod allevamenti genus excogitem? quæ tam valida adhibeam fomenta? quos conſolandi locos, ac veluti copias inſtruam? Dicam, non eſſe noſtræ poteſtatis vitæ moram fluenti injicere, & à præcipiti fuga impetum temporis ſuſtinere, quod, nedum alia omnia, aliquam ſui partem ſingulis quibuſque momentis decerpit? At hoc nimis eſt uſitatum ſolandi genus. Dicam cum Tullio, diverſorium eſſe hominum vitam, aut potiùs cum Socrate apud Platonem, quoddam Præſidium, ex quo cuique ſit emigrandum ad omnem vel vocem Hoſpitis, vel nutum Imperatoris? At hoc etiam vetus notumque, &, pro magnitudine veſtri doloris, exiguum. Dicam, Mortem de copia numeroque nihil ſolicitam, utpote quæ pro certo habet omnes in ſuo ære eſſe mortales, jucundiores dumtaxat horas captare,

re, & cariſſima nobis capita eligere, quò majorem ſibi ſeveritatis gloriam conciliet? Adjiciam, aliò ab eadem directos ictus, cæco impetu in amiciſſimos deflecti, quemadmodum Peleus ille apud Pindarum, excuſſo in feram jaculo, ab eadem longiſſimè aberrans, ſociorum cariſsimum Eurithyonem transfixit? Moneam poſtremò vos, ut ereptum è vivis hominem mirari & conqueri deſinatis, qui illuc omnes ferri, eumque naturæ ordinem ignorare non potuiſtis? Præter enim quàm quod unicum eſt neceſsitatis effugium, velle quod cogit, acerbiſsimos hujuſmodi vitæ caſus ad ſupremum illum rerum Arbitrum à nobis referri æquum eſt, cui nos reſque noſtras omnes impenſiùs multò quàm nobis curæ eſſe, niſi planè deſipimus, confitemur. Fortia hæc quidem & vera ſolatia, ſi illa immenſus dolor audiret. Num igitur hac parte penitus prętermiſſa, ad ipſas emortui Principis laudes aggrediar? Apud quos verò? Nimirum apud eos, qui Familiæ ſuæ Patronum amantiſsimum intimè perſpectum habuerunt, qui ejuſdem divinæ prope virtutis certiſsimi teſtes, aſſidui admiratores, ad hęc grati, ut par eſt, animi teſtificatione, & amoris in eum magnitudine incenſi, nihil tenue aut vulgare, ſed

ex-

excelſa omnia atque ſublimia de eodem prædicari meritò expectant. Videtis, Patres, quàm duram hodie provinciam demandaſtis mihi. Videtis, me nec dolorem veſtrum abſtergere ſatis poſſe, nec Protectoris veſtri laudibus exornandis ulla apud vos dicendi vi ſatis paratum & inſtructum accedere. At verò nec pietatis veſtræ fuerit committere, ut in graviſsimo vulnere dolor publicus obmuteſcat, nec meæ erga vos eſt obſervantiæ, in tam acerbo luctuoſoque munere veſtræ me voluntati non eſſe morigerum. Præſertim cum ipſa rei difficultas mihi ſuggerat animos, cogitanti, ſi exiliter tam copioſas laudes attigero, ſi nihil dignum præſtantiſſimi Principis admirabilitate protulerim, in has me anguſtias conjici neceſſitate potius argumenti in ampliſſimam ſegetem novæ laudis effuſi, quàm aut exiguitate temporis, aut inopiâ facultatis. Obſecro demum vos & obteſtor, ut tantùm veſtra me humanitate & benevolentia ſuſtentetis, quantùm mihi virium & ingenii, ad expectationem veſtram explendam, deeſſe ſentio.

Qui maximorum Principum dignitatem non aliâ ferè decempedâ metiuntur, quâm neſcio quo à gelidis & obſcuris Majorum ſepulchris

chris repetito ſplendore proſapiæ, ii perinde mihi ineptire videntur, ut Pictorum quidam imperitiſſimus, qui Helenæ effigiem meditans, eam monili baccato, ſegmentata veſte, multoque gemmarum congeſtu oneratam potiùs quàm ornatam exhibuit; planè ut artis inopiam nihil magis quàm operis opulentia teſtaretur. Longè feliciori ſucceſſu ejuſdem fœminæ vultum, in ſuo Helenæ Encomio, expreſſit Iſocrates; qui illam vivis, ex Rhetorum arculis, depromptis coloribus ſic animare legitur, ut ne ipſius quidem Paridis judicium reformidet. Quod ſi propriis, non aſcitis viribus æſtimanda eſt venuſtas & pulchritudo, quam alii radium, alii florem virtutis appellarunt, quid, rogo vos, de virtute ipſa, veraque animorum excellentia judicatis? Quod equidem non ideo commemoraverim, ut clariſſimi ſanguinis ornamentum à magnis viris negligendum, aut faſtidiendum putem; ſed eò dixerim, ut intelligatis, ſi ſtirpis Homodeę illuſtria decora, vetuſtas opes, validas propinquitates atque cognationes in medium afferam, univerſam illam Majorum lucem ab una Aloiſii virtute quàm glorioſiſſimè pręumbrari. Exigui eſſe ducebat animi Vir ille maximus generoſæ ſtirpis hæredem potius, quàm

Au-

Authorem monſtrari; illumque imitari fabulis decantatum Eridanum, qui non tam aquis ſuis, quàm Ticini, Abduæ, Mincii, aliorumque dumtaxat amnium atque torrentium acceſſionibus & rapinis intumeſcit. Itaque quemadmodum ſigilla quædam rudeſque imagunculas ex argilla vel cera conflare ſolent artifices, iiſque vires ſuas explorare ad grandius ſimulacrum, quod moliuntur; ſic Natura, virtutum, quas in Aloiſium congerere conſtituerat, adumbrationes quaſdam atque conatus in Majorum ſerie præmonſtravit, ut ſuarum virium ſecura ad hujus amplitudinem exaggerandam niſus omnes conferret, omnes opum ſuarum copias explicaret. Quidni verò ſic de eo Viro firmiſſimè adducar ut credam, cujus vel in ſubluſtri rationis crepuſculo adulta virtus ſumma in poſterum incrementa largè atque magnificè pollicebatur? Itaque ad omnem partem veræ honeſtatis egregiam indolem acriter intendere; nihil in Pueritia pueriliter agere; magnamque omnibus ſpem afferre eximiæ probitatis atque ſapientiæ, ſi maturitas illa per debitos gradus ad ſuum faſtigium perduceretur. Herculem, ſive Thebanum illum, ſive illum alterum Libycum, ſive potius ex utroque miſtum ac temperatum

cen-

cenſetis, non tam pro fortiſſimo Heroe, quàm pro ſpiranti quodam ipſius Fortitudinis Simulacro ab antiquitate nobis propoſitum fuiſſe conſtat. Sciſcitari autem ex vobis libet, ecquod ex tanta illuſtrium ejus facinorum copia, laude & prædicatione veſtra digniſſimum ſtatuatis? Æneiſne vinculis illigatum Cerberum, & ex Tartari oſtio eductum, an ſilveſcentis Hydræ ramoſam peſtem eliſam? Antæumne, Terræ filium, in Libya ſuffocatum, ab Buſiride, Neptuni filio, ſublato, ab importuniſſimi graſſatoris metu ſolutam Ægyptum? Non eſt, quod ſingula recenſentes per omnes viri inviciſſimi commendationis locos excurratis. Illud, meo judicio, Herculis facinus & omnium eſt longè pulcherrimum, & reliquorum familiam ducit, quod abunde locuples & idoneus teſtis Xenophon refert ex Prodico, Socratis Magiſtro, & veterum Sophiſtarum facilè ingenioſiſſimo; Pueritiam, & Pythagoreum bivium ingreſſo Herculi geminas Deas apparuiſſe, Virtutem, & Voluptatem; Utramque obtuliſſe ſe nobili Thebano vitæ ducem, & felicitatis conciliatricem; Sed Herculem, cupidine gloriæ incenſum, expenſis utriuſque conditionibus, ingenio artibuſque perſpectis, repudiata voluptate, Virtutem ſequi maluiſſe.

luiſſe.

luiſſe. Huc referri ratio poſtulat quidquid poſtea fortiter ille feliciterque geſſit. Tunc Hiſpanum Geryonem, tunc Thracium Diomedem, tunc Theſſaliæ Centauros, tunc univerſa terrarum portenta domuit, ſuperavit, oppreſſit. Tunc demum, Euryſtheo & Junone major, Cælum immortalitatemque promeruit. Præclarè proinde, ac nimiùm quantùm pro ætate ſapienter Aloiſius, qui non illuc Familiæ ſuæ ſplendorem contulit, ut omnibus quaſi portis voluptatem reciperet, ejuſque virgulâ contactus, ac de ſtatu mentis dejectus, in Circei ſtabuli cœno & ſordibus obbruteſceret. Utinam vulgatioris exempli, ac non potius prodigii cujuſdam loco eſſet, adoleſcentes nobiles, in opibus affluente domo, in ætate licentiæ opportuna, tam ſanctè ac temperanter vitam traducere, ut illos dulci illicio involuto hamo ineſcatos, ac neſcio qua jucunditatis loto breviter depaſtos, ad extremum voluptas non ad Sirenios ſcopulos ſyrteſque differret. Plus quã omnia certè Stoicorũ paradoxa ſapiens verumque meâ ſententiâ illud eſt Toxili, apud Plautum ſervuli, dictum, qui citiùs cum Dracone & Cerbero depoſcebat, quàm cum Amore pugnare. Quod ſi ejuſmodi certamen viſum eſt ſervo duriſſimum, quid in-

ingenuo? ſi pannoſo homunculo rerumque omnium indigo aſperrimum, quid opulentiſſimo juveni? ſi rudi & impolito impeditiſſimum, quid forma eleganti, cultu nitido, ſummaque morum facilitate prædito adoleſcenti? Excedit haud dubiè omnem fidem, Homodeum, non Aſcetarum ſeptis incluſum, vitâque ab hominum commercio circumſcriptâ, ſed in maximarum Urbium frequentia, inter æqualium cœtus, omni fortunarum copia circumfluentem, adverſus improbi amoris impetus, & fallacis voluptatis inſidias, fortiſſimum athletam procurrere. Quid, cum domeſticos, ſiqua vitiorum fœditate contaminari contingeret, acerrimus vel in alios honeſtatis vindex, ſeveris vocibus caſtigaret? Quid, cum liberiores Hoſpitum ſermones ad menſam, verecundiâ, virtutis colore, ſuffuſus, quò pudentiùs, eò fortiùs redargueret? Aderat quidem, ut moris eſt, Adoleſcentis lateri indivulſus morum Magiſter, qui quo pede in vitæ curriculo pergendum eſſet, viam commonſtraret. Sed hujuſmodi animi Formatorum una vox erat, ſupervacuam cum illo ſuam eſſe inſtitutionem omnem & operam. Sibi potiùs, quo virtutum ſtudio magis magiſque proficerent, ab integerrimi juvenis vita,

ſpectatiſſimæ exempla laudis, quolibet Monitore diſertiùs affatim exhiberi. Ipſe ſui cuſtos aderat: ipſe morum architectus, bonęque mentis faber: ipſe rigidiſſimus diſciplinæ expenſor, poſtulator, exactor. Tam vigili atque conſtanti in ſeipſum animadverſione perfectum eſt, ut illibatum reliquæ vitæ curſum facilè obtinuerit, multòque feliciùs, quàm Alpheus ille Arcadiæ fluvius, qui in mare influens aquas ſervare perhibetur à quacumque ſalſuginis contage puriſſimas.

Quoniam verò innocentiæ & probitati à bonis literis vetus eſt atque firmiſſima, quantùm humano præſidio comparari poteſt, cuſtodia, mentem cupidiſſimè appulit ad illas pacis alumnas, humanęque vitę ſocias honeſtiſſimas excolendas. Earum porro artium, quibus ad humaniorem cultũ informamur, non ideo ſolùm rationem ducebat, quòd præſtarent, ne in malum otium reſoluto hebeſcentique animo, pravis cupiditatibus rimę pateſcerent, verùm etiã quò earum adjumento expeditiſſimum ſibi muniret aditum ad eos honores, ad quos genitum ſe educatumque non ignorabat. Viderint iſti, qui generis claritatem pollui putant, ſi ad proſapiæ ſplendorem diſciplinarum intelligentia adſtruatur: qui in argumentum pompamque

ma-

magnæ fortunæ , interiorum literarum non inſcitiam modò , ſed contemptum ſupercilioſum , & Vatinianum plane eodem odium trahunt ; qui effrontem imperitiam præ ſe jactanter ferunt , vitamque voluptariam , non laborioſam plenamque ſudoris conſectantes , ſocordes & inglorii ſedent in otio : expectant , conjicio , dum Fortuna , ipſis quod dicitur dormientibus , honores in rete cogat , omniaque ſibi citra ſementem & arationem , tanquam Saturni ſæculo , largiter lautèque proveniant . Iis ſcilicet ullam eſſe reliquam ſcintillam mentis , ne ipſa quidem Pitho perſuaſerit mihi .

Tametſi verò Aloiſius iis præcipuè ſtudiis locandam ſibi eſſe operam intelligeret , quibus ad capeſſendam rempublicam , rerumque civilium tractationem inſtructior redderetur , tamen amœniores facultates ſuperſtruere ſeveriorum artium cognitioni , & Themidem , rixoſam Deam , manſuetis literis frangere ac temperare , non ad ornatum dumtaxat ingenui viri , verùm etiam ad dignitatem magnopere pertinere cum recta ratione arbitrabatur . At non idcirco amatoriis Fabulis , molliſſimis cantiunculis , & comentitiis prodigialium pugnarum narrationibus indul-

gebat, quarum lectione otium & ætatem conterere, id verò eſt magno conatu magnas nugas agere, & bonas horas malè perdere: ut omittam, contaminatis plerumque voluminibus pervolutandis,aut præſenti exitio corrumpi animos, aut manifeſtum profligandæ innocentiæ ſubire diſcrimen. Quapropter non infracto, molli, ac enervato dicendi genere delectabatur, ſed quod à virtute colorem ſuccumque duceret, quodque copioſum eſſet, grave, magnificum, cauſiſque forenſibus, ac publicarum rerum adminiſtrationi accommodatum. Legiſtis, Venerem Spartæ mœnibus appropinquantem, ceſto, armillis, torquibus, cæteroque cultu muliebri procul abjecto, ut iniret à Lacedæmoniis gratiam, lævâ clypeo inſertâ, loricâ incluſo pectore, correptâque viriliter haſtâ, eorum Urbi obequitaſſe. Ad eum ferme modum Eloquentiam, non comâ calamiſtris inuſtâ, non pigmentis infuſcata facie, ſed maſculam & obarmatam ad roſtra decet & Forum appellere. Tam bene poſitis palæſtræ literariæ initiis, proximum fuit, ut Aloiſius ſe ad Philoſophiæ adyta, & penitiorem naturæ intelligentiam converteret.

Non ſum multorum opinionis judiciique neſcius,qui hoc genus omne ſtudiorum,tanquam

otio-

Digitized by Google

otioſum & ſterile, carpere atque damnare non deſinunt, iiſque nobilem Juventutem fruſtra laborem impendere invidiosè ac temere criminantur. Irritâ quippe operâ cruciari ingenia flexuoſis illis Philoſophorum cavillationibus, quę ad uſum humanę ſocietatis, vitæque communis fructum nihil demum ſolent ſatis æſtimandum adducere. Imò verò quemadmodum imperiti pugiles, conſumptis umbratili & inani colluctatione viribus, ubi ſeriò eſt poſtea dimicandum, minùs firmi in arena deprehenduntur, iſto perinde modo omnis Philoſophica concertatio, clamores, jurgia, ſeditiones, Curiæ Forique lucem non ſuſtinent; neque ad civilis turbæ ſtrepitum, & concurſationem, rerumque agendarum commodum quidquam validæ opis auxiliique conferunt. Verùm & allucinantur craſſiſſimè, & laboriosè ipſi, dum talia mentiuntur, ineptiunt. Enimvero, ſive ad ſiniſtros vitę caſus ęquabiliter perferendos, ſive ad infenſos fortunæ impetus fortiter propulſandos, nullum firmius quàm ab iis commentationibus petimus munimentum. Earum porro ſubſidiis confirmatus animus, ſecurior quàm Teucer ſub Ajacis clypeo, nullis debilitatur adverſitatum ictibus, nullis obſecundat degenerum cupiditatum imperiis, omnem

rerum viciſſitudinem & inconſtantiam, iniqua & aſpera, iterum jucunda & felicia fortuitorum eventuum, cauta, expenſa, atque proviſa habet. Lautiſſimis hujuſmodi atque pulcherrimis conditionibus invitatus Homodeus, non priùs Juriſprudentiæ cognitioni ſe tranſdidit, quàm Philoſophiæ primùm, ac ſubinde Theologiæ Sacris initiaretur. Ut enim milites nulla re magis, quàm armorum nitore glorientur, non oſtentatione quadam, ſed quoniam quæ lucidiſſima ſunt, ad uſum accomodatiſſima reperiuntur; ſic mentes, quas ad ſuam cotem limamque ſeveriores illæ diſciplinę colluſtrant & exacuunt, ad cauſarum poſtmodum civilium perveſtigationem, non modò ornamenti plurimum, ſed mirum quantum utilitatis apportant.

Profectò ea eſt diſquiſitionum iudicialium legumque dignitas, ut nihil in publicum utilius, nihil ad concordiam, innocentiam, tranquillitatem conciliandam validius ſit nobis aut à natura conſtitutum, aut ab humana ſapientia comparatum. De cujus diſciplinæ divina laude quid magnificentius dicam, quâm quod Heraclitus, qui multò acriùs pro legibus, quàm pro mœnibus judicavit eſſe pugnandum? Etenim ſine mœnibus,

bus Civitates non incolumes ſolùm, ſed abunde felices eſſe poſſunt: at ſine legibus, perturbata atque proſciſſa reipublicæ facie, ſolutoque pœnarum metu, non ſua parentibus authoritas, non liberis reverentia, non obſequium Magiſtratibus, non divinis, non humanis rebus officii ratio, aut concinnitas ordinis ſatis diuque conſtat. Habere hinc legum ſtudia quandam cum Divinitate cognationem veteres edocent Legislatores, qui earum originem ad Deos immortales retulerunt. Equidem à Deo Homine regulas ad vitam exigendam omnium ſanctiſſimas fuiſſe propoſitas, ambigere ſine ſacrilega temeritate non poſſumus. Moiſen etiam ſupremi Numinis alloquio didiciſſe ſapientiſſimas præſcriptiones, quibus Hebraicum populum imbueret, firmiſſimè credimus. Quòd autem Charondas à Saturno, Triſmegiſtus à Mercurio, Solon à Minerva, ab Apolline Lycurgus, à Veſta Zalmoxis, ab Oromaſi Zoroaſter, ab Ægeria Numa ſuas acceperint leges, commenti ſunt ſcilicet viri ſapientes, poſtquam à Deo Hebreis traditam vivendi normam à ſacris literis cognoverunt. Eapropter optimo conſilio Aloiſius adjecit obnixè animum ad legum antiquitatem, diſciplinam reipublicæ, Urbanas & bellicas digni-

tates, jura Sociorum, fœdera, & pactiones cognoſcendas, quæ cum Hypſeus & Octavius Oratores ignorarent, meritò ſunt à Cicerone deſpecti. Facultatis longè operoſiſſimæ ſtadium Peruſiæ confecit, quod eſt nobile in primis omnigenæ doctrinæ, & præſtantium ingeniorum emporium.

Habent hoc illuſtres Academiæ, ut illuc cum præclaris ingeniis, externarum regionum etiam vitia confluant: ſive otium & æqualium convictus animos ſolvat, ſive Adoleſcentum vita procul à parentum conſpectu poſita, quò longiùs abeſt à cenſura, eo fiat in deterius pronior. At ego Peruſino Lyceo ex animo gratulor, quo nempe, hoc educationis litterariæ Alumno, nihil fuit non modò humanæ ſapientiæ gloriâ clarius, ſed cæleſtium virtutum, innocentiæ, concordiæ, probitatis exemplis ornatius. Aderat Aloiſio, quod magnam apud æquales obtinet commendationem, mira morum ſuavitas & elegantia, forma ingenua & liberalis, ſermo ad humanitatem excultus, & ſingulari quadam affabilitate conditus. Quibus rebus efficiebatur, ut quibus facilitate & officiis erat gratiſſimus, eoſdem vitæ probatiſſimæ documentis ad ſui ſimilitudinem facilè alliceret.

Præ-

Præſertim cum Juvenis pietas non eſſet, qualem in multis cernimus, ſimulatâ ſpecie ſumpta ad obtentum, & tempori ſerviens ad hominum opinionem captandam; neque porro putidè ſubtriſtis & ruſtica, & quæ, fulgetri ſimilis, minatur dum lucet, ſed amabilis & ſincera, & quam imitari omnes vellent, nemo laudare non poſſet. Tam affluenter apud parentes jacta, tam feliciter Peruſino in ſolo efflorefcentia virtutum ſemina, debebant aliquando Romæ ad ampliſſimam, cujus ſpem fecerant, laudum & honorum ſegetem matureſcere.

Et Aloiſii quidem ingenium Romę,tanquam Phidiæ ſignum, ſimul aſpectum ac probatum eſt. Dexteritas cum incorrupta integritate, humaniſſimi ſermonis urbanitas cum inculpato pudore conjuncta, conſpicui ſanguinis ſolidæque ſapientiæ præcepta jampridem opinio ſic omnes inceſſit, ut non minùs authoritate judicii admirationem exprimeret, quàm teſtimonio benevolentiæ omnium ſibi voluntates adjungeret. Nam optimi Viri æquabilitatem & moderationem, injurius illi fuero, ſi parciùs laudavero. Obibat officia diligenter, & in purpuratorum Patrum comitatu frequens aderat, non aſſentationi, quod

vi-

viliſſimi Gnathones faciunt, ſordidè abjectèque ſerviens, ſed demerendæ eorum gratiæ, quorum ipſe authoritati atque judicio plurimùm tribuebat. Ea ſpecies veræ erectæque virtutis Innocentii Pontificis ejus nominis Decimi animum vehementer tetigit, permovitque, ut illum Apoſtolicæ, ut vocant, Cameræ Clericatu honeſtaret. Quod impertiti honoris graviſſimum teſtimonium eò ad Viri laudem prolixius fuit, quò latebat neminem, ab eo Principe proficiſci, qui in pernoſcenda æſtimandaque virtute ſolertiſſimus eſſet, & in mandandis honoribus accuratiſſimus. Ampliſſimo honoris gradu, eidemque annexis publicorum munerum Præfecturis tanta eſt laude perfunctus, ut non minor ipſi ex Magiſtratu, quàm ex ipſo Magiſtratui dignitas & ornamentum accreverit. Illum conſulere, illius privatam operam pene quotidie expetere, quotquot domeſticis maximiſque negotiis,aut dubiis cauſarum controverſiis implicabantur. Innocentius ipſe in curarum partem vocare, publicis multiſque muneribus præficere, ſuorum conſiliorum participem & adminiſtrum deligere. Cum verò de Caſtro recuperando agitaret, Homodeum cum primis retulit in virorum compertæ fidei, perſpicacitatis, at-

que

que prudentiæ Cœtum, quem, ut de re difficillima graviſſimaque cognoſceret, conſtituerat. Itaque de re multis cæteroqui ambagibus implexa seriò cogitationem ſuſcepit, dummodo æquitatis candoriſque ſui ſtudium eniteſceret, non admodum reputans, quantum aut moleſtiarum devoraturus eſſet, aut offenſionis & invidiæ ſubiturus: Ita autem cum ejus Judicii ſociis egit, ut, cum calculo & ſuffragatione ſua præclarè multa ſtatuerentur, in alios omnem laudem tranſcriberet. Ea res vel maximè acceptum Pontifici gratumque reddidit; cujus gratia modeſtè habita majorem illi honorem peperit, eoque acriùs, ut primis Romanæ Eccleſiæ honoribus potiretur, publica ſtudia incendebat.

Et civium quidem animos ea præcipuè laude ſibi arctiſſimè obſtrinxerat, quòd in uſu rerũ judicialium, lites cauſaſque forenſes non ſolùm rectè & enucleatè, ſed quàm maximè poſſet expeditè tranſigeret. Non, quæ ſunt Fori artes, moram producere, diſtinere, circumagere, rem trahere, donec diſceptatores, tanquam Siſyphi ſaxum volventes, longo ſufflamine, tricis, & veteratoriis quandoque fruſtrationibus miſerum in modum excruciati, perpetuarum cunctationum pertæſi, & immodico-

rum

rum ſumptuum incommodis affecti, ab incœpto deſiſtere, quàm ad iniquas conditiones adduci compellique malint. In dicenda autem ſententia, apertus animi & inturbidus, refugiebat amiculis & integumentis dicta involvere, & ambiguis reſponſis torquere judicia, ac moleſtiam faceſſere in deterius ſuſpicioſis. Omnes demum, ut erat impensè officioſus, paratiſſimè excipiebat; & licet de rebus leviſſimis ſæpius obtunderetur, neutiquam tamen à tranquillitatis ſede dejecto animo, benignas omnibus præbebat aures, ut nemo ſuſpicari poſſet, illi quantavis curarum mole diſtento, gravem aut odioſum interveniſſe.

Atque iis profectò cauſis nihil eſt demirandum, cum inter Vaticani Senatores ab Innocentio Pontifice adlectus eſt, ſumma in illum ſtudia hominum exarſiſſe, ſublatoſque ubique plauſus, inuſitato quodam ſenſu, ac veluti fremitu impotentiâque lętitiæ. Geſtiebant in maxima celebritate & luce verſari, quem ſcirent optimum innocentię patronum, fortiſſimum juſtitiæ vindicem, cuſtodem integerrimum honeſtatis. Neque enim opinione ſolùm virtutem complexum, ſed ſtabili quadam perpetuitate & conſtantia ſic inſtitutum, ut, cum intimè noſceret quid deceret, nihil

ab

ab ea mentis inductione ejuſdem mores & vita diſcreparent. Quare vox erat una Civitatis Homodeum omnibus abſolutiſſimæ virtutis præſidiis ad illud faſtigium evectum, magnumque Purpuram non tam feciſſe, quàm inveniſſe. Et hæc ſanè de viro Optimo non aſſentatore & aulico lenocinio, ſed veriſſimè prædicabantur. Quid enim? Num poſt illam dignitatis acceſſionem quidquam putatis priſtinæ humanitati deceſſiſſe? Num illi ſuperbia, agnatum magnis mentibus vitium, ſui quidquam fumi & caliginis affudit? Num cœpit proinde publicis curis remiſſiùs affici? Imo verò nullam moleſtiam ſubterfugere, nullum recuſare onus, laborem nullum declinare, quin eò obnixiùs graviſſimis muneribus operam addiceret. Elationem certè animi omnem, tum quadam ſeveritate judicii, tum ſuopte ingenio in diverſum actus, faſtidiebat: nam arrogantiam, & faſtuoſam vultus aſperitatem etiam in benefactis odium gignere, certum habebat. Scio, nihil eſſe tam ſanctum & intemeratum, quod lividæ cenſuræ aleam non ſubeat, ab iis præſertim, qui quorum laudes imitari negligunt, eorum famam feſtinant inceſſere, eò infeſtiores alienis virtutibus, quò impenſiùs amant vitia ſua. Obſervatum tamen

eſt & diligenter animadverſum à multis, hujuſmodi obtrectatores in Homodei vita vix quidquam, ut Momus ille ſandalium Veneris, habuiſſe quod carperent. Id apertiùs innotuit in interregni decurſibus, quando licentiùs optimos quoſque ſolet maledicentia impetere in Civitate, ut ajebat ille, omnium gnara & nihil reticente; ſi dixiſſet multorum inventricem, probaſſem magis viri judicium.

At enimvero inter omnes Aloiſii virtutes, quę pulcherrimum, in modum Gratiarum, circumducebant chorum, palam eſt ſingulari laude eluxiſſe liberalitatem cum pietate ac Religione conjunctam. Pulcherrima ſanè eſt Chriſtianæ liberalitatis conditio, ad honeſtos pioſque uſus divitias convertere, quas alii ad illecebram & invitamentum laxioris vitæ detorquent, alii ad alenda vitia quaſi pabulum congerunt. Nam qui laborioſè partas & abundanter coacervatas ſordidè cuſtodiunt, & pecuniâ, ut pueri calculis, ad numerandum ſolùm utuntur, eos argutè ſimul & verè ſolis digitis opulentos neſcio quis apud Lucianum nominavit. Jamvero Aloiſii de omnibus largiter benemerendi ſtudium ſic excelluit, ut ad hujus exempla laudis non exornanda prolixiùs, ſed ſummatim recenſenda, cuivis quamlibet

libet copioſo & exercitato ſit oratio defutura. Nihil profectò de ejus liberalitate atque magnificentia dici poteſt, quin facta omnes omnium voces exuperent. Semper foras ejus clementia ſpectabat, ſemper velut ex alto proſpiciebat, ut ingenuas familias fortunis ſuis ejectas erigeret; ut Puellas, vulgandæ pudicitiæ periculo exemptas, honeſtis matrimoniis collocaret; ut non obſcuro loco natos præclaræ indolis adoleſcentes, per anguſtiam rei familiaris degeneri ſolutos otio, literis excolendos traderet; ut Religioſorum hominum cœtus, honeſtiſſimas fœminas, eruditione præſtantes viros, ab extremæ egeſtatis ſordibus vindicaret. Nunquam illum fovendæ virtutis ſtudium, nunquam voluntas juvandi deſtituit. Aderat verò beneficiis affluenter collatis frons lætiſſima, & ea benignitas vultus, quo non ſolùm eadem non exprobraret aut repeteret, ſed omnem aditum obſtrueret redituris. Equidem ſi de ſingulis dicere pergerem, qui ad hujus beneficentiam, tanquam ad portum, ab iniquioris fortunæ æſtu ſe receperunt, tempus me quàm res longè maturiùs deſereret. Inſtar omnium fuerit, quod omnium ferit oculos, animoſque in admirationem rapit, Sancti Caroli Borromei Cardinalis

lis & Antiſtitis Mediolanenſis in via Flaminia Templum,ad ſummum ſplendorem incredibili auri profuſione perductum. Ornatiſſima Ædes, concinna deſcriptione dimenſa, largo conſperſa lumine, triplici teſtudinato fornice, Sacellis aptè exſinuatis, editiſſimo ad oculorum conjectum librato tholo, adeuntium animos vi quadam ſubita ad colendam ſupremi Numinis excitat majeſtatem. Quid dicam Spartano, Punico, Lucullæo marmore conveſtitas aras? quid auro illito collucentes arcus? quid abſidem, tholum, & teſtudinum connexus picturâ elegantiſſimâ illuminatos? Frons ipſa Templi, quâ Tiburtino inducto marmore, quâ mundiſſimo fulgens tectorio præaltas Columnas Corinthiis epiſtiliis ornatas exhibet. Ad Urbis nitorem, & viæ Flaminiæ magnificentiam exporrecta eſt latiùs area, & ad Templi latera geminæ æquali ſtructura adnexæ Ædes, quæ ſacros Miniſtros, & Romam Mediolano peregrè adventantes recipiant; ad eos alendos detinendoſque annuis proventibus affatim conſtitutis. Ad tantam, tamque præclaram univerſi operis molitionem, res eſt compertiſſima, Homodeum ſeptuaginta aureorum millia & eo amplius erogaſſe. O religioſam Principis optimi ma-

gnifi-

gnificentiam! O ſtudium Religionis ſplendidum, regaliterque magnificum! Quantam etenim liberalitatis eſſe commendationem neceſſe eſt, cum optimi rerum Conditoris, Deiparæ Virginis, & reliquorum Cælitum cultui gloriæque ſe mancipat, ſi ſua eidem laus & pretium non perit; cum privata aut publica humanis uſibus erigit Domicilia; cum ad oculorum defatigationem continentes cubiculorum decurſus in æſtiva & verna conclavia dividit cum periſtyliis, proceſtriis, & menianis, latiſſima includit & exornat atria; cum ampliſſimè Synandriones extendit, receſſu intimo obſtruit Parthenones; cum Muſivi operis emblematis & aſarotis pavimenta diſtinguit; cum etiam de corte, de ſtabulo, de ſuggrundiis & ſtillicidio ſolicita, ſingula operosè expolit ad nitorem, nobilitat opulenter ad pompam, ſolidiſſimè firmat ad ęternitatem. Quantum aſſequatur laudis magnificentia, amplificandę Religionis & ſublevandę Fidelium inopię unicè ſtudioſa, ſi pręcones eidem & admiratores non deſunt, cum opes ſuas non tam effundit quàm perdit, ut Circos, Amphitheatra, Porticus, Palęſtras, Curricula extruat; qualia apud Periandrum viſa laudaſſe dicitur Thales, non tam quòd illa probaret, quàm

ne faſtidire videretur Tyranni opes atque lautitias. Hoc nimirum eſt, magnas divitias largiendo maximas facere. Multò hoc eſt luculentius, quàm aulęis pictis, & textilibus ſtragulis exſaturandis, tortile vexare aurum. Longè hoc ſplendidius, quàm popinas Saliares, Alexandrinas, & Sybariticas menſas inſtruere, cum longa ferculorum ſerie, cum ſciſſorum & pręguſtatorum agmine; ut pręteream hìc moriones, planos, mimos, pumiliones, Aularum, ut vocant delicias; portenta, labes, & dehoneſtamenta veriùs dicerent.

Neque verò Homodei liberalitas ſe Romę tantùm, ubi publicis atterebatur curis, continuit. Tuſculanam etiam Urbem locupletavit, quò animi gratiâ per Autumnales ferias concedebat. Quos autem hìc, Auditores, ejus magnificentię fructus expectatis? Ædeſne ad ruſticandum quadrato extructas lapide, diętas maculoſo lucentes marmore, ambulacra picturis varia, ſolaria, hypetra, inambulationes ſubdiales platanonibus inumbratas? Num buxo myrtoque marginata, & tonſilibus opaca fruticetis Xiſta mente concipitis? Num complicatis, & in gyrum aptè decidentibus ramis arborum, obvoluta conopea? num labyrinthos, topiaria, piſcinulas me-

meditamini? Num demum fontes cogitatis, vel erratico ſequacium arbuſcularum illapſu protectos, & propiùs ad naturæ ingenium è vivo manantes pumice, vel imbricatis teſtulis exornatos, cum Atlantibus & Telamonibus ad arcuum latera, cum Tritonum buccinis, Hippodelphinis, & Nympharum agmine, repandis conchis invecto? At enim apage hinc Adonios hortulos: omnis Phæacum mollities procul faceſſat. Non virilem modò liberalitatem, ſed perpetuo quodam fœdere pietati nexam, Religioni, quemadmodum dixi, deſponſam ſuſpicimus, extollimus, prædicamus. Ad veteris Tuſculi latus, Boreæ flatibus oppoſitum, ubi jugi aſperitas in planitiem molliter pateſcit, Templum Sancto Romualdo, Eremicolarum Inſtitutori ſanctiſſimo, ſacrum erigitur. Cœnobitarum ædiculæ, certis intervallis diſcretæ, eidem adjacent. Verenda loci facies, ſupellectilis ſacræ mundities, ſolitudo, ſilentium, Religionis ergo illuc ventitantibus tenerrimos pietatis ingerunt ſenſus. In hoc Sanctuarium à publicis curis ad honeſtam laxationem receptus Homodeo erat. Hìc illi nova adaperta ſunt, quæ decurreret, ſpatia liberalitatis. Etenim, ut prætermitteam perturbatas ſacræ illius Familiæ domeſticas

rationes ab Aloiſio reſtitutas, collabentis ædificii partem redintegratam, victui & quotidianis ejuſdem uſibus perennitèr ſubminiſtratam pecuniam; rationem inſuper iniit, quemadmodum in poſterum etiam univerſi Conventus ſecuritati commodiſque proſpiceret. Anguſta Aſcetarum cubicula, pro ejus inſtituti hominum conſuetudine, nemus tanquam ad cuſtodiam obibat undique. Sed rubis & ſilveſtri frutice conſitum ſepimentum perrumpebant facilè fures & viatores, cum aſſiduo non rei ſolùm, ſed quietis, quâ potiſſimùm illa Sacra conſtant, intertrimento. Itaque Homodeus laxiorem ſilvam, & multis locis glareoſi ſoli tenacitate ad inædificandum difficilem, perpetuâ lateritii muri coronâ concluſit; & ſtabili munimento beatiſſimum Religioſorum hominum otium aſſeruit. Tam prolixæ liberalitati referebant illi vices convictu & alloquio ſuaviſſimo, quo Princeps humaniſſimus præter modum lætabatur. Cum iis totos dies agere, Pſalmodiæ intereſſe, cibum ſumere, ac piis ſermonibus, cujuſmodi epularum nulla illi ſatietas, menſam condire. Has ille agebat ferias. Sic animum urbanis negotiis ſubductum reficiebat. Memini legere, Scipionem Africanum, cum publicæ invi-

diæ

diæ cederet, apud Linternum Campaniæ vicum, villam ad arcis munitiſſimæ ſpeciem extruxiſſe. Vallis, turribus, propugnaculis, ipſas delicias feroces fecerat; ut pateret, non Lucullum aliquem aut Apicium, ſed everſorem Carthaginis ruſticari. O Annibalem feliciſſimum, ſi ex Scipione, quemadmodum bellandi artem diſcere neceſſe non habuit, ſic otia didiciſſet. Quid autem ad eam Africani laudem Homodei pietas, religio, liberalitas, vel dum ruri degens, agrorum amęnitate, & Cæli liberioris hauſtu, rerum publicarum procuratione contractum animum explicaret? Et his quidem virtutum adminiculis probè ſuffultus, ingraveſcente jam ætate, ad finem vitæ mortalis perductus eſt; cum antea, ratione totius anteactæ vitæ à ſe diligenter repetita, noxarum confeſſione expiaſſet animum, & extremis Chriſtianæ Religionis ſubſidiis ad capeſſendam æternitatis viam muniviſſet. Nolite hic, Patres, expectare, ut, quantum detrimenti ex ejus interitu reſpublica acceperit, largè commemorans, non adhuc obductam veſtri vulneris cicatricem inclementi manu reſcindam. Dolendum equidem huic Civitati, tam inſigni tamque conſpicuo ſublato lumine. Dolendum Optimo Pontifici, qui tam

duris temporibus, tanta fide atque ſapientia præditum Conſiliarium amiſerit. Vobis præſertim dolendum, non tam Patrono, quam Parente, & amantiſſimo amplificatore veſtræ dignitatis adempto, qui & Familiam veſtram tot annos patrocinio tutatus eſt, & opinione veſtræ virtutis atque ſapientiæ, vos graviſſimis curis, & conſilis ſuis regendis adhibuit. Verùm ut nihil antiquius habere debetis, quàm ut ejus memoriam ſanctè tueamini, ſic vos ejus laudum reputatione componere par eſt veſtros animos, vultuſque mœſtitia prægravatos erigere. Quid enim illius ſorte invidendum magis, qui perpetuo innocentiæ atque pietatis ſtudio tam ſedulò ſe ad vitæ exitum comparavit, ut quod ſemel neceſſarium eſt, ſemper illi eſſet tempeſtivum; ipſam verò vitam in anguſtos terminos naturæ neceſſitate coactam, præclarè factis ad immenſam futuri temporis longinquitatem produceret?

ORA-

Digitized by Google

ORATIO VIII.

IN FUNERE

DOMINICI PUTEOBONELLI

Ordinis Prædicatorum, ſacri Palatii Apoſtolici Magiſtri.

Habita in ejuſdem Ordinis Templo Deiparæ Virginis ſupra Minervam.

SPecioſè juxta verèque à Platone dictum accepimus, eam eſſe virtutis pulchritudinem, ut, ſi exhibere ſe ſpectandam mortalibus, ſuique copiam facere poſſet, incredibilem in modum omnium animos ſui admiratione defigeret. Quis enim non illico ſe ad illam lucem con-

Digitized by Google

verteret? Quis ab illa formæ dignitate, nitore, elegantiâ non jucundiſſimè caperetur? Sed quoniam longè aliam liquet eſſe Virtutis ſpeciem, atque illam legimus à Xenophonte deſcriptam, Matronam procero corpore, honeſta facie, verecunda fronte, regali habitu inceſſuque; eam ob cauſam perpaucos illa laudum ſuarum præcones, vix ullos nanciſcitur amatores. Cæleſtis ipſa cæleſtes hominum animos, immortalis ipſa immortales colit; intus habitat; ibi regnum obtinet; ibi occultè explicat humanæ avaritiæ ignotas opes. Factum tamen ad rem noſtram eſt ſanè percommodè, ut quæ, ab omni corporum admiſtione ſejuncta, nativi decoris lumen nequit ingerere, in ſummę pręſtantię viris vivas quaſdam ſui imagines ſpiranteſque ſubſtituat, quibus & ſtudia noſtra ſibi demereatur, & noſtras ad illorum imitationem mentes inflammet. Intellexerunt hoc, ut hujus generis multa, Poetæ: qui in Achille non tam egregium bellatorem, quàm fortitudinem ipſam, in Neſtore non tam omnis divini humanique juris conſultiſſimum ſenem, quàm ipſam prudentiam, in Ænea non tam Ducem impensè pium, quàm ipſos veræ pietatis vultus adumbrandos ſibi propoſuerunt. Quapropter agite, Patres ampliſſimi.

Eſt

Eſt quo aliquam in hoc mœſtiſſimo munere à vobis gratiam ineam. Eſt quo erigatis animos, & fortibus ſolatiis ægritudinem veſtram leniatis. Aptiſſimam dolori veſtro allevationem exhibeo. Quam autem, niſi vivis expreſſam coloribus imaginem veræ virtutis atque ſapientiæ in Dominico Puteobonello, Familiæ veſtræ fulgentiſſimo lumine? Religioſiſſimum Virum licet in cæleſtem patriam præmiſſum potius quàm amiſſum, adhuc tamen graviter moleſtèque ferimus oculis eripi amantiſſimæ Civitatis. Neque verò aliter acerbiſſimo caſu perculſum veſtrum Ordinem ſentio, ac matrem illam Gracchorum Corneliam, florentiſſimis filiis per civilium diſcordiarum æſtus amiſſis. Conſtans verò illius in me perpetuæ benevolentiæ ſignificatio facit, ut cujus collaudandi finem nullum facere deberem, de eodem ſine lacrimis & mœrore cogitare vix poſſim. Quamvis autem ab omnibus meditandi ſcribendique ſubſidiis imparato triſtis hæc mihi præter omnem expectationem neceſſitas ingruerit, neutiquam tamen tenuitas noſtra religioſiſſimi Viri gloriæ officiet. Omni verborum delectu nobilius illi prçconium facta contexunt. Habent illa vocem non languentem & evanidam, ſed ſolidam validamque, & cui

Thea-

Theatrum non intra hos parietes circumſcribitur, ſed in omnium animos, apud quos aliquo eſt in pretio vera præſtanſque virtus, latiſſimè extenditur.

Gentis Puteobonellę natale ſolum Savona eſt, Liguriæ Oppidum in primis illuſtre, & mari proximum. Loci opportunitas externis mercibus lætam, admirandi operis munitiones tutam ab hoſtibus præſtant. Anguſtias agri, quem hinc mare, hinc Appenninus protendi prohibent, civium gloria amplificat. Duo illa edidit Vaticani lumina, Julium II. & Siſtum IV. Pontifices Maximos, qui rem Romanam, & Summi Sacerdotii Imperium naviter ampliſſimèque illuſtrarunt. Urbem nec murorum ambitu, nec incolarum frequentiâ admodū amplam æſtimantibus prodigii ſimile fuerit virorum numerus, domi militięque illuſtrium, quorum alii aliis gloriæ facem, ut lampadem olim in circo certantes, per manus tradiderunt. Nulla Civitas in genus mortalium beneficia congerens longiores manus habuit. Dubitatis? Americanum Orbem interrogate; Savonę debet, quòd notus eſt. Nimirum ea ex Urbe, tanquam ex nido, albis vere fauſtiſque avibus evolavit, aquilas omnes tranſgreſſus, Columbus ille, qui dimidia ſui parte latentem naturæ

fa-

faciem rem publicam fecit. Itaque tanti viri memoria non marmore, aut æneis ſimulacris, quæ extrema eſt reliquorum ambitio, ſed donec opulentiſſima ſteterint regna; donec vaſtiſſimæ provinciæ nobis ſervient, perennabit. Verùm popularis ſui nomen decuſque eò magis antecellit Dominici gloria, quò nobilius eſt, orbem implere virtutibus, quàm detegere. Generis claritas, quæ totam in pleriſque laudationis ſeriem ſolet conficere, in egregio hujus *Viri* laudum comitatu, acceſſionis & parergi inſtar habuit. Faceſſat hinc vanus ille, ſolidæque virtutis robore deſtitutus ſplendor nobilitatis, nihil plerumque diſſimilis pompæ Cenotaphiorum, quæ *intus* inania, præclara nomina, vetuſtas ceras, *illuſtres* teſſeras foris oſtentant. Minimum *in* Dominici cenſu fortuna negotii habet: ſuis *ille* opibus dives, relegato titulorum ſtrepitu, rejectis ambitionis phaleris, æſtimandus eſt. Quamvis cognatione & propinquitate Riarios aliaſque Familias perilluſtres attingeret, quamvis ab ipſo Julio II., de Sacro Vaticani Imperio præclariſſimè merito Pontifice, partem aliquam nobiliſſimi ſanguinis traheret, adhuc ſapientiæ & virtutum ornamentis effecit, ut longè ſplendidiora eſſent monumenta laudum, quæ in ſuam

ipſa

ipſe gentem intulit, quam quæ ampliſſimè ab eximiis Majorum geſtis acceperat.

Neſcio qua vi ſiniſtra contingat (contingit autem ſæpiſſime) ut Majorum gloria Nepotes inertes faciat; nec parentum decora exaggerare virtutibus poſteri degeneres admodum ſatagant, ſed potiùs vel ſub eorum præclarè geſtis tanquam ſub umbra acquieſcere, vel quidquid inde ſecundæ exiſtimationis partum eſt, per ſocordiam luxumque decoquere. At enimvero Dominicus, vix faſciolis & cunarum crepundiis abdicatis, mira indolis maturitate vitæ mortalis curſum eſt auſpicatus: ingenitique à natura ignes ad bonam frugem in primula ætate ſic eluxerunt,ut quò minor ætas aderat, eò gratior obveniret ubertas. Non eſt in parentum manu quales naſcamur:eorum tamen & inſtitutorum eſt poteſtatis, quales efficiamur. Abunde multa de Republica adminiſtranda Platonem ſcripſiſſe nemo unus ignorat: ipſe tamen nunquam attigit magiſtratum. Sciſcitanti cuidam quam ob rem id ageret, Quoniam, inquit, utilius eſt Civitati multos inſtituere Cives idoneos, proboſque Senatores, quàm Rempublicam regere. Pręclarè etiam Eteocles, cum Spartæ Ephorum ageret, Antipatro poſt victoriam poſtulanti pueros

ob-

obſides quinquaginta, nullis minis adduci potuit, ut conditionem patriæ gravem & detrimentoſam futuram acciperet: duplo potiùs numero ſe viros daturum; nam pueros, ſi externis moribus molliter educari contingat, ſeveriorem Lacedæmonum diſciplinam poſtea non laturos. Et id quidem in iis, quibus eſt vis mentis alacrior, magis cavendum. Præclara ingenia, utramlibet vergant in partem, magnam vim afferunt. Civitatum Conditores optimi, improbique everſores eximio plerumque animo, minimèque vulgari juxta fuere. Magni refert quò magna indoles impetum flectat, perinde ut plurimùm annonæ intereſt, quo pacto ingens vaporum copia nubibus collecta ſolvatur; quæ ſi attemperatè in imbrem decidat, magnam fertilitatem, ſi effusè torqueatur in grandinem, perniciem ſummam apportat. Ab ea cura pios cæteroqui & induſtrios Dominici parentes Pueri indoles abſolvebat. Majoribus aſſurgere, iiſque in omnibus ſe pręſtare morigerum, nihil contentiosè, nihil per iracundiam agere, naturâ priùs, quàm diſciplinâ perdidicit. Suopte ingenio ad omnia pronus pietatis officia, ac Cælitum Reginę tenerrimo quodam ſtudio addictus, in ædium receſſu depictam ejus imaginem colere, floſcu-

culis atque tæniolis exornare inſtitit; ſæpiuſcule interdiu ante illam procumbere, diſſolvi fletibus, ſuſpiriis amanter incendi. Eidem verò non modò quotidianum ſupplicationis penſum ad calculos coronarios perſolvebat; ſed, cum ſacris conſuetiſque precibus præfixum tempus appeteret, ultro occupabat parentes adire, ſolicitum impulſorem cum illis agere, modeſtè fratres ad cœtum celebrandum, domeſticos naviter cogere. Ea res parentes advertit, ut Pueri ardorem illum in magnæ olim virtutis præſagitionem acciperent, tantæque ſuavitatem indolis inſatiabiliter exoſcularentur.

Ex horum imperio, ne mentis erectæ vigor per otium hebeſceret, in Præceptorum doctrinâ & virtute præſtantium diſciplinam traditus, incredibili diſcendi proficiendique alacritate ad Literas acceſſit. Equidem apparuit non ſoli canitudini comitem adjungi Sapientiam. Ut enim acri ingenio, probèque à natura ad intelligendum comparato utebatur, minimo negotio tam feliciter in iis ſtudiis, quibus animi ad humanitatem expoliuntur, proceſſit, ut non ſolùm æquales ſuos facilè antecelleret, ſed magiſtrorum expectationem, & ipſa parentum vota præverteret. U-

trum

trum verò magnitudine ingenii, an elegantiâ modeſtiſſimæ indolis, omnium, quibuſcum ageret, animos vehementiùs attraheret, haud facilè diſcerneres. Novis certè doctrinæ incrementis in dies adoleſcens Pueri virtus, mira naturæ feſtivitate condita, nulli incidebat in oculos, quin ſimul in animum illaberetur. Præcipua diſcentis cura, quæ à Præceptoribus audiret, non in aurem ſolùm, ſed in animum altè demittere. Illuſtria in primis Sapientum dicta memoriæ tradere, quibus ad vitam piè ſanctèque informandam proficeret. Eas cordi intimo tabulas inviolabiles figere, ea integritatis amuleta ſeriò verſare, ut ſe fortiùs muniret adverſus vitiorum contagem, quæ herbeſcenti ætati quò blandiùs obrepunt, eò tenaciùs inoleſcunt. Meritò ſiquidem quantamlibet in literis progreſſionem non inutilem dumtaxat, verùm etiam injucundam putabat, ſi eâ causâ remiſſiùs aut pietatem coleret, aut innocentiam tueretur. Quàm prolixo autem pietatis ſtudio flagraſſe exiſtimem integerrimum Puerum, qui nullam vitæ partem ſe beatiùs tranſigere prędicabat, quàm cum vel ſacrificanti intereſſet, vel animi maculas ingenua confeſſione detergeret, vel cæleſtis menſæ Pabulo reficeretur. Ullamne ſibi diu-

diuturnam vel cum leviſſimis labeculis aut pacem aut conſuetudinem intercedere pateretur, qui, ſicubi à legis divinæ præſcriptionibus vel latum unguem deflexiſſet, ſubductis quotidie calculis ſeverè inquirebat: qui parentes, adlectoſque ſibi monitores viros graviſſimos crebrò adibat, inſtabat precibus, non ſine lacrimis obteſtabatur, ut in ſuæ vitæ lapſus animadvertendo vindicandoque ſtrenuè agerent, minimùm aut pudori fortaſſe ſuo aut ætati parcerent, nihilque vellent prætermiſſum, quo melior fieri ab iis poſſet, quos opitulari ſibi maximè omnium & poſſe & debere intelligeret. Qui tam rigidum morum ſuorum cenſorem ſe gerebat ac vindicem, eum facile eſt judicare, quàm accuratè eorum ſocietatem refugeret, qui aut aliorum candori labem aſpergere, aut alienam virtutem mordacibus cavillis infeſtare, partem ſcilicet urbanitatis ducunt. O invidendam educationem! O lubricæ ætatis flexum præclarè inſtitutum!

Jampridem Dominici animus, fallaces inſidioſæ voluptatis illecebras pertæſus, omnique fortunæ cenſu major, mortalia ſenſim faſtidire, fluxarumque rerum inanitatem pro nihilo habere cœperat. Nullam in corporis ob-

le-

lectamentis ſinceram jucunditatem, in divitiarum copia nihil ſolidi, in laborioſa ambitionis indagine nihil bonæ fidei ineſſe didicerat. Preterea honeſtiſſimus in patria locus, amplæ domi opes, ingenii tum mira ſuavitas, tum excellentia ſingularis, quæ ſanctioris vitę conſilia remorari ſolent, ut indulgentiſſimo ejuſmodi bonorum diſpenſatori Deo arctioribus vinculis ſe adſtringeret, generoſam indolem acriùs incitabant. Quod ſi res ſuas propriis, ut moris eſt, emolumentis, & ad privati compendii libellam metiri vellet, nihil ſuis rationibus quęſtuoſiùs fore ſtatuebat, quàm ut, quæ liberaliter à Deo acceperat fortunæ natúræque beneficia, eadem virili contemptu abdicando non tam amitteret, quâm pretioſiora faceret. Hæc reputanti minimùm deliberandum fuit, ad quæ ſe potiſſimùm caſtra reciperet. Cum etenim, conſpicuæ ſapientiæ & ſingularis opinione virtutis, veſtræ, ampliſſimi Patres, Familiæ plurimùm tribueret, ad veſtram teſſeram & lectiſſima ſigna pleno gradu ſummaque ánimi contentione convolavit. Non erat neſcius, nullas eſſe objectu interminati maris tam remotas disjunctaſque terras, nullas ab hominum commercio omnique humanitate tam alienas nationes, quò non

M ſpe-

ſpectatiſſimi hujus Cœtus rerum geſtarum fama pervaſerit, cæleſtis doctrinæ lumen affulſerit, magnique impenſi labores nomen fructuſque veræ Religionis intulerint. Non ignorabat, eximia ſanctitate viros, Cælitum faſtis adſcriptos, erectis ubique opulentiſſimis aris templiſque, honoribus Deo proximis impertiri. Apud vos verò exortum lucidiſſimum illum doctrinæ Solem ad diſſipandas errorum tenebras, veritatis radios latè diffundere. Callebat optimè eam hujus eſſe Familiæ amplitudinem, ut nobiliſſimis Civitatibus innumeros dederit Sacrorum Præſides, Paſtoreſque vigilantiſſimos, Patrum purpuratorum Ordinem ſummę præſtantiæ Senatoribus perampl è auxerit, ipſamque Pontificiæ majeſtatis ſedem atque faſtigium iis viris occupaverit, qui vel admirabili ſanctimoniæ luce cæleſtes in terris honores obtinuerunt, vel clariſſimorum operum magnitudine & copia ampliſſimè ſunt de re Chriſtiana Romanaque Religione promeriti. Quò autem me veſtrorum, Patres, decorum fulgor abripuit? Video laudationem hanc veſtram, æquiſſimam illam quidem, imo longè à veſtrarum virtutum dignitate diſtantem, ſuſceptæ à me Dominici Puteobonelli coornandi cauſæ obeſſe plurimùm.

mùm. Quid enim? Cum talis ac tanta ſit veſtri Ordinis dignitas, cum in tanta ubique gentium luce verſetur, in eundem cooptatum juvenem alioquin undequaque ſpectabilem, aut obſcurè deliteſcere, aut in aliquo vix eſſe numero, ut de illo magnificè ſentiam, neceſſe eſt. Inſignis univerſi Cœtus claritudo privatam unius gloriam obruet; nec ſanè poterit in veſtro hoc ſplendidiſſimo, ut ita dicam, Cæli orbe, facis recenter additæ jubar excellere. Itane verò? At ego hoc ipſum dedito ſtudio requirebam, ut in arctiſſimum, quemadmodum videtur, locum devecta oratio elatiùs, clariùſque ad inuſitatam Dominici laudem emergeret. Enimverò cum in hunc doctiſſimorum hominum Conventum innumera confluant ornamenta; cum ea ſit ſanctiſſimæ hujus diſciplinæ temperatio, ut eidem infinitum quiddam bonæ artes, Urbium felicitas, Religio, ſaluſque publica debere ſe fateantur, quantam, amabo vos, oportuit virtutis exſuperantiam eſſe, quantam doctrinæ, integritatis, prudentię, laudumque cæterarum complexionem nexumque mirabilem, quarum præſidio Puteobonelli dignitas & authoritas inſigniter prolixèque potuit, vel ubi omnes eminent, eminere? Ea eſt Oceani vaſtitas; ut

ingentium aquarum fluvios nec abſcedentes ſentiat, nec remigrantes. Scilicet vel magna negligit quod eſt maximum; & inhexauſtæ opulentię laus eſt, ignorare opes ſuas. Nihil arbitror me à recto rerum judicio & re ipſa diſcedere, ſi veſtram, Patres, Societatem Oceano, ut molis laxitate, ſic varietatę illuſtrium titulorum, verarumque divitiarum copiâ ęquaverim. In hunc quippe Ordinem ſupremi Numinis indulgentia tot decorum honeſtamenta concluſit, ut profuſiſſima eorum largitas in omnes redundet, & in immenſos fructus uſuſque publicę felicitatis exuberet. Et quemadmodum flumina, novo quodam tributi genere, Oceano mancipant nomina ipſa quę perdunt, non aliter ſublimia quantumvis ingenia, ubi in hos ampliſſimos ſinus fluxere, veluti in quadam pelagi infinitate, non modò quæ advexere diſperdi, ſed ſua reticeri nomina, ſui memoriam extingui manifeſtò clarèque percipiunt. Quæ cum ita ſint, per quantam, iterum rogo vos, virtutis ingeniique granditatem Puteobonellus obtinuit, ut in tali tantoque Cętu, non dicam noſci, quod non exiguæ eſſet laudis, non probari, quod eſſet ad dignitatem ſatis, non commendari, quo nihil eſſet ad gloriam plauſibile magis & ſplen-

ſplendidum, ſed excellere etiam oſtentarique potuerit?

Vos ego, Patres, vos præcipuè, egregii Ordinis Moderatores, teſtes appello. Vos in ſolenni Academiarum celebritate ſacris illum literis publicè tradendis præfeciſtis. Vos exploratæ ejus fidei illuſtrium Cœnobiorum gubernacula commiſiſtis. Veſtris de ſingulari ejus virtute atque ſapientia edocti conſiliis Summi Pontifices ad eos honorum gradus præſtantiſſimum virum extulerunt, quos Familiæ veſtræ ab Apoſtolica Sede liberaliter addictos atque deſponſos, eximię, qua polletis, pietatis atque doctrinæ apud omnes teſtimonia, ſumma cum laude retinetis. Neque enim eas dignitates aut magnarum neceſſitudinum adminiculis, aut ex aulico ingenio fideque, prenſando aſſentandoque eſt conſecutus, ſed vitæ probatiſſimæ exemplis, & diuturno, quod eſt unicum virtutis alimentum, ſudore parta opinione ſapientiæ. Ut enim primùm, divino concitatus afflatu, ab infelicibus ambitionis humanæ ſtipendiis ad Chriſti ſe vexilla traduxit, diſciplinarum ſtudia tam celeriter ſerioque arripuit, ut nihil eum fugeret quod eſſet perceptione dignum, & in quo collocandum ſibi laborem eſſe ſtatueret. Ad inti-

ma igitur doctrinarum adyta, ſacroſque Theologię fontes hauriendos admiſſus, tantùm illico profecit, quantùm potuit is, qui peracre judicium, erectum ingenium, inexplebilem cupiditatem ad exquiſitiſſimam optimarum artium cognitionem attulerat. Non occultis & fallentibus incrementis, quemadmodum procerę arbores adoleſcunt, ſed magno contentoque gradu ad omnem humanarum divinarumque rerum intelligentiam provehebatur in dies: earumque hauſtu non leviter, quod plerique faciunt, ſumma labra tingebat, ſed cyathis, ut ajunt, coronatis cupidiſſimum animum recreabat. Florentiſsimis Italiæ Civitatibus meritò me gratulari licet, apud quas implexa naturæ arcana divinaſque literas confertiſsimâ eſt Auditorum frequentiâ & omnium admiratione interpretatus. Debuit profectò qui jamdiu ſe in domeſtico pulvere athleta exercuerat, in illa quaſi celebritate Olympiorum pentathli coronâ, plauſuſque ex omnibus edito ſpectaculis inſigniri.

Non illi ſubauſtera & aſpera erat ſapientia, nec verò gloriæ affectandæ & colligendis rumuſculis ambitioſè venalis. Verendam illam exhibebat & gravem, nativo, non aſcito ſpectandam ornatu, ſic demum temperatam, ut

nec

nec ambitionem fugitans negligentiam pareret, nec ſtudioſa dignitatis quidquam de humanitatis laude decerperet. Levitatem certè, ineptias, fucum, ſcurrilitatem oderat quàm maximè, graviſſimi Solonis effati memor, vetantis in foro fieri rem divinam. Aderat, qua nulla gratior Sapientię comes, innocentia morum, probitas inculpata, pudor ingenuus, mirumque alienæ ſalutis procurandæ ſtudium, quo fiebat, ut nunquam ad eum quiſquam accederet, qui non ad vitam ſanctè inſtituendam incenſus paratiorque recederet. A jucundiſsimo literarum otio ad illuſtris Cœnobii regimen capeſſendum utilitatis publicæ ratio, & Moderatorum imperium nihil minùs cogitantem abſtraxit. Non eſt, quòd collati honoris prærogativâ inſolenter elatum ſuſpicemini, quem conſtat nihil in vita tuliſſe moleſtiùs. Quid autem obſiſtendo retinendoque apud eos proficeret, qui ſcirent Magiſtratum refugientes digniſsimos eſſe qui præſint. Tam gravato præſidere aliis animo cœpit, quam hilari & expedito obtemperare didicerat. Cæterùm procurationem, ad quam invitus acceſſit, ea cum laude geſſit, ut novo inde documento fidem invenerit Ageſilai dictum feliciſſimam affirmantis fore

rempublicam, quæ à nolentibus gubernaretur.

Non ſine cauſa divini Plato vir ingenii Muſicam ad morum correctionem, ſtatumque Civitatis componendum arbitratus eſt magnopere pertinere. Dorici quippe modi inflatos caſtigant animos; Phrygii jacentes extollunt; Æolici perturbationum tranquillant æſtus; Lydii obtuſas mentes exacuunt, & caducarum rerum deſideratione prægravatas ad cæleſtium appetentiam erigunt. Appoſitè idcirco Principem Reipublicæ Phonaſcum dixerim: cujus nempe ſunt partes, eos modos non in voce aut cantu, ſed in civium animis temperare, ex quibus ad certam legem compoſitis jucundiſſimus ille oritur concentus præclarè conſtitutæ ordinatæque Civitatis. Ejus pulchritudinem ordinis in Religioſorum cœtu, qui Puteobonello ſuberant,& agnoſcebat omnes & prędicabant. Etenim cum ejus vita ex ſanctiſſimi Inſtitutoris Dominici norma & præceptis videretur eſſe deſcripta, exemplo, optimo imperandi genere,in ſe intuentes extimulabat. O conventum hominum feliciſſimũ! ubi ad omnem amplectendam honeſtatis partem non tam audiebantur imperia, quàm videbantur. Univerſi profectò domicilii exiſtimatio-

mationi uſque adeo Moderatoris virtus ſuffragata eſt, ut quanta hujus eſſet præſtantia, tantum illius dignitas honorque niteſceret.

Verùm enimverò intra privatæ Præfecturę ſepta concludi tantam virtutem, æquum non erat. Ad publicæ ſecuritatis cuſtodiam, ipſoſque Catholicæ Religionis fines tutandos ab anguſtiis illis divellitur. Ac primò quidem cauſarum ad Orthodoxam fidem ſpectantium Commiſſarii; ut vocant, Socius & Coadjutor adlectus, tum inde earundem Quæſitor Placentiæ renunciatus, uſque adeo vigilis impigræque operæ ſedulitatem Alexandro VII. Pontifici Maximo probavit, ut illum haud ita multò poſt generalem cauſarum Fidei Commiſſarium creaverit. Quo quidem Alexandri judicio nihil arbitror ad optimi viri gloriam excogitari poſſe pręſtantiùs. A vigilantiſſimo quippe Pontifice, & Religionis aſſerendæ multò maximè ſtudioſiſſimo adminiſtrationem,permagni momenti meritò habitam, ei ſolùm delatum iri omnes reputabant, cujus certiſſimis experimentis integritatem, fidem, prudentiam comperiſſet. Nec verò aut ſua ſanctiſſimũ Pontificem opinio, aut reliquos expectatio, quam de ſua virtute eximiam commoverat, falſos habuit. Tam incor-

corruptè ſiquidem ſanctèque graviſſimis difficultatibus implicatum munus obiit, tot laborum impendiis, tantaque animi contentione operi inſtabat, ut à ſummis Pontificibus, & ab eo Eccleſiæ Senatorum Sodalitio, quorum eſt de Fidei cauſis cognitio atque judicium, ſingularem vigilantiæ, dexteritatis, atque prudentiæ laudem reportaverit. At fortaſſe quęſitis interdùm animi laxamentis curarum aſpera interpungebat. Quin ea erat indefeſſæ diligentiæ aſſiduitas, ut ſolam laboris mutationem inſtar refectionis acciperet. Quemadmodum etenim cęleſtes orbes ſine ullo aut laboris ſenſu, aut tædio laſſitudinis, ſuos curſus conficiunt, eadem ratione mentes, quibus expreſſior ſpecies, & propinquior cum Cælo quaſi cognatio obtigit, non modò non defatigari ſe rerum agendarum mole, ſed refici potiùs repararique ſentiunt. Sunt qui ſibi perſuadeant, corporis venuſtatem nativis quibuſdam nævulis commendari. Quin eas ultro maculas adſciſcunt, pulliſque genas floſculis artificiosè dehoneſtant. Nimirum vel ipſius pulchritudinis faſtidio laboramus; &, poſtquam omnia inficiendis vultibus ornamenta conſumpſimus, ſordes in pretio eſſe cœperunt. Longè ſecus, quàm ad ſtultiſſimum hoc vul-

vulgi examen, ſæculique judicium, Religionis forma æſtimanda eſt. Nulla in candidiſſimo ejus vultu exilis eſt macula; ejuſque firmiſſimi ſanguinis flos omnis ſuccuſque vel minima decoloratione corrumpitur. Quò diligentiùs eſt proſpiciendum, ne in tam pura alvearia degeneres noxiique crabrones per incuriam admittãtur;utque excultiſſimus Eccleſię ager non ab exitioſis dumtaxat cicutis, ſed ab inerti etiam filice repurgetur. Mira ſanè Dianæ, quæ Epheſi colebatur, fuiſſe facies traditur: utpote quę Templum ſubeuntibus vehementer triſtari, recedentibus ſuaviſsimè arridere videretur. Præpoſterâ id converſâque operâ factum putem; Sculptoriſque artem fortaſſe, haud quaquam tamen, quod ad hoc attinet, religionem laudaverim. Moratioris inventi fuiſſet, ad Templa accedentes, explicata fronte, lętoque excipere aſpectu; tum adverſus eos, qui è ſacris Ædibus ad profana loca diſcederent, triſtitiam omnem, atque adeo indignationem exerere. Eas commodè laudes Dominicus temperavit & miſcuit. Omnes officiorum intimęque admiſsionis aditus illis explicabat, qui ſe ab erroribus vitiiſque ad meliorem frugem reciperent. Eos quanta maximè poterat benevolentia pro-

proſequi, facilitate complecti, hortamentis erigere, ſuſtentare conſiliis, ad innocentiam divinamque amicitiam conſtanter retinendam incendere. Tametſi verò nihil eidem moleſtius objici poſſet, quàm duriùs in quempiam animadvertendi neceſsitas, non idcirco ignorabat, quod ſapienter eſt à Cicerone dictum, ita probandam eſſe manſuetudinem atque clementiam, ut adhibeatur Reipublicę causâ ſeveritas, ſine qua Civitas adminiſtrari non poteſt.

Sed tanti viri glorię cumulum adjecit, qui illum ſacri Palatii Apoſtolici Magiſtrum pronunciavit Innocentius XI. Pontifex Maximus, tum acerrimus cultor, tum egregius æſtimator veræ virtutis. Ad eum honorem tanta omnium Ordinum approbatione & lætitia eſt evectus, quantam excitare potuit debuitque magnum dignitatis ornamentum, attributum magnæ ſapientiæ pietatique. Confeſtim egregiæ illæ animi dotes eluxere, amplioremque à conſpicuæ dignitatis acceſsione ad innoteſcendum nactę campum, ſingularem illi à morum facilitate & modeſtia benevolentiam, à ſpectatiſsimę virtutis atque ſapientiæ documentis admirationem conciliarunt. Quantum verò Innocentius ipſe laudatiſsimi Viri conſiliis tribueret, quantique ejus doctrinã in ipſa morum

mo-

moderatione conſpectiorem faceret, teſtabatur vox publica Civitatis, nihil addubitantis Optimum Pontificem ſæpius de Dominico in Eccleſię Senatorum numerum referendo conſilium ſuſcepiſſe.

Beatis eſſe liceret literis, ſi qui illarum ſacris perdiu ſunt operati, eaſdem procul ab omni ambitione, & arrogantia modeſtè ipſi haberent, ſincerè aliis traderent. Fato certè fit iniquiſsimo, ut præcipuum hoc humanæ vitæ præſidium lumenquè animos inſolenter efferat, eamque progignat ſermonis intolerantiam, quam Tullius ſuperbiloquentiam nominavit. Id ut oſtendam latiùs, non veterum monumentis, non recentis literaturæ exemplis quidquam eſt opus. Quantum Dominicus ab ea ingeniorum peſte abhorruerit, vobis tacitè cogitantibus qualibet noſtra prædicatione diſertiùs referet ſummi Viri imago, veſtris altè inſidens mentibus. Hæret, opinor, omnium animis manſuetiſſimi Vir ingenii; hæret moderatio illa, præclaræ indolis nuncia, honeſti conſilii parens, maximorum operum procreatrix. Subjiciat vobis recens recordatio vultum illum decenter compoſitum, frontem illam, gratiſſimi ſedem pudoris, geminas illas oculorum faces ad modeſtiam præ-

lucen-

lucentes. Quid quod blandè appellando mitiſsimo omnes alloquio demulcebat? Quid quod Cenſoris & Judicis integritatem benefica voluntate condiebat? Quid quod graviſſimis curis diſtrictus nullas ſe adeuntibus obtendebat excuſationes? Quid quod, ſi qua in vulgandis ingeniorum monumentis expungenda vel caſtiganda duceret, explanari ſibi quæ minùs probaret, dubitationes eximi, atque ubi nova affulgeret lux veritatis, alieno judicio acquieſcere non erubeſcebat? Habebat hoc doctiſſimus Senex cum Catone commune, utne gravaretur à quolibet fieri doctior. Quantâvis tot annorum ſpatio collectâ doctrinâ, docilitatem, rem in ſenectute difficilem, retinebat. Dolendum perſane eſt, eam laudem vel juniorum plurimos non intelligere, pauciſſimos æmulari. Ineptiſſimum mihi ſemper eſt viſum vulgi judicium, quo palam jactant, erubeſcendum eſſe ſenibus quidquam addiſcere. Ut enim pecuniarum, ſic ſapientiæ, opulentiſſimi quique avidiores ſunt. Tum quò quiſque eſt doctior, eò plura cognitu digniſſima ſibi deeſſe percipit. Eos porro minimè omnium inopiam fateri pudet, quos conſtat eſſe ditiſsimos. Optandum eſſet, ut tam illuſtribus exemplis adoleſcentes illi profice-

ficerent, qui judicio ſuo ſtatim ſapiunt, hymnoſque Diis littoralibus occinunt, tanquam emenſo feliciter oceano doctrinarum, quando rudes eorum lembunculi cum vadoſo adhuc mari ſabuloque luctantur.

Lectiſſimus hic virtutum comitatus Senem præſtantiſſimum ad mortalitatis finem perduxit. Excipient anni conſequentes Viri memoriam; vigebitque rerum geſtarum gloria, donec in terris erunt cultores abſolutiſſimæ eruditionis, & honeſtatis. Poſſem hic prolixè, ut moris eſt, Familiæ veſtræ, Patres orbitatem deplorare, mœſtiſſimæ Urbis ſqualorem triſtitiamque depromere: ſed potiùs grata ſunt nobis ex religioſiſſimæ ejus vitæ recordatione petenda ſolatia. Injurioſum fuerit, ex mortalis oneroſæque hujus ſarcinæ anguſtiis emiſſum conqueri eum virum, qui humanas curas animo priùs, quàm corpore exuerat; & multò ante, quàm è vita raperetur, mori didicerat. Nihil certè aliud extremæ decumbentis preces, nihil ardentiſſima vota ſpirabant, præter infeliciſſimæ hujus vitæ tædium, fiduciamque certiſſimam ſempiternæ felicitatis. Hos illi faciebant animos, ſecundùm Numinis clementiam paratiſſimam, multæ piorum operum conſcientiæ, morum innocentia, vitæ

pro-

probitas, rerum divinarum ſtudium, humanarum faſtidium atque contemptus. Hæc ille à curis laborioſiſſimi muneris otia, has ſcilicet animi remiſſiones atque delicias habuit. Nam paupertatis arctiſſimæ ſtudium quid attinet commendare; cum extincti cubiculum perveſtigantes domeſtici nihil prorſus aſſervatæ pecuniæ, nihil ſepoſiti xenioli, nihil demum ſupellectilis paulò elegantioris invenerint? Diſceſſit è vita, quemadmodum ex incenſa domo magnanimus Biàs, ſecum fortunas omnes evehens ſuas: hoc eodem felicior, quòd ille ex patria in exilium, Dominicus ab exilio in patriam ingentes animi veraſque opes aſportavit. Quapropter parcite, Patres ampliſſimi, integerrimi Sodalis veſtri felicitati, ut ex ejus vitæ curſu licet conjicere, veſtris iniquiores eſſe lacrimis, quas nemo libentiùs, quam ipſe, quem ademptum lugetis, ſi poſſet, abſtergeret. Non humaniter ſolùm & moderatè, ſed jucundiſſimo animi ſenſu, extrema hæc illi ſunt perſolvenda pietatis officia. Vos verò hujuſmodi virorum, excellenti doctrina atque pietate illuſtrium, proventu ſemper uberrimo pergite de republica, de optimis artibus, de orbe univerſo mereri, ut facitis, præclariſsimè.

FINIS.

0564190